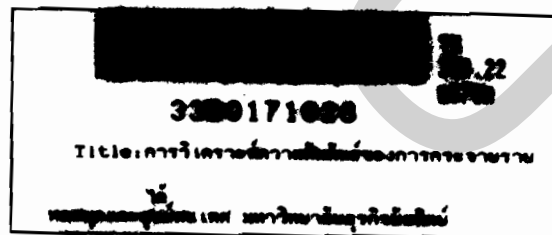

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการกระจายรายได้และ
ลักษณะการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตร

นิตยา มุกดาอุดม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2547

ISBN : 974-281-993-9

An Analysis of Relationship Between Income Distribution and Land Holding Status of Agricultural Households

Nitaya Mookdaudom

เลขทะเบียน.....	0171628
วันลงทะเบียน.....	11 พ.ย. 2547
เลขเรียกหนังสือ.....	วช 339.22 2547 [L346]

๑๑

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master Economics**

Department of Economics

Graduate School, Dhurakijpundit University

2004

ISBN : 974-281-993-9

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ปริญญา เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

ชื่อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการกระจายรายได้ และลักษณะการถือครอง
ที่ดินของครัวเรือนเกษตร

เสนอโดย น.ส.นิตยา มุกดาอุดม

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์ กลุ่มวิชา เศรษฐศาสตร์การเงินการคลัง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.ชัยวัฒน์ คนจริง

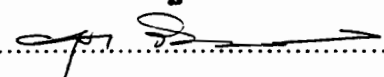
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

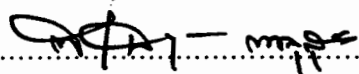

.....ประธานกรรมการ
(ผศ.ดร.ธรรมบุญ พงษ์ศรีกูร)

.....กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ดร.ชัยวัฒน์ คนจริง)

.....กรรมการ
(รศ.ดร.ประดิษฐ์ ชาติสมบัติ)

.....กรรมการ
(ผศ.อนุชา จินตกานนท์)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข)

วันที่ ๒๙ เดือน ๗-๑ พ.ศ. 2547

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ดร. ชัยวัฒน์ คนจริง อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ สนับสนุนช่วยเหลือ ตรวจสอบและแก้ไขเนื้อหา ตลอดจนให้ความรู้ต่าง ๆ ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ นอกจากนี้ยังได้รับความกรุณา จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธรรมบุญ พงษ์ศรีกูร ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ประดิษฐ์ ชาสมบัติ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุชา จินตกานนท์ รับเป็นกรรมการในการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งกรุณาแนะนำแนวคิดในการทำวิทยานิพนธ์เพื่อให้มีเนื้อหาครบถ้วนตามวัตถุประสงค์

ในโอกาสนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือ และสนับสนุน ทำให้การศึกษาครั้งนี้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มารดา และ ครอบครัว ที่ให้กำลังใจเสมอมา

นิตยา มุกตาอุดม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๘
กิตติกรรมประกาศ	๙
สารบัญตาราง	๑๐
สารบัญภาพ	๑๑
บทที่	
1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
ขอบเขตของการศึกษา	6
วิธีการศึกษา	6
แหล่งที่มาของข้อมูล	7
นิยามศัพท์	8
2 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายรายได้	11
แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายรายได้	11
ความหมายของการกระจายรายได้	12
สาเหตุที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้	13
วิธีการวัดการกระจายรายได้	14
เครื่องมือในการวัดการกระจายรายได้	24
การตรวจสอบเอกสาร	26
3 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตร	29
ลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน	31
ลักษณะการถือครองที่ดิน	35
เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร	35

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
โครงสร้างรายได้หรือแหล่งที่มาของรายได้	38
ลักษณะการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนเกษตร	43
4 ผลการวิเคราะห์	46
ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มรายได้	46
ดัชนีการกระจายรายได้	55
ลักษณะการกระจายรายได้ตามภูมิภาค	60
ลักษณะการกระจายรายได้ตามสถานะทางเศรษฐกิจ	62
การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างค่า Gini กับ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตร.....	67
ผลการทดสอบความอิสระระหว่างความแตกต่างในรายได้ กับความแตกต่างในลักษณะการถือครองที่ดินในระดับประเทศ และระดับภูมิภาค	68
5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	82
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก	91

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ด้านสาขาการผลิต ณ ราคาปี 2531.....	4
2	สัดส่วนของด้านการผลิต ต่อ GDP	4
3	อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจ	4
4	จำนวน สัดส่วน และอัตราการเติบโตของงบประมาณภาคเศรษฐกิจ (จ่ายจริง) จำแนกตามสาขา พ.ศ.2538-2544	5
5	ตัวอย่างการวัดการกระจายรายได้ด้วยการหาค่าพิสัย	15
6	ตัวอย่างการวัดการกระจายรายได้ด้วยการหาค่าความเบี่ยงเบน จากค่าเฉลี่ยโดยเปรียบเทียบ	17
7	ตัวอย่างการหาความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ของบุคคล 20 คน จำแนกตามสัดส่วนของรายได้	18
8	แสดงร้อยละสะสมของบุคคล กับ ร้อยละสะสมของรายได้	20
9	แสดงจำนวน และ ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามภูมิภาค ปี 2537-2545	30
10	แสดงจำนวน และ ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน ปี 2537-2545	31
11	แสดงจำนวน และ ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตาม ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ปี 2537-2545	33
12	แสดงจำนวน และ ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามเพศของหัวหน้าครัวเรือน ปี 2537-2545	33
13	แสดงจำนวน และ ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามลักษณะการถือครอง และเนื้อที่ถือครอง ปี 2537-2545	36
14	รายได้เฉลี่ย/เดือน/ครัวเรือน ของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ ของรายได้เฉลี่ยทั้งสิ้น ปี 2537-2545	40
15	รายได้เฉลี่ย/เดือน/ครัวเรือน ของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ ของเจ้าของที่ดิน ปี 2537-2545	40

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
16	รายได้เฉลี่ย/เดือน/ครัวเรือน ของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ ของผู้เช่าที่ดิน ปี 2537-2545	41
17	รายได้เฉลี่ย/เดือน/ครัวเรือน ของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ของแรงงานเกษตร ปี 2537-2545	41
18	การเปลี่ยนแปลงของรายได้เฉลี่ย จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ ปี 2537-2545	42
19	รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน ต่อครัวเรือน และอัตราการเปลี่ยนแปลง ของครัวเรือนเกษตรจำแนกตามภูมิภาค และสถานะทางเศรษฐกิจ ปี 2537-2545	44-45
20	รายได้เฉลี่ยของกลุ่ม จำแนกตามภาค และสถานะทางเศรษฐกิจ ปี 2537	50
21	รายได้เฉลี่ยของกลุ่ม จำแนกตามภาค และสถานะทางเศรษฐกิจ ปี 2539	51
22	รายได้เฉลี่ยของกลุ่ม จำแนกตามภาค และสถานะทางเศรษฐกิจ ปี 2541	52
23	รายได้เฉลี่ยของกลุ่ม จำแนกตามภาค และสถานะทางเศรษฐกิจ ปี 2543	53
24	รายได้เฉลี่ยของกลุ่ม จำแนกตามภาค และสถานะทางเศรษฐกิจ ปี 2545	54
25	ค่าสัมประสิทธิ์จিনি จำแนกตามภาค และ ลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง ปี 2537	55
26	ค่าสัมประสิทธิ์จিনি จำแนกตามภาค และ ลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง ปี 2539	56
27	ค่าสัมประสิทธิ์จিনি จำแนกตามภาค และ ลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง ปี 2541	57

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
28	แสดงค่าสัมประสิทธิ์จিনি จำแนกตามภาค และ ลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง ปี 2543	58
29	แสดงค่าสัมประสิทธิ์จিনি จำแนกตามภาค และ ลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง ปี 2545	59
30	สรุปค่าสัมประสิทธิ์จিনি ของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามภูมิภาค สถานะทางเศรษฐกิจสังคม / ขนาดที่ดินถือครอง ปี 2537-2545	63
31	ผลของสมการถดถอย ปี 2537-2545	67
32	ค่า Chi-Square ระหว่าง ลักษณะการถือครอง กับ รายได้ ปี 2537-2545 ...	69
33	ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน กับ รายได้ ปี 2537-2545	70
34	ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน กับ รายได้ ปี 2537-2545	71
35	ค่า Chi-Square ระหว่าง ลักษณะการถือครอง กับ รายได้ ของภาคกลาง ปี 2537-2545	72
36	ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน กับ รายได้ ของภาคกลาง ปี 2537-2545	73
37	ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน กับ รายได้ ของภาคกลาง ปี 2537-2545	73
38	ค่า Chi-Square ระหว่าง ลักษณะการถือครอง กับ รายได้ ของภาคเหนือ ปี 2537-2545	74
39	ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน กับ รายได้ ของภาคเหนือ ปี 2537-2545	75
40	ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน กับ รายได้ ของภาคเหนือ ปี 2537-2545	76

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
41	ค่า Chi-Square ระหว่าง ลักษณะการถือครอง กับ รายได้ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537-2545	77
42	ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน กับ รายได้ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537-2545	77
43	ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน กับ รายได้ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537-2545	78
44	ค่า Chi-Square ระหว่าง ลักษณะการถือครอง กับ รายได้ ของภาคใต้ ปี 2537-2545	79
45	ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน กับ รายได้ ของภาคใต้ ปี 2537-2545	80
46	ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน กับ รายได้ ของภาคใต้ ปี 2537-2545	81

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	การกระจายรายได้ด้วยวิธีเส้นโค้งลอเรนซ์ (Lorenz Curve)	21
2	การเปรียบเทียบเส้นโค้งลอเรนซ์ a และ b ที่มีลักษณะแตกต่างกัน.....	22
3	แสดงการวัดการกระจายรายได้ด้วยค่าสัมประสิทธิ์จีนิ	23
4	ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามภาค ปี 2537-2545	30
5	ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน ปี 2537 – 2545	32
6	ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามระดับการศึกษา ของหัวหน้าครัวเรือน ปี 2537 – 2545	34
7	ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามลักษณะการถือครอง ปี 2537-2545	37
8	ร้อยละของครัวเรือนเกษตร ของเจ้าของที่ดิน จำแนกตามเนื้อที่ถือครอง ปี 2537 – 2545	37
9	ร้อยละของครัวเรือนเกษตร ของผู้เช่าที่ดิน จำแนกตามเนื้อที่ถือครอง ปี 2537 – 2545	38
10	แสดงค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ปี 2537 – 2545	64
11	แสดงค่าสัมประสิทธิ์จีนิ จำแนกตาม ภาค ปี 2537 – 2545	64
12	แสดงค่าสัมประสิทธิ์จีนิ จำแนกลักษณะการถือครอง ปี 2537-2545	65
13	แสดงค่าสัมประสิทธิ์จีนิ จำแนกตามเนื้อที่ถือครองของเจ้าของที่ดิน ปี 2537-2545	65
14	แสดงค่าสัมประสิทธิ์จีนิ จำแนกตามเนื้อที่ถือครองของผู้เช่าที่ดิน ปี 2537-2545	66

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกระจายรายได้ และลักษณะการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตร
ชื่อนักศึกษา	นิตยา มุกดาอุดม
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร. ชัยวัฒน์ คนจริง
สาขาวิชา	เศรษฐศาสตร์
ปีการศึกษา	2546

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงรายได้ โครงสร้างรายได้ และการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ความแตกต่างในรายได้ กับความแตกต่างในสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนเกษตร ในช่วงปี 2537-2545 โดยใช้ข้อมูลของโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมในครัวเรือนของสำนักงาน สถิติแห่งชาติช่วงปี พ.ศ. 2537-2545

ผลการศึกษาพบว่า จำนวนและสัดส่วนของครัวเรือนเกษตร มีแนวโน้มลดลงในทุกภูมิภาคของประเทศไทย หัวหน้าครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 40-49 ปี และมีระดับการศึกษา ประถมศึกษา รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรเพิ่มขึ้นจาก 4,755 บาท ในปี 2537 เป็น 8,291 บาท ในปี 2545 หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 1.7 เท่าตัว ในช่วงเวลา 8 ปี โครงสร้างรายได้ของครัวเรือนเกษตร ส่วนใหญ่มาจาก 2 แหล่ง ได้แก่ รายได้สุทธิจากการเกษตร และ รายได้จากค่าแรงและเงินเดือน โดยรายได้สุทธิครัวเรือนเกษตรเฉลี่ยระหว่าง ปี 2537-2545 เท่ากับ 2,893 บาทต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 40.0 ใน ปี 2537 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 44.1 ในปี 2545 ส่วนรายได้ค่าแรงและ เงินเดือนเฉลี่ย เท่ากับ 1,865 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 27.4 ในปี 2537 และลดลงเป็นร้อยละ 26.5 ในปี 2545

การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรทั้งประเทศระหว่าง ปี 2537-2545 มีความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น หรือ มีความเท่าเทียมกันลดลง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) เพิ่มขึ้นจาก 0.378 ในปี 2537 เป็น 0.403 ในปี 2545 เมื่อพิจารณาเป็นรายภาค

พบว่า ภาคกลางมีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้มากกว่าภาคอื่น ๆ ในช่วงเวลาเดียวกัน และขนาดเนื้อที่ถือครองที่ดินเพื่อทำการเกษตรที่เหมาะสม ที่ทำให้ครัวเรือนเกษตร มีการกระจายรายได้เท่าเทียมกันมากที่สุด คือ ขนาด 5-19 ไร่ ทั้งในกลุ่มผู้เป็นเจ้าของที่ดินและผู้เช่าที่ดิน จากการตรวจสอบความอิสระระหว่างความแตกต่างในรายได้ กับ ลักษณะการถือครองที่ดิน พบว่าปัจจัยลักษณะการถือครองที่ดิน และ ขนาดของการถือครอง ไม่เป็นอิสระกับรายได้ ณ ความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นสถานภาพการถือครอง และขนาดการถือครองที่ดิน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับลักษณะการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร โดยเฉพาะในกลุ่มที่เป็นเจ้าของที่ดินที่มีขนาดถือครอง 5-19 ไร่ ต่อครัวเรือน

inequality than other regions. Households which were land owners had better income distribution than those of land rent group. The size of land holding which had highest income equality both of land owner and land rent groups was 5-19 rai per household. The analysis of the relationship between income inequality and land holding status as well as size of land holding indicated that difference in land holding status and difference in size of land holding were major factors significantly associated with income inequality of agricultural households.

DRU

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีประชากรภาคเกษตรร้อยละ 56.5 ของประชากรทั้งสิ้น 60.6 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2543 : 15) จากสัดส่วนดังกล่าวจะเห็นว่าภาคการเกษตรเป็นภาคการผลิตหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แม้ว่าในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ บทบาทของภาคเกษตรต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมจะไม่เด่นชัดมากนักเมื่อเทียบกับนอกภาคการเกษตร แต่ก็ยังเป็นแหล่งรองรับแรงงานสูงเกือบร้อยละ 50 ของประเทศ และยังเป็นฐานการผลิตสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาภาคการผลิตอื่น ๆ อีกด้วย หากพิจารณาภาคการเกษตรในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2537-2539) มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเท่ากับ 303.4 , 313.9 และ 326.8 พันล้านบาท แต่เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยเศรษฐกิจอยู่ในภาวะถดถอย มีผลให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของภาคการเกษตร ช่วง พ.ศ. 2540 – 2544 ลดลงจาก 326.8 พันล้านบาทในปี 2539 เป็น 323.9 พันล้านบาท ในปี 2540 และ 319.0 พันล้านบาทในปี 2541 และกลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น 325.9 , 346.9 และ 356.1 พันล้านบาทในปี 2542 ปี 2543 และ ปี 2544 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบมูลค่า ๆ ภาคการเกษตร กับมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติแล้ว สัดส่วนของภาคเกษตร ต่อ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10.5 ในปี 2540 เป็น ร้อยละ 11.6 ในปี 2544 ในขณะที่ภาคนอกเกษตรมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติลดลงจาก 2,748.7 พันล้านบาท ในปี 2540 เป็น 2,707.6 พันล้านบาทในปี 2544 โดยมีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติลดลงจากร้อยละ 89.5 เป็น ร้อยละ 88.4 (ตารางที่ 1 และ ตารางที่ 2) ในช่วงเวลาเดียวกัน

จากการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฯ ฉบับที่ 1-9 พบว่า แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 เป็นแผนพัฒนา ฯ ฉบับแรก ที่มีการกล่าวถึงการกระจายรายได้ เพื่อลดช่องว่างทางเศรษฐกิจสังคม (แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 : 36 , 109-110) สำหรับแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 6 มีการกล่าวถึงการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และ แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 7 มีเป้าหมายลดความยากจนอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก จากร้อยละ 23.7 ให้เหลือร้อยละ 20 ในปี 2539 (แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 7 : 14) และแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 ซึ่งเป็นแผนพัฒนา ฯ ในปัจจุบันได้ยกเอาแนวทางพระราชดำริของพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดเป้าหมายให้ลดสัดส่วนคนยากจนให้อยู่ในระดับ ไม่เกินร้อยละ 12 ของประเทศ และกำหนดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไว้ ร้อยละ 4-5 นอกจากนี้ยังครอบคลุมมาตรการลดความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ให้เกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น (แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 : 81)

ประเด็นปัญหาของความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ของประเทศ กล่าวได้ว่า เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมาตลอดระยะเวลา 40 ปี ของการพัฒนาประเทศซึ่งเริ่มจาก แผนพัฒนาฉบับที่ 1 จนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ ยังปรากฏข้อเท็จจริงว่าความเหลื่อมล้ำของรายได้ ได้มีความรุนแรงมากขึ้นในระหว่างเขตเมือง และเขตชนบท และระหว่างกลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงและกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ และโดยที่ประชากรในภาคเกษตรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชากรที่รายได้ต่ำ ปัญหาของการกระจายรายได้ภายในกลุ่มประชากรภาคการเกษตร ก็เป็นประเด็นหนึ่งจะแสดงให้เห็นถึงโอกาสการสร้างรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันด้วยตนเอง เหมือนเครื่องชี้วัดระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรที่สำคัญอันหนึ่งที่มีผลต่อความเจริญของประเทศเช่นกัน การที่จะรักษาระดับรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรให้มีความสมดุล มีเท่าเทียมกันในรายได้ เป็นสิ่งที่ยากยิ่ง ด้วยเหตุว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ มีปัญหาความยากจน มีผลตอบแทนแรงงานต่ำ ด้วยปัจจัยการผลิตภาคเกษตรเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจากการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติเรื่องภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรกรปี 2545 พบว่า ครัวเรือนเกษตรกร และแรงงานเกษตร มีสัดส่วนคนจนร้อยละ 19.1 และ 16.1 มีผลตอบแทนจากการทำเกษตรต่ำเมื่อเทียบกับครัวเรือนประเภทอื่น ๆ โดยครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนระหว่างปี 2537-2545 มีรายได้ประจำต่อเดือนต่อครัวเรือนเพียง 2,057 2,405 3,089 2,807 2,979 บาท ตามลำดับ ทำให้เกิดช่องว่างความแตกต่างของรายได้ในกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรด้วยตนเอง เพิ่มมากขึ้น

ข้อมูลในตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับภาคเกษตรอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง สังเกตได้จากงบประมาณที่จ่ายจริงตั้งแต่ ปี 2538 ถึง ปี 2544 ของสาขาการเกษตร ที่จัดสรรให้กับภาคเกษตร โดยในปี พ.ศ. 2539 มีงบประมาณสูงถึง 81,884 พันล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.0 ของงบประมาณทั้งสิ้น และลดลงในช่วงวิกฤต ในปี 2540 และปี 2541 เท่ากับ 74,714 และ 60,586 พันล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 8.0 และ 7.2 และรัฐบาลเริ่มให้งบประมาณสาขาการเกษตรเพิ่มขึ้นในปี 2543 และปี 2544 เป็นจำนวน 68,497 และ 75,115 พันล้านบาท โดยมีสัดส่วนต่องบประมาณทั้งสิ้นเท่ากับ 8.0 และ 8.3 ตามลำดับ และงบประมาณมีสัดส่วนเป็นลบในช่วงวิกฤต คือ -8.8 และ -18.9 ใน 2540 และ 2541 และมีอัตราการขยายตัวเป็นบวก

ในปี 2542 เท่ากับร้อยละ 2.9 และ ร้อยละ 9.7 ในปี 2544 จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น เป็นประเด็นที่ทำให้สนใจว่า คริวเรือนเกษตรในช่วงเวลา พ.ศ. 2537 - พ.ศ. 2545 มีโครงสร้างของรายได้ และการกระจายรายได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างรายได้ การกระจายรายได้ และ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความแตกต่างในรายได้ของคริวเรือนเกษตร ในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะ และหาแนวทางช่วยเหลือคริวเรือนเกษตรของประเทศต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศ

ตารางที่ 1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ณ ราคาปี 2531 ปี พ.ศ. 2536-2544

(หน่วย : พันล้านบาท)

รายการ	ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ด้านสาขาการผลิต ณ ราคาปี 2531								
	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544 p/
ผลิตภัณฑ์มวลรวม ฯ	2,470.9	2,693.0	2,941.7	3,115.3	3,072.6	2,749.7	2,872.0	3,005.4	3,063.7
สาขาการผลิต									
- ภาคการเกษตร	289.1	303.4	313.9	326.8	323.9	319.0	325.9	346.9	356.1
- นอกภาคการเกษตร	2,181.8	2,389.6	2,627.9	2,788.5	2,748.7	2,430.7	2,546.1	2,658.5	2,707.6
+ อุตสาหกรรม	747.9	819.1	921.1	983.4	999.1	887.3	996.7	1,056.5	1,072.7
+ ก่อสร้าง	150.7	172.0	183.6	196.5	146.1	90.2	84.1	76.0	75.3
+ บริการ	259.4	270.9	290.5	311.1	317.7	316.6	334.6	351.7	362.9
+ อื่น ๆ	1,023.8	1,127.4	1,232.6	1,297.5	1,285.8	1,136.6	1,130.6	1,174.3	1,196.7

ตารางที่ 2 สัดส่วนของสาขาการผลิตในผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ปี พ.ศ. 2536-2544

(หน่วย : ร้อยละ)

รายการ	สัดส่วนต่อ GDP								
	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544 p/
- ภาคการเกษตร	11.7	11.3	10.7	10.5	10.5	11.6	11.3	11.5	11.6
- นอกภาคการเกษตร	88.3	88.7	89.3	89.5	89.5	88.4	88.7	88.5	88.4
+ อุตสาหกรรม	30.3	30.4	31.3	31.6	32.5	32.3	34.7	35.2	35.0
+ ก่อสร้าง	6.1	6.4	6.2	6.3	4.8	3.3	2.9	2.5	2.5
+ บริการ	10.5	10.1	9.9	10.0	10.3	11.5	11.7	11.7	11.8
+ อื่น ๆ	41.4	41.9	41.9	41.6	41.8	41.3	39.4	39.1	39.1

ตารางที่ 3 อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2536-2544

(หน่วย : ร้อยละ)

รายการ	อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจ								
	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544 p/
ผลิตภัณฑ์มวลรวม ฯ	-	9.0	9.2	5.9	-1.4	-10.5	4.4	4.6	1.9
สาขาการผลิต	-								
- ภาคการเกษตร	-	4.9	3.5	4.1	-0.9	-1.5	2.2	6.4	2.7
- นอกภาคการเกษตร	-	9.5	10.0	6.1	-1.4	-11.6	4.7	4.4	1.8
+ อุตสาหกรรม	-	9.5	12.5	6.8	1.6	-11.2	12.3	6.0	1.5
+ ก่อสร้าง	-	14.1	6.7	7.0	-25.6	-38.3	-6.8	-9.6	-0.9
+ บริการ	-	4.4	7.2	7.1	2.1	-0.3	5.7	5.1	3.2
+ อื่น ๆ	-	10.1	9.3	5.3	-0.9	-11.6	-0.5	3.9	1.9

p/ ตัวเลขเบื้องต้น

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรื

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงรายได้และ โครงสร้างรายได้ของครัวเรือนเกษตร
2. เพื่อวิเคราะห์ดัชนีการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามระดับภูมิภาค และ ตามระดับสถานะเศรษฐกิจสังคม โดยเฉพาะสถานภาพการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างในรายได้ และ ความแตกต่างในครัวเรือนเกษตร ในลักษณะและสถานะภาพของการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงโครงสร้างของรายได้ และการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนเกษตรในระดับรวม
2. ทราบถึงการกระจายรายได้ ของครัวเรือนเกษตร ทั้งในระดับภาพรวม ระดับภูมิภาค และสถานะทางเศรษฐกิจสังคม
3. ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างในรายได้ และความแตกต่างในลักษณะสถานะภาพของการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรของครัวเรือนเกษตร

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลรายได้ และการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร ตามรายภูมิภาค และสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ซึ่งได้แก่ สถานภาพการเป็นเจ้าของที่ดิน ผู้เช่าที่ดิน และ คนงานเกษตร โดยใช้ข้อมูลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ในช่วงปี 2537 - 2545

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้แบ่งออกเป็น การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษานี้ใช้ข้อมูลจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2537 - ปี 2545 (The 1994 - 2002 Household Socio-Economic Survey) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งได้สำรวจเป็นประจำทุก 2 ปี โดยเลือกใช้เฉพาะข้อมูลรายได้ของครัวเรือนเกษตร นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่เก็บรวบรวมจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย วารสาร และวิทยานิพนธ์ จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำเสนอในรูปตาราง กราฟ และค่าสถิติอย่างง่าย ๆ เพื่ออธิบายถึงลักษณะทั่วไปของสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตร

2.2 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์การกระจายรายได้ โดยวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงเวลา ปี พ.ศ. 2537 - ปี พ.ศ. 2545 โดยใช้ดัชนีสัมประสิทธิ์จินี (Gini Coefficient) ของรายได้ และการทดสอบ Chi-squares ของความแตกต่างในรายได้ และตามแตกต่างในสถานภาพเศรษฐกิจสังคม ของครัวเรือนเกษตร โดยเฉพาะ สภาพการถือครอง และ ขนาดเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตร

แหล่งที่มาของข้อมูล

1. ข้อมูลจากรายงานโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2537 - พ.ศ. 2545 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยจำกัดเฉพาะข้อมูลครัวเรือนเกษตรทั่วประเทศ

2. ข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารทางวิชาการ รายงานประจำปี วารสาร ของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานสถิติเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งข้อมูลจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

คำนิยามศัพท์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ , 2545 : ก1-ก5)

หัวหน้าครัวเรือน หมายถึง ผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกอื่นในครัวเรือน โดยยกย่องให้เป็นหัวหน้า อาจจะเป็นผู้รับผิดชอบทางการเงิน และ สวัสดิการของครัวเรือน หรือไม่ก็ตาม

ครัวเรือนเกษตร หมายถึง ครัวเรือนที่มีแหล่งรายได้รวมสูงสุดมาจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกษตร

การเกษตร หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร เพาะปลูกพืช / เลี้ยงสัตว์ ที่มีลักษณะดังนี้ คือ มี ปศุสัตว์ และ/หรือ มีที่ดินที่ใช้เพื่อการผลิตทางการเกษตร โดยไม่คำนึงถึงรูปแบบทาง กฎหมาย หรือ กรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดินนั้น ที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรอาจประกอบด้วย ที่ดินผืนเดียวหรือหลายผืน ที่ดินดังกล่าวอาจอยู่แห่งเดียว หรือ อยู่แยกกันในเขตท้องที่ใดก็ได้ แต่ ที่ดินทุกผืนจะต้องอยู่ภายในเขตจังหวัดเดียวกัน และที่ดินแต่ละผืนจะใช้ทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนเพื่อการผลิตทางการเกษตรภายใต้การจัดการอันเดียวกัน

สถานะทางเศรษฐกิจสังคม

การจัดแบ่งครัวเรือนเป็นกลุ่มตามฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากแหล่งรายได้ส่วนใหญ่ของครัวเรือน สถานภาพการทำงาน ประเภทของกิจกรรมในเชิงเศรษฐกิจ และอาชีพเป็นหลัก

ครัวเรือนตามตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคม แบ่งเป็น 9 กลุ่ม คือ

- (1) ผู้ถือครองทำการเกษตรซึ่งที่ดินส่วนใหญ่เป็นของตนเอง
- (2) ผู้ถือครองทำการเกษตรซึ่งที่ดินส่วนใหญ่เช่าผู้อื่น
- (3) ผู้ดำเนินธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตร
- (4) ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการ และนักบริหารที่รับจ้าง
- (5) คนงานเกษตร
- (6) คนงานทั่วไป

(7) เสมียนพนักงาน พนักงานขายและให้บริการ

(8) ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต

(9) ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ เช่น แม่บ้าน นักเรียน คนชรา ผู้ไม่สามารถทำงานได้ เนื่องจากพิการทางร่างกายหรือจิตใจ หรือ เจ็บป่วยเรื้อรัง ผู้ไม่ประสงค์จะทำงาน คนขอทาน

การแบ่งประเภทของครัวเรือนตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมนี้ ขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของรายได้ที่ใช้ในการดำรงชีวิตของครัวเรือน และสถานภาพการทำงานของผู้รับเงินรายได้สูงสุดของครัวเรือน ซึ่งปกติ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือน อย่างไรก็ดี หากรายได้ของสมาชิกหลายคนซึ่งทำงานอาชีพเดียวกัน และสถานภาพการทำงานเหมือนกันรวมกันแล้ว เป็นรายได้ส่วนใหญ่ซึ่งใช้ในการดำรงชีพของครัวเรือน ครัวเรือนนั้นจะถูกจัดเข้ากลุ่มตามอาชีพและสถานภาพการทำงานของบุคคลนั้น เช่น ครัวเรือนซึ่งมีหัวหน้าครัวเรือนมีอาชีพทำการเกษตรซึ่งมีที่ดินส่วนใหญ่เป็นของตนเอง แต่อาจมีสมาชิกของครัวเรือนบางคนไปรับจ้างเป็นคณงานเกษตร ซึ่งทำให้มีรายได้จากค่าจ้างมากกว่ารายได้จากการทำการเกษตร (รวม มูลค่าของผลผลิตที่ครัวเรือนนำมาบริโภค) ให้ถือว่าครัวเรือนนี้จัดอยู่ในประเภทครัวเรือนคณงานเกษตร เป็นต้น

รายได้ของครัวเรือน (แหล่งที่มาของรายได้)

รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ได้แก่

- (1) ค่าแรงและเงินเดือน เงินโบนัส เป็นต้น
- (2) รายได้สุทธิจากการทำเกษตร
- (3) รายได้สุทธิจากการทำธุรกิจส่วนตัวที่มีใช้การเกษตร
- (4) รายได้จากทรัพย์สิน เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าลิขสิทธิ์ ดอกเบี้ย และเงินปันผล
- (5) เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ บำเหน็จ บำนาญ
- (6) รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ มูลค่าของสินค้าและบริการที่ได้รับเป็นส่วนหนึ่งของค่าแรง เงินเดือน มูลค่าของสินค้าหรืออาหารที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง (รวม ค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือน เป็นเจ้าของและอยู่เอง) หรือได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ

(7) รายรับที่เป็นตัวเงินอื่น ๆ เช่น เงินได้รับจากการประกันภัย หรือประกันชีวิต เงินรางวัลสลากกินแบ่ง และรายรับอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน

รายได้ประจำ ได้แก่ รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ซึ่ง **ไม่รวม** รายรับที่เป็นตัวเงินอื่น ๆ ในข้อ(6)

ขนาดของครัวเรือน หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเกษตร ในช่วงเวลาสำรวจ

ขนาดของแรงงาน หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงาน เช่น รับจ้างทำการเกษตร ช่วยทำงานเกษตรในครัวเรือนโดยไม่ได้ค่าจ้าง เป็นต้น

เวลาที่อ้างอิง

รายได้ของครัวเรือน เป็นข้อมูลรายได้ 12 เดือนของครัวเรือน ก่อนเดือนสัมภาษณ์แล้วนำมาเฉลี่ยเป็นรายได้ต่อเดือน

บทที่ 2

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายรายได้

แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายรายได้

แนวความคิดเกี่ยวกับการกระจายรายได้ (Income Distribution) ได้เกิดขึ้นมานานแล้ว ในช่วงประมาณ 300-400 ปี ก่อนคริสตกาล โดยนักปราชญ์ชาวกรีก คือเพลโต (Plato) เคยให้ความเห็นว่า ในสังคมอุดมคติ รายได้ของคนรวยที่สุดไม่ควรจะเกินกว่าสี่เท่าของคนที่ยากจนที่สุด ส่วนนักเศรษฐศาสตร์ที่รู้จักกันดีคือ นายอาดัม สมิธ (Adam Smith) ก็เคยกล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1776 ว่า “สังคมใดที่คนส่วนใหญ่ ยากจน และมีความสุข สังคมนั้นไม่อาจจะรุ่งเรืองและมีความสุขได้” (ปราชญ์ ทินกร , 2545 :142)

ในการพัฒนาประเทศไม่ได้หมายถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่หากหมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในทางที่ดีขึ้น ควบคู่กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย ตัวอย่างเช่น การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การมีความเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ดังนั้นความเหลื่อมล้ำของรายได้ที่มากเกินไปจึงเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาของทุกประเทศ เพราะกลุ่มที่มีรายได้สูง มักจะมีโอกาสเพิ่มพูนรายได้ของตนเองให้สูงยิ่งขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันกลุ่มที่มีรายได้น้อยจะมีโอกาสเพิ่มพูนรายได้ให้กับตนเองได้น้อยมากทำให้เกิดปัญหาทางสังคม และเศรษฐกิจตามมา แนวคิดเรื่องความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ มี 2 ด้าน คือ ด้านที่สนับสนุน กับคัดค้าน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

แนวคิดที่สนับสนุนความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ จะเห็นว่า การปล่อยให้บุคคลในสังคมมีรายได้ต่างกัน เป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดผลดีกับเศรษฐกิจ หมายความว่า การที่บุคคลทำงานแล้วได้ผลตอบแทนตามความสามารถ จะกระตุ้นให้มีการทำงานมากขึ้น เพราะยิ่งทำมาก รายได้ยิ่งสูงมากขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตของประเทศมากขึ้น แต่ถ้าให้ทุกคนในประเทศมีรายได้เท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงความรู้ความสามารถ และปริมาณงานที่ทำแล้ว จะทำให้คนที่มีความรู้ความสามารถขาดกำลังใจในการทำงาน เพราะทำงานแล้วต้องไปเฉลี่ยให้กับคนที่มีรายได้น้อยกว่า

แนวคิดที่คัดค้านความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ เป็นแนวคิดที่มีความเห็นว่า ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ จะส่งผลกระทบและก่อปัญหาให้กับสังคม โดยให้เหตุผลในการคัดค้านว่า ไม่

มีความเป็นธรรมในสังคม เพราะ กลุ่มคนที่มีรายได้สูงซึ่งมีอยู่จำนวนน้อย และมีมาตรฐานในการครองชีพสูงจะใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ในขณะที่อีกกลุ่มซึ่งเป็นคนกลุ่มส่วนใหญ่ของประเทศ มีรายได้น้อย อดอยาก ขาดโอกาสในการเลื่อนสถานะของตนเองให้สูงขึ้น ซึ่งในที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ทำให้เศรษฐกิจเติบโตช้าหรือเกิดความเสื่อมถอย เพราะ โอกาสที่จะเพิ่มพูนความเป็นอยู่ด้วยรายได้มีน้อย หรือถูกจำกัดด้วยกลุ่มคนที่มีรายได้สูง

ความหมายของลักษณะการกระจายรายได้

การศึกษาลักษณะการกระจายรายได้ สามารถให้คำจำกัดความหรือความหมายได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การกระจายรายได้แบ่งตามปัจจัยการผลิตหรือหน้าที่ในการผลิต (Functional or Factor Share Distribution Income) หมายถึง รายได้ที่แบ่งปันให้กับเจ้าของปัจจัยการผลิตชนิดต่าง ๆ ในรูปของค่าจ้าง เงินเดือนแรงงาน ค่าเช่าที่ดิน กำไรของนายทุนและผู้ประกอบการ และรายได้ในรูปของดอกเบี้ยของผู้ให้กู้ยืมเงินทุน (รัตนาศายคณิต, 2537: 37) ตัวอย่างเช่น รายได้ประชาชาติของประเทศไทย ในปี 2543 และ 2544 กระจายอยู่ในรูปค่าตอบแทนแรงงาน ร้อยละ 42.44 และ 42.26 สำหรับผลตอบแทนจากผู้ประกอบการ ได้แก่ รายได้ และ กำไร เท่ากับร้อยละ 38.0 กับ 14.02 ในปี 2543 และ ร้อยละ 37.72 และ 15.19 ในปี 2544 เป็นต้น

2. การกระจายรายได้ตามขนาดหรือตามชั้นของรายได้ (Personal or Size Distribution of Income) หมายถึง การกระจายความถี่ทางสถิติของจำนวนผู้มีรายได้ในกลุ่มต่างๆ เรียงตามขนาดของรายได้ที่บุคคลหรือครัวเรือนได้รับ ไม่ว่ารายได้นั้นจะมีแหล่งที่มาจากเงินเดือน ค่าจ้าง กำไร ค่าเช่า ดอกเบี้ย หรือรายได้นั้นจะมาจากแหล่งเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และอื่น ๆ ก็ตาม การศึกษาการกระจายรายได้ตามลักษณะนี้ จะเป็นการศึกษารายได้ของแต่ละบุคคลหรือครัวเรือนที่ได้รับจำแนกตามเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น จำแนกตามชั้นของรายได้ ภาค เขตการปกครอง ทำให้ทราบถึงลักษณะการกระจายรายได้ของครัวเรือน ตามเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น

สาเหตุที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้

เป็นที่ยอมรับว่าทุกคนอยากให้ประเทศที่เราอาศัยอยู่ มีความเจริญ มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันด้านรายได้ แต่ไม่ได้เป็นตามความคาดหวังหรือตามที่ต้องการได้เสมอไป ทั้งนี้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความแตกต่างในด้านความสามารถส่วนบุคคล เป็นปัจจัยที่ทำให้การกระจายรายได้ระหว่างบุคคลแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น บุคคลที่มีความสามารถเด่น พิเศษ หรือมีพรสวรรค์ เช่น นักกีฬาที่มีความสามารถเหนือผู้อื่น นักร้องนักแสดงที่มีพรสวรรค์ในการร้องเพลง และการแสดง มักจะมีรายได้สูงกว่า บุคคลอื่น ที่มีความสามารถน้อยกว่า
2. ความแตกต่างในด้านความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นที่ยอมรับกันว่าทรัพย์สินเป็นแหล่งที่มาของรายได้ ดังนั้นบุคคลที่มีทรัพย์สินในครอบครองมากกว่าจะมีโอกาสที่สะสมทรัพย์สินเพื่อเพิ่มพูนรายได้มากกว่าบุคคลที่ไม่มีทรัพย์สินในครอบครอง มีผลทำให้การกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันได้
3. ความแตกต่างในการศึกษา บุคคลที่มีโอกาสได้รับการศึกษาและได้รับการอบรมให้มีความรู้ เช่น แพทย์ ทนายความ จะมีโอกาสได้ทำงานประกอบอาชีพที่ได้รับรายได้สูงกว่า บุคคลที่ไม่ได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาน้อยกว่า เช่น คนงานไร้ฝีมือ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสการจ้างงานและในการกระจายรายได้
4. การดำเนินนโยบายด้านการใช้จ่ายของรัฐบาล หากรัฐบาลดำเนินนโยบายการใช้จ่ายที่ทำให้เกิดประโยชน์กับบุคคลหรือครัวเรือนที่มีรายได้สูงมากกว่า เกิดประโยชน์ต่อครัวเรือนหรือบุคคลที่มีรายได้ต่ำกว่าแล้ว จะเกิดความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้มากขึ้นได้
5. การแข่งขันของตลาดเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์ บุคคลบางกลุ่มมีอำนาจผูกขาด (Monopolistic Power) มีฐานะที่ได้เปรียบทางเศรษฐกิจ และมีโอกาสได้รับรายได้ที่สูงกว่า ซึ่งมีมากในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ในตลาดสินค้า ผู้ประกอบการในประเทศมีน้อย และผลิตสินค้าสนองความต้องการให้ผู้บริโภคที่มีจำนวนมาก ทำให้เกิดการผูกขาดหรือรวมตัวกันเพื่อขึ้นราคาสินค้าเพื่อให้ตนเองได้กำไรสูงสุด แม้แต่ในตลาดแรงงานที่ไม่สมบูรณ์ ผู้ประกอบการที่มีอำนาจเป็นผู้กำหนดราคาอัตราค่าจ้างแรงงาน โดยคนงานไม่มีอำนาจต่อรอง นายจ้างเอาเปรียบคนงาน ทำให้คนงานไม่ได้รับค่าแรงที่เป็นธรรม ผลตอบแทนจากการผลิตส่วนใหญ่ตกเป็นของนายจ้างซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย ทำให้เกิดการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น

วิธีวัดการกระจายรายได้

เนื่องจากการกระจายรายได้ เป็น การวัดความเสมอภาคของบุคคล หรือ ครัวเรือน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งของการพัฒนาประเทศ ดังนั้นนักเศรษฐศาสตร์จึงพยายามวัดขนาดของความไม่เสมอภาคของการกระจายรายได้ในระยะเวลาต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบลักษณะการกระจายรายได้ จำแนกตามเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น จำแนกตามชั้นของรายได้ ภาค เขตการปกครอง ในระยะเวลาต่าง ๆ ทำให้ทราบถึงลักษณะโครงสร้างการกระจายรายได้ของครัวเรือน หรือ บุคคล ตามเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น วิธีวัดการกระจายรายได้มีหลายวิธี ซึ่งจะขอนำเสนอเพียงบางวิธี ดังนี้

1. การหาค่าพิสัย (Range : R)^{2/}

ค่าพิสัย (Range) หมายถึง อัตราส่วนของช่วงของรายได้สูงสุด และ ต่ำสุด ที่บุคคลได้รับต่อรายได้เฉลี่ยของทุกคน ซึ่งมีวิธีการคำนวณดังนี้

กำหนดให้ มีบุคคล = n คน

และให้ y_i = รายได้บุคคลที่ i ($i = 1 \dots n$)

ดังนั้น ค่าพิสัยสามารถคำนวณได้จากสูตร ดังนี้

$$R = \frac{\text{Max}_i y_i - \text{Min}_i y_i}{\mu}$$

โดยที่ R = พิสัย

$\text{Max}_i y_i$ = รายได้สูงสุดที่บุคคลได้รับ

$\text{Min}_i y_i$ = รายได้ต่ำสุดที่บุคคลได้รับ

μ = รายได้เฉลี่ยของทุกคน

รายได้เฉลี่ยของบุคคลจำนวน n คน (μ) คือ

$$\mu = \frac{\sum_{i=1}^n y_i}{n}$$

^{2/} ทฤษฎีและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ หน่วยที่ 1-8 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ตารางที่ 5 ตัวอย่างการวัดการกระจายรายได้ด้วยการหาค่าพิสัย

หน่วย : บาท

ลำดับที่บุคคล	รายได้ที่ได้รับ			
	สดมภ์ที่ 1	สดมภ์ที่ 2	สดมภ์ที่ 3	สดมภ์ที่ 4
1	2,000	6,000	0	2,000
2	4,000	6,000	0	6,000
3	6,000	6,000	0	6,000
4	8,000	6,000	0	6,000
5	10,000	6,000	30,000	10,000
รวม	30,000	30,000	30,000	30,000
รายได้เฉลี่ย (μ)	6,000	6,000	6,000	6,000

จากตารางที่ 5 สมมติให้มีบุคคล 5 คน ($n = 5$) มีรายได้แตกต่างกัน

การคำนวณค่าพิสัย ในแต่ละสดมภ์ สามารถคำนวณ ได้ดังนี้

$$R_{(1)} = (10,000 - 2,000) / 6,000 = 8,000 / 6,000 = 1.33$$

$$R_{(2)} = (6,000 - 6,000) / 6,000 = 0 / 6,000 = 0$$

$$R_{(3)} = (30,000 - 0) / 6,000 = 30,000 / 6,000 = 5 \text{ หรือ } (R = n)$$

$$R_{(4)} = (10,000 - 2,000) / 6,000 = 8,000 / 6,000 = 1.33$$

การอธิบายค่าพิสัย (Range : R)

ถ้าการกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกัน คือ ทุกคนมีรายได้เท่ากันแล้ว ค่า $R = 0$

ถ้าการกระจายรายได้มีความไม่เท่าเทียมกันมาก เช่น มี บุคคลหนึ่งได้รับรายได้ทั้งหมด และ บุคคลอื่นๆ ได้รับรายได้เท่ากับ 0 แล้ว ค่า $R = n$ ดังนั้น R จะมีค่าระหว่าง $0 - n$ หรือ " $0 \leq R \leq n$ " แสดงว่า ถ้าค่า R มีค่าใกล้ 0 แล้ว การกระจายรายได้เท่าเทียมมากกว่า ค่า R มีค่าใกล้ n

เมื่อเปรียบเทียบค่าพิสัยในสดมภ์ 1-4 จะเห็นว่า ในสดมภ์ที่ 3 มี ค่าพิสัย $R_{(3)} = 5n$ หรือ $R = n$ หมายความว่า บุคคลกลุ่มนี้มีการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด สำหรับค่าพิสัย

$R_{(2)}$ ในสดมภ์ที่ 2 มีค่าเท่ากับ 0 แสดงว่า บุคคลกลุ่มนี้มีการกระจายรายได้เท่าเทียมกัน ส่วนในสดมภ์ที่ 1 และ 4 มีค่าพิสัย $R_{(1)} \cdot R_{(4)}$ เท่ากัน คือ 1.33 หากเมื่อเปรียบเทียบแล้ว จะพบว่าการกระจายรายได้ในสดมภ์ที่ 4 มีความเท่าเทียมกัน มากกว่า การกระจายรายได้ในสดมภ์ที่ 1 ข้อเสียของการหาค่าพิสัย คือ สนใจเฉพาะบุคคลหรือครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุด และรายได้ต่ำสุดเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงลักษณะของบุคคลหรือครัวเรือนที่มีรายได้ระหว่างค่าสูงสุด กับต่ำสุด

2. การหาค่าความเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ยโดยเปรียบเทียบ

(The Relative Mean Deviation : M)

วิธีการหาค่าความเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ยโดยเปรียบเทียบ เป็นวิธีที่คำนึงถึงลักษณะของการกระจายรายได้ระหว่างค่าสูงสุดกับค่าต่ำสุดด้วย แต่ก็มี ข้อเสีย คือ ถ้ามีการโอนรายได้จากผู้ที่มีรายได้ต่ำไปให้กับผู้มีรายได้สูงกว่า และระดับรายได้ที่โอนนั้นยังต่ำกว่าระดับรายได้เฉลี่ยแล้ว ค่าความเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ยโดยเปรียบเทียบ (M) จะไม่เปลี่ยนแปลง แสดงว่าการกระจายรายได้เท่าเดิม ซึ่งไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงนัก

การหาค่าความเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ยโดยเปรียบเทียบ มีวิธีการคำนวณดังนี้

$$M = \frac{\sum_{i=1}^n |\mu - y_i|}{\mu n}$$

โดยที่

$$\mu = \frac{\sum_{i=1}^n y_i}{n}$$

$$\mu n = \sum_{i=1}^n y_i$$

M = ความเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ยโดยเปรียบเทียบ

μ = รายได้เฉลี่ย

y_i = รายได้ของบุคคลที่ i

n = จำนวนบุคคล

ตารางที่ 6 ตัวอย่างการวัดการกระจายรายได้ด้วยการหาค่าความเบี่ยงเบน
จากค่าเฉลี่ยโดยเปรียบเทียบ

หน่วย : บาท

ลำดับที่บุคคล	สดมภ์ที่1		สดมภ์ที่2		สดมภ์ที่3		สดมภ์ที่4	
	รายได้ที่ ได้รับ	$ \mu - y_i $	รายได้ที่ ได้รับ	$ \mu - y_i $	รายได้ที่ ได้รับ	$ \mu - y_i $	รายได้ที่ ได้รับ	$ \mu - y_i $
1	2,000	4,000	6,000	0	0	6,000	2,000	4,000
2	4,000	2,000	6,000	0	0	6,000	6,000	0
3	6,000	0	6,000	0	0	6,000	6,000	0
4	8,000	2,000	6,000	0	0	6,000	6,000	0
5	10,000	4,000	6,000	0	30,000	24,000	10,000	4,000
รวม	30,000	12,000	30,000	0	30,000	48,000	30,000	8,000
รายได้เฉลี่ย (μ)	6,000	-	6,000	-	6,000	-	6,000	-

หมายเหตุ: ค่า $|\mu - y_i|$ ไม่คิดเครื่องหมาย คัดเฉพาะจำนวน

จากตารางที่ 6 สมมติให้มีบุคคล 5 คน ($n = 5$) มีรายได้แตกต่างกัน การคำนวณหาค่าความเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ยโดยเปรียบเทียบในแต่ละสดมภ์ สามารถคำนวณ ได้ดังนี้

$$M_{(1)} = (12,000) / (5 \times 6,000) = 12,000/30,000 = 0.4$$

$$M_{(2)} = (0) / (5 \times 6,000) = 0/30,000 = 0$$

$$M_{(3)} = (48,000) / (5 \times 6,000) = 48,000/30,000 = 1.6$$

$$M_{(4)} = (8,000) / (5 \times 6,000) = 8,000/30,000 = 0.13$$

เมื่อเปรียบเทียบค่าความเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ยโดยเปรียบเทียบ (M) ในสดมภ์ต่าง ๆ จะเห็นว่า ในสดมภ์ที่ 3 มีค่า $M_{(3)} = 1.6$ หมายความว่า บุคคลกลุ่มนี้มีการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด สำหรับค่า $M_{(2)}$ ในสดมภ์ที่ 2 มีค่าเท่ากับ 0 แสดงว่า บุคคลกลุ่มนี้มีการกระจายรายได้เท่าเทียมกัน ส่วนในสดมภ์ที่ 1 และ 4 มีค่า $M_{(1)}$ และ $M_{(4)}$ ไม่เท่ากัน คือ 0.4 และ 0.13 ตามลำดับ หากเมื่อ เปรียบเทียบค่า M แล้ว จะพบว่า การกระจายรายได้ในสดมภ์ที่ 4 มีความเท่าเทียมกัน มากกว่า การกระจายรายได้ในสดมภ์ที่ 1 ซึ่งต่างกับค่าพิสัย ที่มีค่า $R_{(1)}, R_{(4)}$ เท่ากัน

3. การหาค่าอัตราความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้

การหาอัตราความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้วิธีนี้ คือ การเรียงลำดับรายได้ที่บุคคลได้รับจากน้อยไปมาก แล้วแบ่งจำนวนบุคคลออกเป็นกลุ่ม ๆ ละเท่ากัน อาจแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม (Quintile) หรือ 10 กลุ่ม (Decile) เพื่อหาอัตราร้อยละของแต่ละกลุ่มต่อรายได้ทั้งหมด แล้วจึงนำมาคำนวณหาค่าอัตราความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ต่อไป ดังตัวอย่าง ตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ตัวอย่างการหาความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ของบุคคล 20 คน จำแนกตามสัดส่วนของรายได้

หน่วย : ร้อยละ

ลำดับที่บุคคล	รายได้ของบุคคล (บาท)	อัตราร้อยละของรายได้บุคคลต่อรายได้ทั้งหมด			
		Q no.	Quintile (%)	D no.	Decile (%)
1	5,000	} Q1	2.7	} D1	1.1
2	6,000				
3	7,000			} D2	1.6
4	9,000				
5	10,000	} Q2	5.5	} D3	2.2
6	12,000				
7	15,000			} D4	3.3
8	18,000				
9	20,000	} Q3	10.4	} D5	4.6
10	26,000				
11	28,000			} D6	5.8
12	30,000				
13	34,000	} Q4	16.9	} D7	7.2
14	38,000				
15	46,000			} D8	9.7
16	51,000				
17	69,000	} Q5	64.5	} D9	16.0
18	91,000				
19	180,000			} D10	48.5
20	305,000				
รวม	1,000,000		100		100

จากตารางที่ 7 จะเห็นว่า ในจำนวนรายได้ทั้งหมด 1,000,000 บาท ได้มีการกระจายรายได้ไปยังบุคคลต่าง ๆ 20 คน โดยเรียงลำดับรายได้้น้อยไปหารายได้มาก บุคคลที่มีรายได้สูงสุดได้รับรายได้เท่ากับ 305,000 บาท และบุคคลที่มีรายได้ต่ำสุดมีรายได้เพียง 5,000 บาท

เมื่อแบ่งกลุ่มบุคคลออกเป็น 5 กลุ่มเท่า ๆ กัน จะพบว่า Quintile ที่ 1 หรือ ร้อยละ 20 ของประชากรซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดได้รับรายได้รวมกัน ร้อยละ 2.7 ของรายได้ทั้งหมด ส่วน Quintile ที่ 2, 3, 4 มีรายได้รวมกันในแต่ละกลุ่ม ร้อยละ 5.5, 10.4, 16.9 สำหรับ Quintile ที่ 5 ซึ่งมีร้อยละ 20 ของประชากรที่ได้รับรายได้สูงสุด มีรายได้รวมกัน ร้อยละ 64.5 ของรายได้ทั้งหมด และเมื่อคำนวณจำนวนร้อยละของรายได้ที่ได้รับของรายได้ทั้งหมดแล้ว ถ้าต้องการทราบอัตราความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ของประชากรร้อยละ 40 ต่อรายได้ของประชากรที่ได้รับรายได้สูงสุด สามารถนำตัวเลขมาคำนวณหาอัตราความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ (L) ดังนี้

$$L = \frac{\text{ร้อยละของรายได้ที่ประชากร Q1 และ Q2 ได้รับ}}{\text{ร้อยละของรายได้ที่ประชากร Q5 ได้รับ}}$$

$$L = \frac{2.7+5.5}{64.5}$$

$$= 0.12$$

การอธิบายค่าอัตราความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ (L)

ถ้า L มีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่า ประชากรร้อยละ 40 ที่ได้รับรายได้ต่ำสุด ได้รับรายได้รวมกันใกล้เคียงกับประชากรร้อยละ 20 ที่ได้รับรายได้สูงสุด ดังนั้นการกระจายรายได้มีความเหลื่อมล้ำน้อย ในทางตรงกันข้าม หาก L มีค่าใกล้ 0 แสดงว่าการกระจายรายได้ระหว่างประชากรสองกลุ่มนี้มีความเหลื่อมล้ำกันมาก

4. วิธีการวัดความเหลื่อมล้ำการกระจายรายได้ ด้วยเส้นโค้งลอเรนซ์ (Lorenz curve)

เส้นโค้งลอเรนซ์ได้รับการตั้งชื่อตามนักสถิติชาวอเมริกันชื่อ ลอเรนซ์ (Conrad Lorenz) ซึ่งได้เริ่มนำวิธีการนี้มาใช้ใน ค.ศ. 1905 เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างร้อยละสะสมของ

บุคคลหรือครัวเรือน กับร้อยละสะสมของรายได้ที่ได้รับ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช : 447)
 ดังตัวอย่างในตารางที่ 8

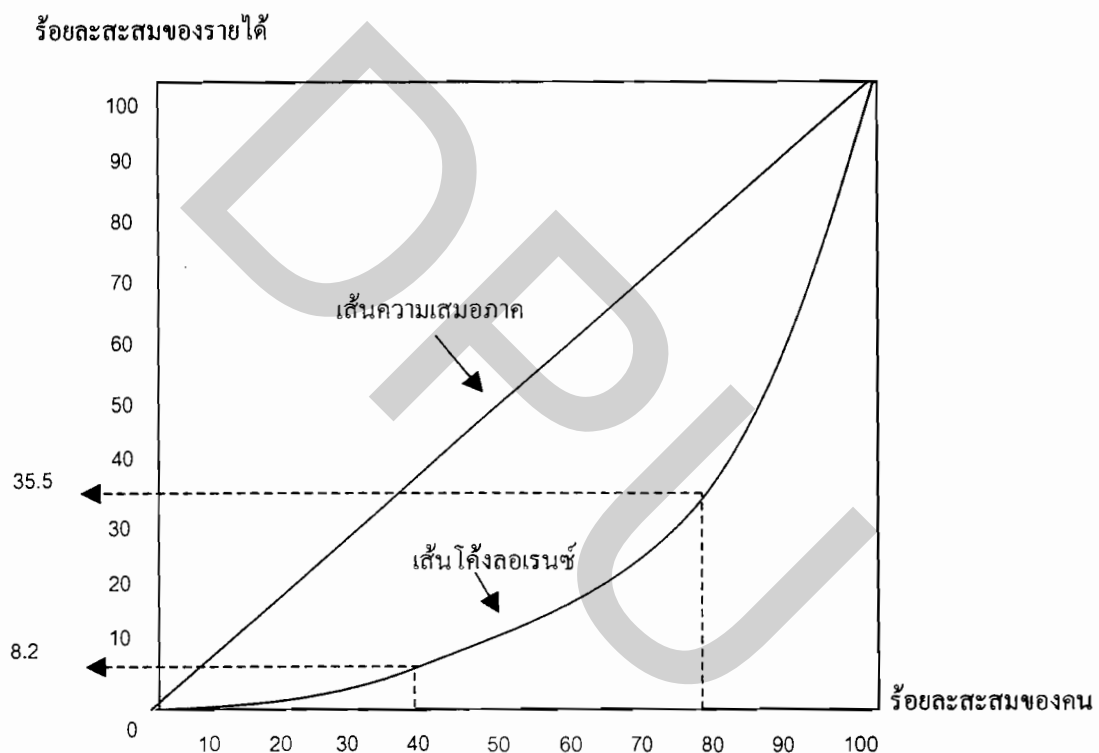
ตารางที่ 8 แสดงร้อยละสะสมของบุคคล กับ ร้อยละสะสมของรายได้

ชั้นของรายได้ (บาท)	บุคคลหรือครัวเรือน			รายได้		
	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละสะสม	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละสะสม
0 - 9,999	4	20	20	27,000	2.7	2.7
10,000-19,999	4	20	40	55,000	5.5	8.2
20,000-29,999	3	15	55	74,000	7.4	15.6
30,000-39,999	3	15	70	102,000	10.2	25.8
40,000-49,999	1	5	75	46,000	4.6	30.4
50,000-59,999	1	5	80	51,000	5.1	35.5
60,000-69,999	1	5	85	69,000	6.9	42.4
70,000-79,999	0	0	85	0	0	42.4
80,000-89,999	0	0	85	0	0	42.4
90,000-99,999	1	5	90	91,000	9.1	51.5
100,000 ขึ้นไป	2	10	100	485,000	48.5	100
รวม	20	100	-	1,000,000	100	-

จากข้อมูล ตารางที่ 7 นำมาคำนวณหาร้อยละสะสมของบุคคลหรือครัวเรือน และ ร้อยละสะสมของรายได้ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือครัวเรือน กับรายได้ และนำมากำหนดจุดในกรอบสี่เหลี่ยม (Box Diagram) ดังตัวอย่างภาพที่ 1 เมื่อพิจารณาจากภาพ จะเห็นว่า มีแกนตั้งใช้แทนร้อยละของรายได้ แกนนอนใช้แทนร้อยละของบุคคลหรือครัวเรือน และมีเส้นตรงเส้นหนึ่ง ที่ลากเชื่อมระหว่างจุดร้อยละความถี่สะสมของจำนวนครัวเรือน และของรายได้เป็นศูนย์ หรือจุดกำเนิด กับจุดที่มีร้อยละความถี่สะสมของจำนวนครัวเรือน และรายได้ 100 มีลักษณะเป็นเส้นทแยงมุมทำมุม 45 องศากับแกนนอน เส้นตรงเส้นนี้เรียกว่า “เส้นความเสมอภาคหรือเส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ์” (Egalitarian Line) เนื่องจากเส้นดังกล่าว มีร้อยละของจำนวนครัวเรือนหรือบุคคลเท่ากับร้อยละของจำนวนรายได้ หมายถึง ถ้าหากการกระจายรายได้เท่าเทียมกันแล้ว เส้นโค้งลอเรนซ์จะทับกับเส้นทแยงมุมพอดี และหากว่าการกระจายรายได้เป็นรูปเส้นโค้งที่ห่างออกมาจากเส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ์ มากจนกระทั่งทับกับเส้นประกอบมุมฉาก แสดงว่าการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์

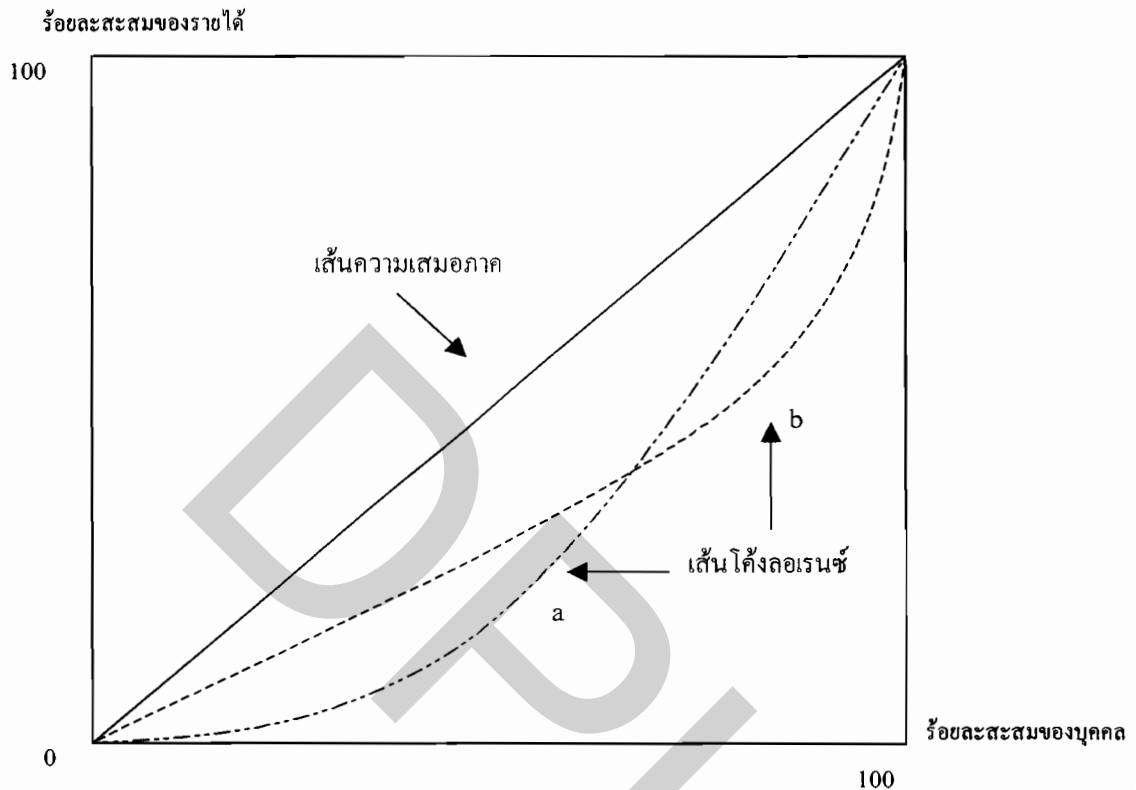
จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า การกระจายรายได้ของบุคคลหรือครัวเรือนร้อยละ 40 ของบุคคลทั้งหมด มีส่วนแบ่งของรายได้ประมาณร้อยละ 8.2 ของรายได้ทั้งหมดเท่านั้น สำหรับครัวเรือนร้อยละ 80 ของบุคคลทั้งหมด ได้รับรายได้เพียง 35.5 ของรายได้ทั้งหมด ดังนั้น หากเส้นโค้งลอเรนซ์ ห่างออกจากเส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ่มากเท่าใด ความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้จะมีมากขึ้นเท่านั้น

ภาพที่ 1 การกระจายรายได้ด้วยวิธีเส้นโค้งลอเรนซ์ (Lorenz Curve)

แต่เนื่องจากการใช้เส้นโค้งลอเรนซ์ เพื่อวัดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ยังมีข้อเสีย คือ ไม่สามารถบอกความแตกต่างของความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ได้ ตัวอย่างเช่น หากสมมติว่ามีเส้นโค้งลอเรนซ์ 2 เส้นที่มีลักษณะแตกต่างกันแล้ว ทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่า เส้นโค้งลอเรนซ์ a มีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ มากกว่า หรือ เท่ากัน หรือ น้อยกว่า เส้นโค้งลอเรนซ์ b ดูตัวอย่างในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบเส้นโค้งลอเรนซ์ a และ b ที่มีลักษณะแตกต่างกัน

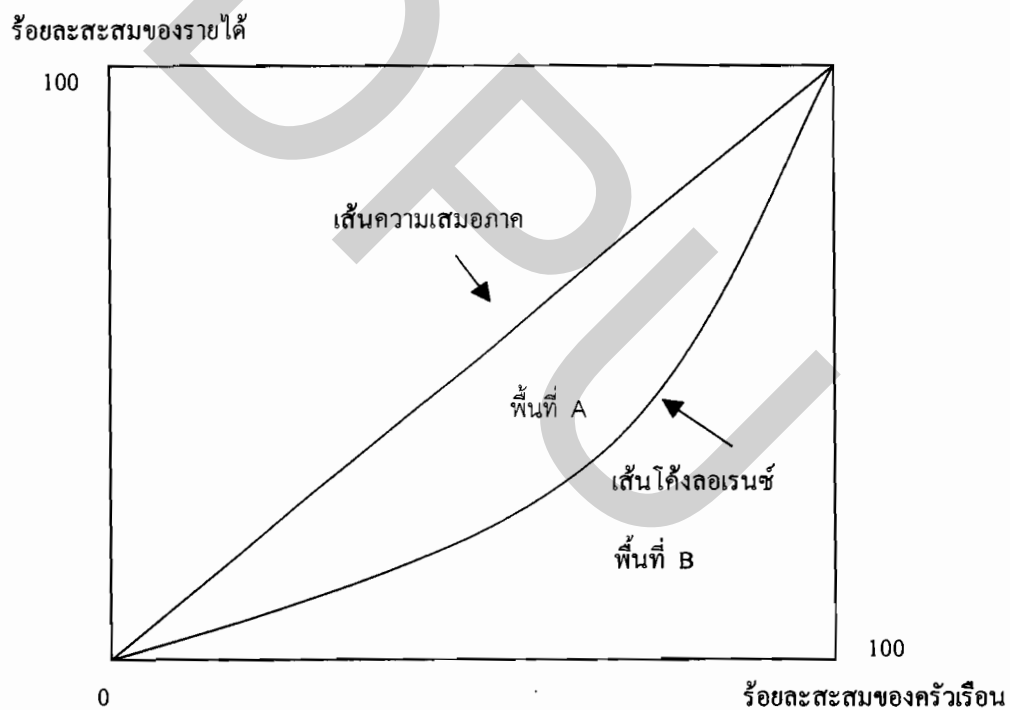
5. การวัดการกระจายรายได้ด้วยค่าสัมประสิทธิ์จินี (Gini Coefficient : G)

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้นนี้ ต่อมามีการเสนอวิธีคำนวณวัดค่าความไม่เสมอภาค เพื่อที่แก้ไขข้อเสียดังกล่าวข้างต้น เรียกว่า ค่าสัมประสิทธิ์จินี (Gini Coefficient) หรือบางที่เรียกว่า อัตราการกระจุกตัวของจินี (Gini Concentration Ratio) ซึ่งได้รับการตั้งชื่อตามนักสถิติชาวอิตาลีชื่อ ซี จินี (C. Gini) ที่ได้เสนอวิธีการวัดการกระจายรายได้วิธีนี้ เมื่อ ค.ศ. 1912 เพื่อใช้เป็นดัชนีชี้วัดการกระจายรายได้ ซึ่งจากภาพที่ 3 กำหนดให้ A คือ พื้นที่ระหว่างเส้นความเท่าเทียมกันสมบูรณ์หรือเส้นความเสมอภาคกับเส้นโค้งลอเรนซ์ และพื้นที่ใต้เส้นโค้งลอเรนซ์ เป็น B ดังนั้น

$$\text{ค่าสัมประสิทธิ์จินี (G)} = \frac{\text{พื้นที่ A}}{\text{พื้นที่ (A + B)}}$$

ค่าสัมประสิทธิ์จินี (Gini Coefficient) เป็นดัชนีที่นิยมใช้กันทั่วไปในการวัดการกระจายรายได้ เนื่องจากมีแนวคิดทางทฤษฎีรองรับที่ชัดเจน และสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยการใช้เส้นโค้งลอเรนซ์ (Lorenz Curve) ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างอัตราร้อยละของรายได้ และอัตราร้อยละของครัวเรือน การวิเคราะห์เริ่มจากการเรียงลำดับครัวเรือนตามรายได้ที่ได้รับจากน้อยไปมาก แล้วแบ่งกลุ่มตามลำดับที่ของครัวเรือน อาจจะแบ่งเป็น 5 กลุ่ม 10 กลุ่ม 20 กลุ่ม หมายถึงการแบ่งตามเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile) จากนั้นนำแต่ละกลุ่มมาหาค่าร้อยละของความถี่สะสม ทั้งด้านจำนวนครัวเรือนและจำนวนรายได้ เมื่อได้ค่าร้อยละของความถี่สะสมของทั้งสองชนิดดังกล่าวแล้วนำมาเขียนกราฟเส้นโค้ง เรียกว่า “เส้นโค้งลอเรนซ์” (Lorenz Curve) ดังตัวอย่างภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การวัดการกระจายรายได้ด้วยค่าสัมประสิทธิ์จินี (Gini Coefficient)

สัมประสิทธิ์จินี จะมีค่า ระหว่าง 0 ถึง 1 กล่าวคือ ถ้าค่าสัมประสิทธิ์จินี (G) มีค่าเท่ากับ 0 แสดงว่า พื้นที่ A จะมีค่าน้อยที่สุดหรือเข้าใกล้ค่า 0 หมายความว่า การกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกัน สมบูรณ์ หรือ การกระจายรายได้มีความเสมอภาคกัน แต่ถ้าค่าสัมประสิทธิ์จินี (G) มีค่าเท่ากับ 1 แสดงว่า พื้นที่ B จะมีค่าน้อยที่สุด หรือเข้าใกล้ 0 หมายความว่า การกระจายรายได้ที่มีความไม่เท่าเทียมกันโดยสมบูรณ์ หรือ รายได้กระจุกตัวอยู่ที่คนคนเดียว หรือกลุ่มคนกลุ่มเดียวของสังคม

เครื่องมือในการวัดการกระจายรายได้

ในการศึกษาการวิเคราะห์การกระจายรายได้ในครั้งนี้ ใช้ดัชนีชี้วัดการกระจายรายได้ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์จินี (Gini Coefficient) ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสมการ (1) ดังนี้ (John C. H. Fei, Gustav Renis and Shirley W. Y. Kuo, 1979 : 328-334) ^{3/}

$$G_y = (2/n)U_y - (n+1)/n \quad (1)$$

กำหนดให้ $U_y = \lambda_1 y_1 + \lambda_2 y_2 + \dots + \lambda_n y_n$

$$: (y_1, y_2, \dots, y_n)$$

$$\lambda_1 = 1, \lambda_2 = 2, \dots, \lambda_n = n$$

$$y = (Y_1/S_y, Y_2/S_y, \dots, Y_n/S_y)$$

$$: (y_1 + y_2 + \dots + y_n) = 1$$

$$Y = (Y_1, Y_2, \dots, Y_n) \geq 0$$

และ $Y_1 \leq Y_2 \leq \dots \leq Y_n$

$$S_y = (Y_1 + Y_2 + \dots + Y_n) > 0$$

โดยที่ $G_y =$ ค่าสัมประสิทธิ์จินี

$$U_y =$$
 ค่าถ่วงน้ำหนักเฉลี่ยของทุกชั้นรายได้

$$\lambda_n =$$
 ลำดับที่ของครัวเรือน

$$y_n =$$
 สัดส่วนรายได้ของแต่ละครัวเรือนต่อรายได้ของครัวเรือนทั้งหมด

$$Y_n =$$
 รายได้ของแต่ละครัวเรือน

$$S_y =$$
 รายได้ของครัวเรือนทั้งหมด

$$n =$$
 จำนวนครัวเรือนทั้งหมด

^{3/} ภาคผนวก

การอธิบายค่าสัมประสิทธิ์จີน

ค่าสัมประสิทธิ์จີนมีค่าระหว่าง 0 ถึง 1

ถ้าสัมประสิทธิ์จີนมีค่าเท่ากับ 0 หมายถึง การกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันสมบูรณ์ หรือ สภาพการกระจายรายได้มีความเสมอภาคกัน

ถ้าสัมประสิทธิ์จີนมีค่าเท่ากับ 1 หมายถึง การกระจายรายได้มีความไม่เท่าเทียมกันสมบูรณ์ หรือ สภาพการกระจายรายได้ไม่มีความเสมอภาคกัน นั่นคือคนส่วนน้อยครอบครองรายได้ในสัดส่วนที่สูง ทำให้รายได้กระจุกตัวอยู่กับคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้สูงอยู่แล้ว

ถ้าค่าสัมประสิทธิ์จີนมีค่าต่ำมากเท่าใด หมายถึง สภาพการกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากค่าสัมประสิทธิ์จີนมีค่ามากขึ้น แสดงว่า สภาพการกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันลดลง

หากพิจารณาเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์ของกลุ่มครัวเรือนเดียวกันในช่วงเวลา ต่างกัน ถ้าค่าสัมประสิทธิ์จີนลดลง แสดงว่า กลุ่มครัวเรือนที่ศึกษานั้นมีการกระจายรายได้เท่าเทียมกันมากขึ้น มีการกระจายรายได้ดีขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สูงมากขึ้น ก็แสดงว่า กลุ่มครัวเรือนนั้นมีการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันมากขึ้นหรือมีการกระจายรายได้ลดลง

ในการตรงกันข้ามในการเปรียบเทียบรายได้ระหว่างกลุ่มครัวเรือนในช่วงเวลาเดียวกัน นั้น หากกลุ่มครัวเรือนใดมีค่าสัมประสิทธิ์จີนน้อยที่สุด อธิบายได้ว่า กลุ่มครัวเรือนนั้นมีการกระจายรายได้ดี มีความเท่าเทียมกันมาก แต่ในทางกลับกัน หากกลุ่มครัวเรือนใดมีค่าสัมประสิทธิ์จີนมากที่สุด ก็หมายถึง กลุ่มครัวเรือนนั้นมีการกระจายรายได้เท่าเทียมกันน้อย และมีความเหลื่อมล้ำของรายได้สูง

การตรวจสอบเอกสาร

เมธี ครองแก้ว และ ปราณี ทินกร (2528) ได้ศึกษาภาวะความยากจน และการกระจายรายได้ในประเทศไทย ปี 2518/2519 และ ปี 2524 โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ดัชนีที่ใช้ในการศึกษาการวัดการกระจายรายได้มี 3 ดัชนี คือ ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) ดัชนีไทล์ (Theil Index) และ ดัชนีแอตกินสัน (Atkinson Index) ผลการศึกษาพบว่า การกระจายรายได้ทั้งหมด (รวมรายได้ที่เป็นสิ่งของ) ของครัวเรือนในประเทศไทย มีความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น โดยดัชนีที่ใช้วัดการกระจายได้ทั้ง 3 มีแนวโน้มสูงขึ้นทุกตัว เมื่อพิจารณาการกระจายรายได้ของครัวเรือนในเขตเมือง และ เขตชนบท พบว่าครัวเรือนในเขตชนบทมีการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันน้อยกว่าครัวเรือนในเขตเมืองทั้ง 2 ช่วงเวลา

อังคณา ธนะแพสย์ (2538) ได้ศึกษาโครงสร้างรายได้ และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตร โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตร ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปีการเพาะปลูก 2539/30 และ ปี 2533/34 โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม และค่าดัชนีเชอร์ร็อก ในการวัดการกระจายรายได้ ผลการศึกษาพบว่า การกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันเพิ่มขึ้น แหล่งรายได้ที่ทำให้ความเท่าเทียมกันของรายได้ทั้งหมดเพิ่มขึ้น คือ รายได้จากการรับจ้าง และการค้าขาย สำหรับปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันของรายได้ใน 2 ช่วงเวลา คือ ปัจจัยทำเลที่ตั้ง

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2537) ได้ศึกษาภาวะความยากจนและการกระจายรายได้ปี 2534 โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรในปีเพาะปลูก 2534/35 และใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิเพื่อวัดขนาดของการกระจายรายได้ สำหรับการวิเคราะห์ความยากจนใช้ Headcount Ratio ผลการศึกษาพบว่าค่าสัมประสิทธิ์จีนิทั้งในระดับที่ราชอาณาจักร และในระดับภาค มีค่าสูงกว่า 0.5 ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีค่าสัมประสิทธิ์จีนิต่ำกว่า 0.5 แต่ก็มีสัดส่วนครัวเรือนยากจนมากที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบเส้นความยากจนของเกษตรในปี 2534 ซึ่งสำนักเศรษฐกิจการเกษตรได้กำหนดขึ้น ณ ระดับรายได้ 6,500 บาทต่อคนต่อปี กับรายได้เงินสดสุทธิเกษตรของครัวเรือนเกษตร พบว่ามีครัวเรือนเกษตรยากจน 3.72 ล้านครัวเรือน

วิณา เทพช่วยสุข (2539) ได้ศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือนในประเทศไทย ในช่วง พ.ศ. 2529-2535 โดยใช้ข้อมูลจากรายงานการสำรวจการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ราชอาณาจักร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ดัชนีที่ใช้ในการศึกษาการวัดการ

กระจายรายได้มี 3 ดัชนี คือ ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) ค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปร (Coefficient of Variation : CV) และเปรียบเทียบค่าสัดส่วนของผลต่างระหว่างรายได้เฉลี่ยกับ มัชฐานของรายได้เฉลี่ยต่อรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า การกระจายรายได้มีความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้นเกือบทุกภาค ยกเว้น กรุงเทพมหานคร (รวมปริมณฑล) และภาคกลาง ที่มีความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ลดลง นอกจากนี้ยังเปรียบเทียบการกระจายรายได้ของครัวเรือนระหว่างภาคในช่วงระยะเวลาเดียวกันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529-2535 พบว่า ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีการกระจายรายได้เท่าเทียมกันมากที่สุด รองลงมาคือ ครัวเรือนในภาคกลาง ภาคเหนือ และ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

อินทนน เบญจกุล (2541) ได้ศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือนเขตชนบทในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้ข้อมูลจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติปี 2524 2535 และ 2537 ใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิในการวิเคราะห์การกระจายรายได้ของครัวเรือน จำแนกตามชั้นของรายจ่าย เพื่อเปรียบเทียบความเหลื่อมล้ำของรายได้ ตามประเภทชุมชนระหว่างก่อนและหลังการใช้แผนพัฒนาชนบท ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนในเขตชนบทในจังหวัดนครราชสีมา มีการกระจายรายได้เท่าเทียมกันมากขึ้นหลังจากมีการใช้แผนพัฒนาฯ

สุรเดช ตระกูลศรี (2541) ได้ศึกษาการกระจายรายได้ และภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตร โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตร ปีเพาะปลูก 2538/39 ครั้งที่ 3 (1 เม.ย 38-31 มี.ค. 39) ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และใช้ดัชนีการวัดการกระจายรายได้ 3 ดัชนี คือ ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ค่าความแปรปรวนของรายได้ในรูปลอการิทึม และค่าดัชนีเชอร์รอก สำหรับการวิเคราะห์ภาวะความยากจนใช้วิธีการหาสัดส่วนความยากจน (Headcount Ratio) และดัชนี Foster Greer-Thorbecke (FGT-Index) ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนในภาคกลางมีการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมมากที่สุด ปัจจัยที่มีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ของครัวเรือนเกษตรมากที่สุด คือ ชนิดของกิจกรรมการผลิตพืช และสัตว์ในฟาร์ม ส่วนแหล่งที่มาของรายได้ที่มีผลต่อความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ของครัวเรือนเกษตร คือ แหล่งรายได้จากการผลิตภายในฟาร์ม และแหล่งรายได้จากกิจกรรมนอกระบบเกษตร สำหรับการศึกษาระยะภาวะความยากจนระหว่างกลุ่มครัวเรือน พบว่าครัวเรือนเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีภาวะความยากจนมากที่สุด ฟาร์มที่มีขนาดใหญ่ขึ้นมีแนวโน้มของภาวะความยากจนลดลง กลุ่มครัวเรือนเกษตรที่เช่าที่ดิน มีภาวะความยากจนมากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีที่ดินเป็นของตนเอง และกลุ่มครัวเรือนที่ทำกิจกรรมแบบผสมผสาน กับ กลุ่มครัวเรือนที่ทำนา เป็นกลุ่มที่อยู่ในภาวะความยากจนมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ กลุ่มครัวเรือนประกอบอาชีพการเกษตรเพียง

อย่างเดียวกันอยู่ในภาวะความยากจนมากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรและอาชีพนอกการเกษตร

สมพร อิศวิลานนท์ (2541) ได้วิเคราะห์การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร โดยใช้ข้อมูลโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรปีเพาะปลูก 2538/39 ซึ่งรวบรวมโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 12,533 ครัวเรือน โดยมีนิยามว่าครัวเรือนตัวอย่างนี้จะต้องเป็นครัวเรือนที่มีสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนประกอบอาชีพการเกษตรในช่วงปี 2538/39 มีรอบการผลิตระหว่าง 1 เมษายน 2538 ถึง 31 มีนาคม 2539 ดัชนีที่ใช้ในการศึกษาคือ ดัชนีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรในภาคกลางมีความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้สูงกว่าภาคอื่นๆ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.5769 ส่วนครัวเรือนเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้น้อยกว่าภาคอื่น ๆ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.4581 สำหรับครัวเรือนเกษตรในภาคเหนือและภาคใต้ มีความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ รองลงมาจากภาคกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.5114 และ 0.4760 ตามลำดับ เมื่อรวมครัวเรือนเกษตรทุกภาคแล้วพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.5269

สมพร อิศวิลานนท์ (2544) ได้ศึกษาความแตกต่างของของรายได้และการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันของครัวเรือนเกษตร โดยใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนเกษตร ปี 2541/42 ของสำนักงานสถิติการเกษตร มีจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 12,762 ครัวเรือน การศึกษาพบว่า ลักษณะของครัวเรือนและสภาพแวดล้อมการผลิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างของรายได้ และพบว่าแหล่งรายได้จากการเกษตรนอกการเกษตร และจากการส่งเงินกลับของบุตรหลานมีความสำคัญต่อความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ นอกจากนี้จากศึกษายังพบว่า ภาพรวมของครัวเรือนเกษตรมีรายได้ของครัวเรือนโดยเฉลี่ย 24,269 บาทต่อปี โดยครัวเรือนเกษตรในภาคกลางมีรายได้เฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 32,398 บาทต่อปี และครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 18,378 บาทต่อปี

บทที่ 3

ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตร

ครัวเรือนเกษตรที่นำมาศึกษาครั้งนี้ เป็นข้อมูลโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งดำเนินการสำรวจทุก 2 ปี คือ พ.ศ. 2537 2539 2541 2543 และ 2545 มีจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 6,600 6,176 5,998 5,330 และ 7,254 ครัวเรือนตามลำดับ ในบทนี้แบ่งการอธิบายเป็น 3 ประการ ประการแรก อธิบายถึงลักษณะทั่วไปโดยรวมในระหว่างปี 2537-2545 จำแนกตามปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้คือ ภูมิภาค สถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือนที่มีสถานภาพการเป็นเจ้าของที่ดิน เช่าที่ดิน คนงานเกษตร เนื้อที่ถือครองที่ดินทำการเกษตร และลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน เช่น อายุ ระดับการศึกษา ประการที่สอง อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนเกษตรโดยรวม และประการที่สาม กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือแหล่งที่มาของรายได้โดยรวม

ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตร

โดยภาพรวมแล้วระหว่าง ปี 2537-2545 (ตารางที่ 9) ครัวเรือนเกษตร มีขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 4.0 4.07 3.91 และ 3.78 คน/ครัวเรือน และ ขนาดของแรงงานเฉลี่ยเท่ากับ 2.45 2.36 2.37 2.28 และ 2.25 คนต่อครัวเรือน ครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ภาคตะวันออก เฉียงเหนือคิดเป็นร้อยละ 33.8 ในปี 2537 และ ลดลงเป็น 30.4 ในปี 2545 รองลงมา คือ ครัวเรือนในภาคเหนือและภาคกลาง ตามลำดับ ส่วนภาคใต้เป็นภาคที่มีจำนวนครัวเรือนเกษตรน้อยที่สุด ถ้าพิจารณาเป็นรายภาค จะพบว่าภาคกลาง มีครัวเรือนเกษตรเพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 22.7 ในปี 2537 เป็น 23.2 ในปี 2545 และ ภาคเหนือ มีครัวเรือนเกษตรเพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 24.0 ในปี 2537 เป็น 28.1 ในปี 2545 ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับ ภาคใต้ มีครัวเรือนเกษตรลดลง จากร้อยละ 33.8 ในปี 2537 เป็น 30.4 ในปี 2545 และจากร้อยละ 19.5 ในปี 2537 เป็น 18.3 ในปี 2545 ตามลำดับ นอกจากนี้ จะเห็นว่าในปี 2541 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับ ภาคเหนือ มีจำนวนครัวเรือนเกษตรเพิ่มมากขึ้น เมื่อเทียบกับจำนวนครัวเรือนใน ปี 2539 จากร้อยละ 34.2 เป็นร้อยละ 36.8 และ ร้อยละ 22.6 เป็น 23.6 ตามลำดับ (ภาพที่ 4)

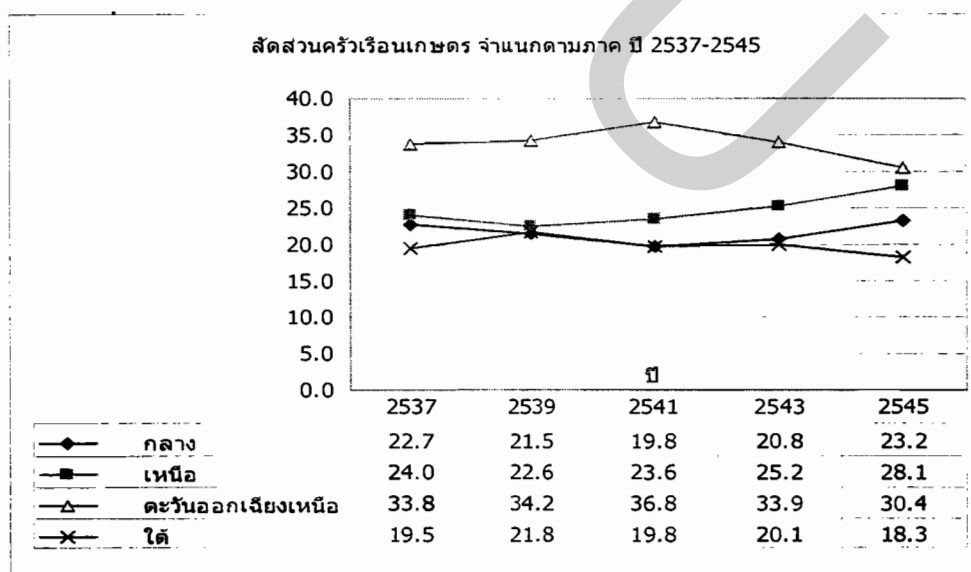
ตารางที่ 9 จำนวน และ ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตาม ภูมิภาค ปี 2537- 2545

ภาค	ปี				
	2537	2539	2541	2543	2545
รวม	6,600 100.0	6,176 100.0	5,998 100.0	5,330 100.0	7,254 100.0
กลาง	1,498 22.7	1,325 21.5	1,187 19.8	1,107 20.8	1,681 23.2
เหนือ	1,582 24.0	1,393 22.6	1,414 23.6	1,345 25.2	2,036 28.1
ตะวันออกเฉียงเหนือ	2,234 33.8	2,111 34.2	2,209 36.8	1,807 33.9	2,206 30.4
ใต้	1,286 19.5	1,347 21.8	1,188 19.8	1,071 20.1	1,331 18.3
ขนาดของครัวเรือนเฉลี่ย (คน/ครัวเรือน)	4.09	4.00	4.07	3.91	3.78
ขนาดแรงงานเฉลี่ย (คน/ครัวเรือน)	2.45	2.36	2.37	2.28	2.25

ที่มา : จากการคำนวณ

ตัวเลขเอน หมายถึง จำนวนร้อยละ

ภาพที่ 4 ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามภาค ปี 2537 - 2545

ลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน

ลักษณะของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นตัวแทนของครัวเรือนในการตัดสินใจ และมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ในครัวเรือนในเรื่องการผลิต การลงทุน การยอมรับและเรียนรู้เทคโนโลยี ใหม่ ๆ เพื่อช่วยเพิ่มผลการผลิต และ อื่น ๆ ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ของครัวเรือน ในการศึกษาครั้งนี้ กำหนดให้ลักษณะของหัวหน้าครัวเรือนเกษตร ครอบคลุมเฉพาะ อายุ เพศ และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเท่านั้น ซึ่ง จากตาราง 10 ครัวเรือนเกษตรในช่วงปี 2537-2545 มีอายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนระหว่าง 48-50 ปี

และเมื่อพิจารณาครัวเรือนเกษตร จำแนกตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน จะเห็นว่า ครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่จะมีอายุ ระหว่าง 40-49 ปี รองลงมาคืออายุมากกว่า 59 ปี โดยหัวหน้าครัวเรือนมีอายุระหว่าง 30-39 ปี มีแนวโน้มลดลง จากร้อยละ 6.9 และ 22.7 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 3.5 และ 19.9 ในปี 2545 ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง 40-49 ปี 50-59 ปี และมากกว่า 59 ปี มีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้น จากร้อยละ 25.3 21.5 23.6 ในปี 2537 เป็น ร้อยละ 28.1 23.0 25.5 ในปี 2545 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนครัวเรือนเกษตรกรรุ่นใหม่มีแนวโน้มลดลงหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คนรุ่นใหม่ในชนบทสนใจทำประกอบอาชีพเกษตรในจำนวนและสัดส่วนที่ลดลง (ภาพที่ 5)

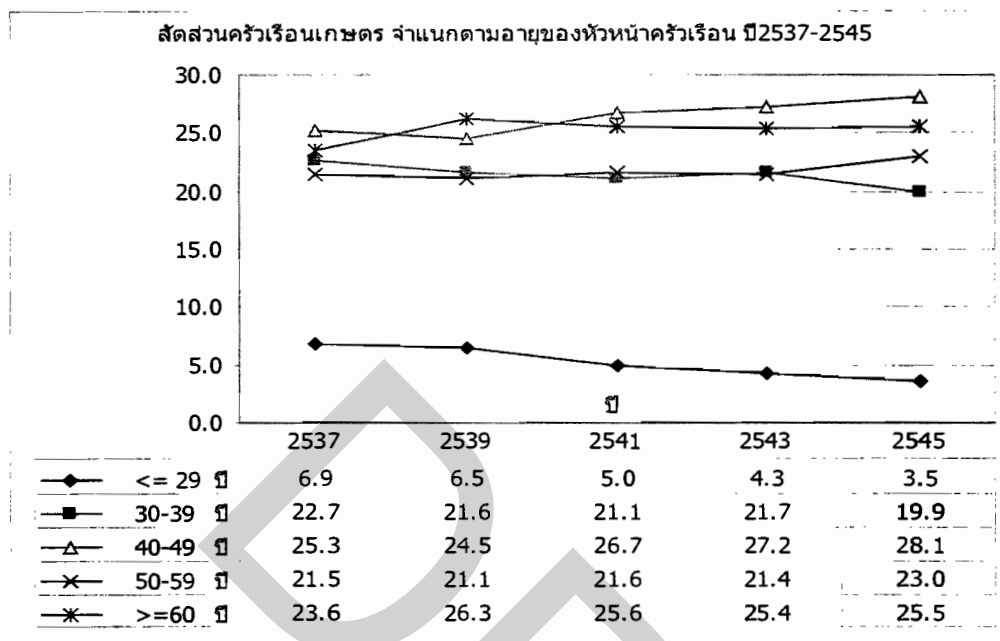
ตารางที่ 10 จำนวน และ ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตาม อายุของหัวหน้าครัวเรือน ปี 2537- 2545

อายุของหัวหน้าครัวเรือน	ปี				
	2537	2539	2541	2543	2545
รวม	6,600	6,176	5,998	5,330	7,254
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
อายุเฉลี่ย	48.68	49.49	49.55	49.74	50.21
<= 29 ปี	453	401	298	229	251
	6.9	6.5	5.0	4.3	3.5
30-39 ปี	1,498	1,331	1,264	1,156	1,443
	22.7	21.6	21.1	21.7	19.9
40-49 ปี	1,668	1,516	1,602	1,448	2,037
	25.3	24.5	26.7	27.2	28.1
50-59 ปี	1,421	1,306	1,297	1,141	1,671
	21.5	21.1	21.6	21.4	23.0
>=60 ปี	1,560	1,622	1,537	1,356	1,852
	23.6	26.3	25.6	25.4	25.5

ที่มา : จากการคำนวณ

ตัวเลขเอน หมายถึง จำนวนร้อยละ

ภาพที่ 5 ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน ปี 2537 - 2545

สำหรับระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรในระหว่าง ปี 2537-2545 ส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาภาคบังคับ คือระดับประถมศึกษา โดยมีสัดส่วนร้อยละ 84.1 ในปี 2537 และลดลง เป็นร้อยละ 82.7 ในปี 2545 รองลงมาคือ ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่มีการศึกษา ซึ่งมีสัดส่วน เท่ากับ ร้อยละ 11.7 ในปี 2537 และลดลงเป็นร้อยละ 9.5 ในปี 2545 ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรที่ หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือจาก ร้อยละ 3.5 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 6.3 ในปี 2545 ทำนองเดียวกันครัวเรือนเกษตรที่หัวหน้าครัวเรือนมี ระดับการศึกษาปริญญาตรี และ อาชีวศึกษา ก็มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 0.2 และ 0.5 ใน ปี 2537 เป็นร้อยละ 0.4 และ 1.0 ในปี 2545 ตามลำดับ แสดงว่า ในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าครัว เรือนเกษตรในประเทศไทย มีหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น (ภาพที่ 6)

ส่วนเพศของหัวหน้าครัวเรือนนั้น หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศชายมีแนวโน้ม ลดลง จากร้อยละ 83.6 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 80.4 ในปี 2545 และหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง มีสัดส่วน เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16.4 ในปี 2537 เป็น 19.6 ในปี (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 11 จำนวน และ ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตาม ระดับการศึกษาของ
หัวหน้าครัวเรือน ปี 2537- 2545

ระดับการศึกษา ของหัวหน้าครัวเรือน	หน่วย : ครัวเรือน				
	ปี				
	2537	2539	2541	2543	2545
รวม	6,600 100.0	6,176 100.0	5,998 100.0	5,330 100.0	7,254 100.0
ระดับการศึกษาของครัวเรือน					
ไม่มีการศึกษา	775 11.7	739 12.0	640 10.7	548 10.3	689 9.5
ประถมศึกษา	5,549 84.1	5,114 82.8	4,992 83.2	4,440 83.3	6,001 82.7
มัธยมศึกษา	229 3.5	266 4.3	304 5.1	280 5.3	459 6.3
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	14 0.2	10 0.2	10 0.2	11 0.2	31 0.4
อาชีวศึกษา	33 0.5	47 0.8	52 0.9	51 1.0	74 1.0

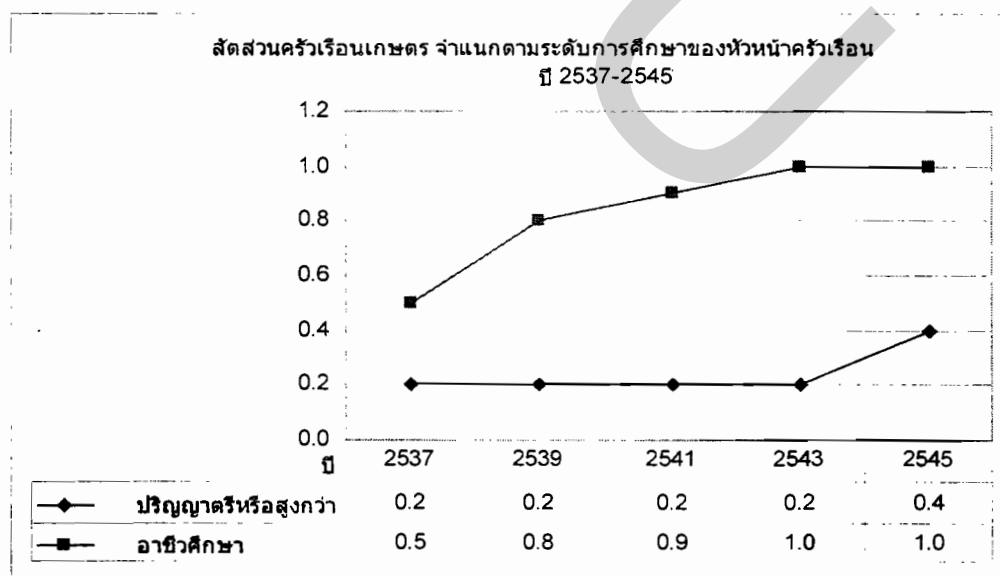
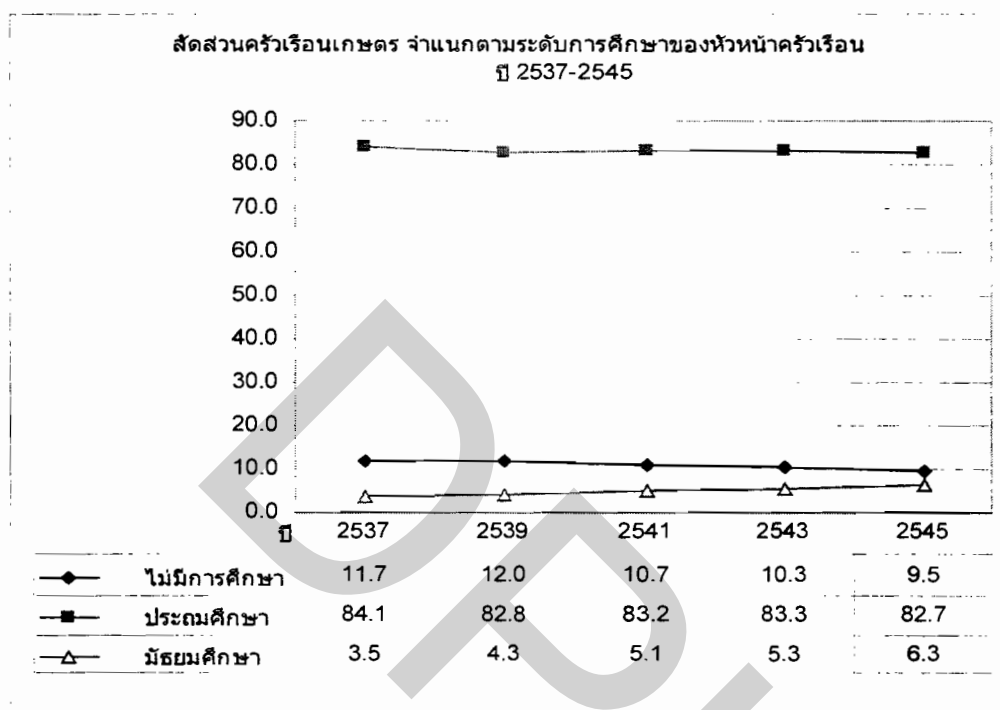
ที่มา : จากการคำนวณ
ตัวเลขเอน หมายถึง จำนวนร้อยละ

ตารางที่ 12 จำนวน และ ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตาม เพศของหัวหน้าครัวเรือน
ปี 2537- 2545

เพศของหัวหน้าครัวเรือน	หน่วย : ครัวเรือน				
	ปี				
	2537	2539	2541	2543	2545
รวม	6,600 100.0	6,176 100.0	5,998 100.0	5,330 100.0	7,254 100.0
เพศของหัวหน้าครัวเรือน					
ชาย	5,516 83.6	5,067 82.0	4,969 82.8	4,410 82.7	5,831 80.4
หญิง	1,084 16.4	1,109 18.0	1,029 17.2	920 17.3	1,423 19.6

ที่มา : จากการคำนวณ
ตัวเลขเอน หมายถึง จำนวนร้อยละ

ภาพที่ 6 ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
ปี 2537 – 2545

ลักษณะการถือครองที่ดิน

ลักษณะการถือครองที่ดิน เป็นการแสดงสิทธิและอำนาจในการจัดการทรัพยากรที่ดิน ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญทางการเกษตร ครั้วเรือนเกษตรกรที่มีสิทธิและอำนาจในที่ดินย่อมมีความตั้งในการการดูแลรักษา ปรับปรุงประสิทธิภาพของที่ดินเพื่อเพิ่มพูนผลผลิตซึ่งมีผลต่อการเพิ่มรายได้ของครั้วเรือน ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งลักษณะการถือครองที่ดินของครั้วเรือนเกษตรกร ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การถือครองที่เป็นเจ้าของตนเอง การถือครองโดยการเช่า และสถานภาพที่เป็นคนงานเกษตรหรือผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกิน จากตารางที่ 12 จะเห็นว่า ส่วนใหญ่ครั้วเรือนเกษตรกรที่มีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง มีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่อง คือจาก ร้อยละ 70.2 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 61.3 ในปี 2545 ขณะเดียวกันครั้วเรือนเกษตรกรที่ถือครองในฐานะผู้เช่า มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 9.7 เป็นร้อยละ 13.0 ในปี 2545 สำหรับครั้วเรือนคนงานเกษตร ก็มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเช่นกัน จาก ร้อยละ 20.1 ในปี 2537 เป็น ร้อยละ 25.7 ในปี 2545 ซึ่งหมายความว่า จำนวนครั้วเรือนเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองมีแนวโน้มลดลง และครั้วเรือนที่เป็นผู้เช่าที่ดิน และผู้ใช้แรงงานเกษตรมากขึ้น (ภาพที่ 7)

เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร

เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร หรือ ขนาดของการถือครองที่ดินเพื่อทำการเกษตร นับเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการผลิตทางการเกษตร ครั้วเรือนเกษตรกรที่มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรแตกต่างกันย่อมมีผลต่อรายได้ของครั้วเรือนที่แตกต่างกันด้วย การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งจำนวนเนื้อที่ถือครองตามประเภทของลักษณะของการถือครอง คือ ที่ดินเป็นของตนเอง แบ่งเป็น 4 ขนาด คือ น้อยกว่า 5 ไร่ 5-19 ไร่ 20-39 ไร่ และ 40 ไร่ หรือมากกว่า และที่ดินประเภทเช่า แบ่งเป็น 3 ขนาด คือ น้อยกว่า 5 ไร่ 5-19 ไร่ และ 20 ไร่ หรือมากกว่า

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนครั้วเรือนเกษตรกร จำแนกตามลักษณะการถือครอง และเนื้อที่ถือครอง ซึ่งจะเห็นว่า ครั้วเรือนเกษตรกรที่มีสถานภาพเป็นเจ้าของที่ดินที่มีเนื้อที่ถือครองขนาดเล็กน้อยกว่า 5 ไร่ มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.9 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 7.7 ในปี 2545 ในขณะที่ขนาดเนื้อที่ถือครองที่ดิน 5-19 ไร่ 20-39 ไร่ มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 37.8 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 31.1 ในปี 2545 และร้อยละ 18.5 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 15.7 ในปี 2545 (ภาพที่ 8)

สำหรับเนื้อที่ถือครองในลักษณะผู้เช่าที่ดินนั้น มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นในทุกขนาด กล่าวคือ ขนาดน้อยกว่า 5 ไร่ มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 1.0 ในปี 2537 เป็น ร้อยละ 1.4 ในปี 2545 ขนาดเนื้อที่ถือครองที่ดิน 5-19 ไร่ และมากกว่า 19 ไร่ มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น จาก ร้อยละ 3.9 และ 4.7 ในปี 2537 เป็น ร้อยละ 4.9 และ 6.6 ในปี 2545 (ตาราง 13 และภาพที่ 9)

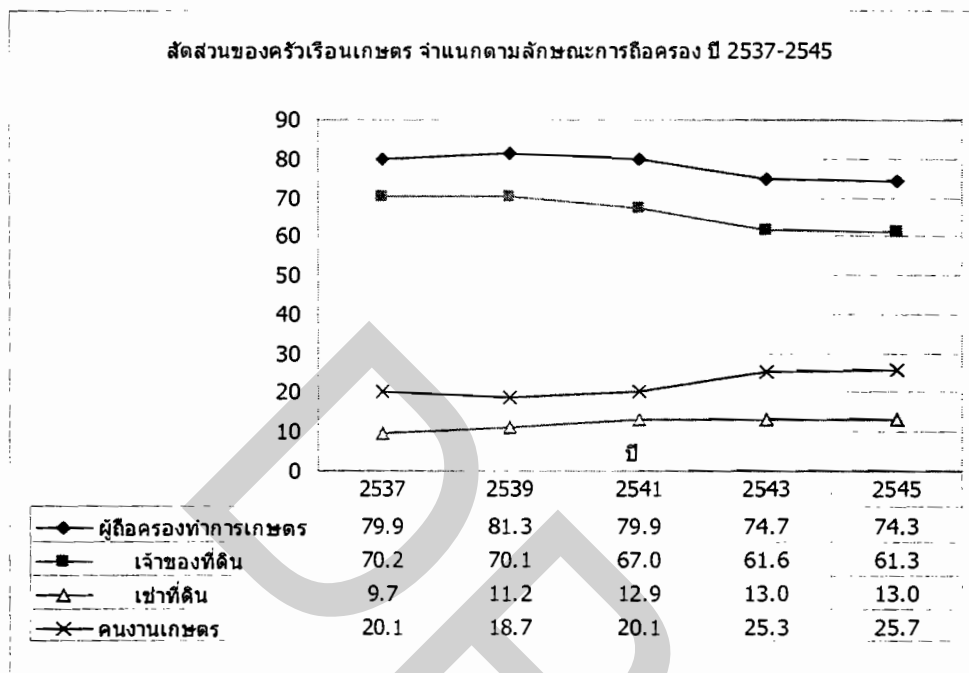
ตารางที่ 13 จำนวน และ ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามลักษณะการถือครอง/
เนื้อที่ถือครอง ปี 2537- 2545

ลักษณะการถือครอง/ เนื้อที่ถือครอง	หน่วย : ครัวเรือน				
	2537	2539	2541	2543	2545
รวม	6,600 100.0	6,176 100.0	5,998 100.0	5,330 100.0	7,254 100.0
เจ้าของที่ดิน	4,632 70.2	4,331 70.1	4,021 67.0	3,285 61.6	4,450 61.3
<05 ไร่	455 6.9	414 6.7	448 7.5	370 6.9	556 7.7
05-19 ไร่	2,494 37.8	2,239 36.3	2,042 34.0	1,742 32.7	2,251 31.1
20-39 ไร่	1,219 18.5	1,204 19.5	1,099 18.3	835 15.7	1,136 15.7
>=40 ไร่	464 7.0	474 7.7	432 7.2	338 6.3	507 7.0
ผู้เช่าที่ดิน	641 9.7	689 11.2	773 12.9	695 13.0	940 13.0
<05 ไร่	69 1.0	64 1.0	71 1.2	83 1.6	102 1.4
05-19 ไร่	260 3.9	280 4.5	332 5.5	295 5.5	359 4.9
>=20 ไร่	312 4.7	345 5.6	370 6.2	317 5.9	479 6.6
คนงานเกษตร (ไม่มีเนื้อที่ถือครอง)	1,327 20.1	1,156 18.7	1,204 20.1	1,350 25.3	1,864 25.7

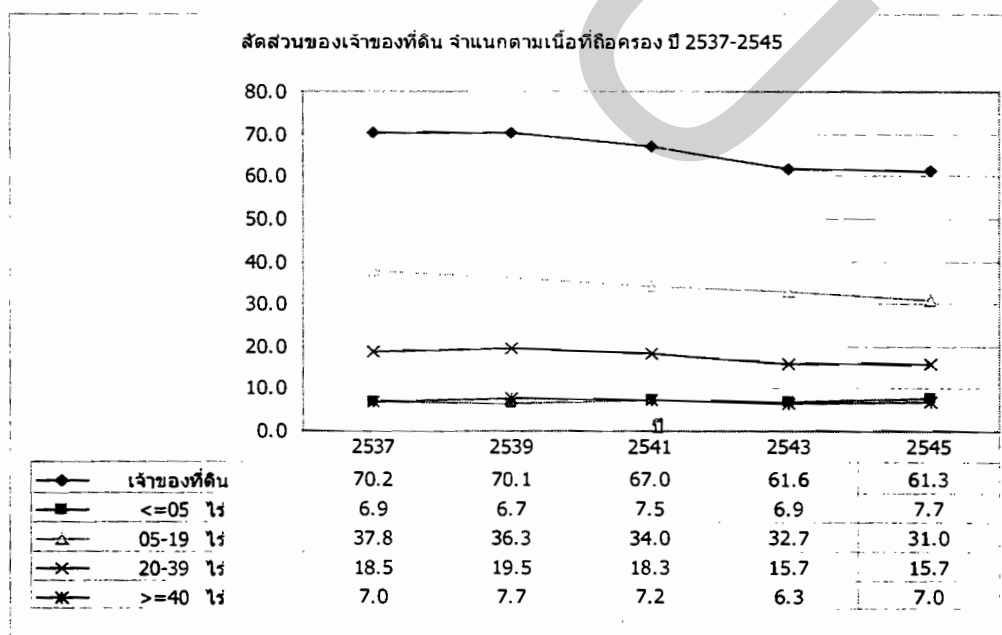
ที่มา : จากการคำนวณ

ตัวเลขเอน หมายถึง จำนวนร้อยละ

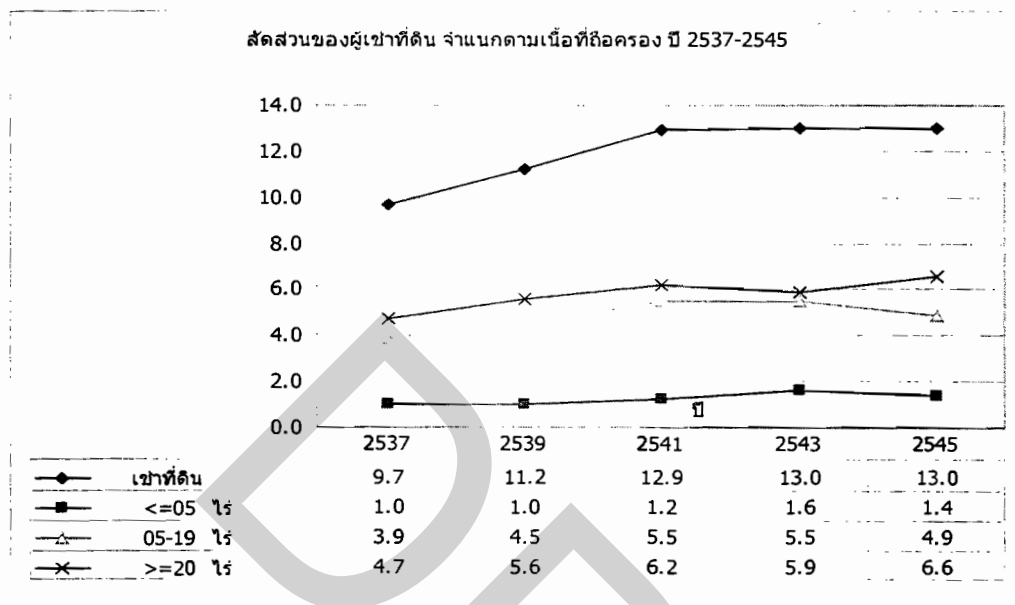
ภาพที่ 7 ร้อยละของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน ปี 2537 – 2545

ภาพที่ 8 ร้อยละของครัวเรือนเกษตรของเจ้าของที่ดิน จำแนกตามเนื้อที่ถือครอง ปี 2537 – 2545

ภาพที่ 9 ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรของผู้เช่าที่ดิน จำแนกตามเนื้อที่ถือครอง ปี 2537 – 2545

โครงสร้างรายได้หรือแหล่งที่มาของรายได้

รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรประกอบด้วย รายได้สุทธิจากการทำการเกษตร รายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใช้การเกษตร ค่าแรงและเงินเดือน รายได้จากทรัพย์สิน เช่น ค่าเช่าที่ดิน ดอกเบี้ยเงินฝาก เงินปันผล เงินได้รับการช่วยเหลือ ได้แก่ เงินบำนาญ บำนาญ และรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น มูลค่าของสินค้าและบริการที่ได้รับเป็นส่วนหนึ่งของค่าแรง เป็นต้น จากตารางที่ 14 แสดงโครงสร้างรายได้หรือแหล่งที่มาของรายได้เฉลี่ยทั้งสิ้นของครัวเรือนเกษตรกรต่อเดือนในช่วง ปี 2537-2545 ซึ่งพบว่า รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มาจาก 2 แหล่ง ได้แก่ รายได้สุทธิจากการทำการเกษตร และ รายได้จากค่าแรงและเงินเดือน โดย รายได้สุทธิครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย ระหว่างปี 2537-2545 เท่ากับ 2,893 บาทต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วนประมาณ จากร้อยละ 40.0 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 44.1 ในปี 2545 ส่วนค่าแรงและเงินเดือนเฉลี่ย เท่ากับ 1,865 บาทต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ ร้อยละ 27.4 ในปี 2537 และลดลงเป็นร้อยละ 26.5 ในปี 2545 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเป็นจำนวน เท่ากับ 3,536 บาท ต่อเดือน กล่าวคือ จาก 4,755 บาท ในปี 2537 เป็น 8,291 บาท ในปี 2545 โดยแบ่งเป็นรายได้ที่เป็นตัวเงินเท่ากับร้อยละ 73.3 และ ร้อยละ 77.8 ประกอบด้วยรายได้ภาคเกษตร เท่ากับร้อยละ 40.0 และ ร้อยละ 44.1 รายได้นอกภาค

เกษตร เท่ากับร้อยละ 33.3 และร้อยละ 33.9 และรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ อาหารที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ 26.7 ในปี 2537 และ ลดลงเป็นร้อยละ 22.2 ในปี 2545

และเมื่อพิจารณาตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนแล้ว จะเห็นว่า ครัวเรือนเกษตรที่มีสถานภาพเป็นเจ้าของที่ดิน และ เช่าที่ดิน จะมีแหล่งที่มาของรายได้ลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ มีรายได้มาจาก 2 แหล่ง คือ รายได้สุทธิจากการทำการเกษตร และ รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน จากตารางที่ 15 แสดงรายได้เฉลี่ยของเจ้าของที่ดิน ซึ่งมีรายได้สุทธิจากการทำการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือน ระหว่างปี 2537-2545 เท่ากับ 4,277 บาทต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 55.0 ในปี 2537 และเพิ่มเป็น ร้อยละ 59.7 ในปี 2545 ของรายได้ทั้งหมด ส่วนรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินเฉลี่ย ต่อเดือน ระหว่างปี 2537-2545 เท่ากับ 1,960 บาทต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 29.9 ในปี 2537 และลดลง ร้อยละ 23.2 ในปี 2545

สำหรับครัวเรือนผู้เช่าที่ดิน (ตารางที่ 16) มีรายได้เฉลี่ยส่วนใหญ่มาจาก รายได้สุทธิจากการทำการเกษตรเฉลี่ย ระหว่างปี 2537-2545 เท่ากับ 5,034 บาทต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วนเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 61.1 ในปี 2537 เป็น ร้อยละ 67.9 ในปี 2545 รองลงมา คือ รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน เท่ากับ 1,767 บาทต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 22.0 ในปี 2537 และลดลง ร้อยละ 18.5 ในปี 2545

ส่วนครัวเรือนคนงาน (ตารางที่ 17) มีรายได้เฉลี่ยส่วนใหญ่จากเงินเดือนและค่าแรง ระหว่างปี 2537-2545 เท่ากับ 3,204 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 63.7 ในปี 2537 และร้อยละ 63.9 ในปี 2545 รองลงมา คือ รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน เท่ากับ 1,306 บาทต่อเดือน คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 27.4 ในปี 2537 และลดลง ร้อยละ 24.8 ในปี 2545

ตารางที่ 14 รายได้เฉลี่ย/เดือน/ครัวเรือน ของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้
ปี 2537-2545

หน่วย : บาท

แหล่งที่มาของรายได้	รายได้เฉลี่ยทั้งสิ้น				
	2537	2539	2541	2543	2545
รายได้สุทธิจากการทำเกษตร	1,903	2,864	3,072	2,966	3,658
	40.0	42.3	39.8	41.8	44.1
รายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใช้การเกษตร	99	162	167	130	225
	2.1	2.4	2.2	1.8	2.7
ค่าแรงและเงินเดือน	1,305	1,854	2,132	1,838	2,194
	27.4	27.4	27.6	25.9	26.5
รายได้จากทรัพย์สิน	19	35	50	29	38
	0.4	0.5	0.6	0.4	0.5
เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	159	238	260	254	337
	3.3	3.5	3.4	3.6	4.1
รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน	1,270	1,625	2,039	1,886	1,839
	26.7	24.0	26.4	26.6	22.2
รวม	4,755	6,778	7,721	7,102	8,291
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา : จากการคำนวณ
ตัวเลขเอน หมายถึง จำนวนร้อยละ

ตารางที่ 15 รายได้เฉลี่ย/เดือน/ครัวเรือน ของเจ้าของที่ดิน จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้
ปี 2537-2545

หน่วย : บาท

แหล่งที่มาของรายได้	เจ้าของที่ดิน				
	2537	2539	2541	2543	2545
รายได้สุทธิจากการทำเกษตร	2,709	4,274	4,597	4,402	5,402
	55.0	59.4	56.1	57.1	59.7
รายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใช้การเกษตร	125	209	196	220	280
	2.5	2.9	2.4	2.9	3.1
ค่าแรงและเงินเดือน	399	572	651	575	735
	8.1	7.9	7.9	7.5	8.1
รายได้จากทรัพย์สิน	26	38	83	39	54
	0.5	0.5	1.0	0.5	0.6
เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	197	318	377	326	479
	4.0	4.4	4.6	4.2	5.3
รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน	1,472	1,781	2,292	2,152	2,103
	29.9	24.8	28.0	27.9	23.2
รวม	4,928	7,192	8,196	7,715	9,054
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา : จากการคำนวณ
ตัวเลขเอน หมายถึง จำนวนร้อยละ

ตารางที่ 16 รายได้เฉลี่ย/เดือน/ครัวเรือน ของผู้เช่าที่ดิน จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้
ปี 2537-2545

หน่วย : บาท

แหล่งที่มาของรายได้	เช่าที่ดิน				
	2537	2539	2541	2543	2545
รายได้สุทธิจากการทำเกษตร	3,497	4,470	5,344	5,266	6,594
	61.1	63.3	59.7	64.3	67.9
รายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใช้การเกษตร	140	198	243	131	314
	2.4	2.8	2.7	1.6	3.2
ค่าแรงและเงินเดือน	605	604	874	568	712
	10.6	8.6	9.8	6.9	7.3
รายได้จากทรัพย์สิน	24	41	45	31	36
	0.4	0.6	0.5	0.4	0.4
เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	146	184	254	212	261
	2.6	2.6	2.8	2.6	2.7
รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน	1,312	1,562	2,189	1,979	1,795
	22.9	22.1	24.5	24.2	18.5
รวม	5,724	7,059	8,949	8,187	9,711
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา : จากการคำนวณ
ตัวเลขเอน หมายถึง จำนวนร้อยละ

ตารางที่ 17 รายได้เฉลี่ย/เดือน/ครัวเรือน ของคนงานเกษตร จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้
ปี 2537-2545

หน่วย : บาท

แหล่งที่มาของรายได้	คนงานเกษตร				
	2537	2539	2541	2543	2545
รายได้สุทธิจากการทำเกษตร	148	203	191	197	277
	4.0	4.0	3.6	3.9	4.8
รายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใช้การเกษตร	47	73	74	52	104
	1.3	1.4	1.4	1.0	1.8
ค่าแรงและเงินเดือน	2,346	3,317	3,481	3,196	3,678
	63.7	65.5	65.1	63.3	63.9
รายได้จากทรัพย์สิน	8	22	22	16	23
	0.2	0.4	0.4	0.3	0.4
เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	128	178	143	197	241
	3.5	3.5	2.7	3.9	4.2
รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน	1,008	1,268	1,432	1,394	1,429
	27.4	25.0	26.8	27.6	24.8
รวม	3,685	5,061	5,343	5,053	5,752
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา : จากการคำนวณ
ตัวเลขเอน หมายถึง จำนวนร้อยละ

ตารางที่ 18 การเปลี่ยนแปลงของรายได้เฉลี่ย จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ ปี 2537-2545

แหล่งที่มาของรายได้	รายได้เฉลี่ยทั้งสิ้น			
	หน่วย ร้อยละ			
	2537-2539	2539-2541	2541-2543	2543-2545
รายได้สุทธิจากการทำเกษตร	22.7	3.6	-1.7	11.1
รายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใบการเกษตร	27.6	1.8	-11.9	31.6
ค่าแรงและเงินเดือน	19.2	7.2	-7.1	9.3
รายได้จากทรัพย์สิน	37.5	19.0	-24.2	15.3
เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	22.4	4.5	-1.2	15.2
รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน	13.1	12.0	-3.8	-1.2

แหล่งที่มาของรายได้	เจ้าของที่ดิน			
	หน่วย ร้อยละ			
	2537-2539	2539-2541	2541-2543	2543-2545
รายได้สุทธิจากการทำเกษตร	25.6	3.7	-2.1	10.8
รายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใบการเกษตร	29.4	-3.1	5.9	12.9
ค่าแรงและเงินเดือน	19.7	6.7	-6.0	13.0
รายได้จากทรัพย์สิน	22.1	47.0	-31.4	17.7
เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	27.0	8.9	-6.9	21.2
รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน	10.0	13.4	-3.1	-1.2

แหล่งที่มาของรายได้	เช่าที่ดิน			
	หน่วย ร้อยละ			
	2537-2539	2539-2541	2541-2543	2543-2545
รายได้สุทธิจากการทำเกษตร	13.1	9.3	-0.7	11.9
รายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใบการเกษตร	18.9	10.9	-26.7	55.0
ค่าแรงและเงินเดือน	0.0	20.2	-19.4	12.0
รายได้จากทรัพย์สิน	30.5	5.3	-16.7	6.5
เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	12.2	17.4	-8.7	11.0
รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน	9.1	18.4	-4.9	-4.8

แหล่งที่มาของรายได้	คนงานเกษตร			
	หน่วย : ร้อยละ			
	2537-2539	2539-2541	2541-2543	2543-2545
รายได้สุทธิจากการทำเกษตร	17.3	-3.0	1.6	18.5
รายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใบการเกษตร	24.3	0.8	-16.3	40.9
ค่าแรงและเงินเดือน	18.9	2.4	-4.2	7.3
รายได้จากทรัพย์สิน	62.7	-0.7	-14.8	21.3
เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	18.0	-10.4	17.5	10.7
รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน	12.1	6.3	-1.3	1.2

ที่มา : จากการคำนวณ

สูตร $\left(\left(\frac{\text{รายได้เฉลี่ย ณ ปัจจุบัน}}{\text{รายได้เฉลี่ย ณ ปีที่ 0}} \right)^{1/n} - 1 \right) * 100$

n = จำนวนปีระหว่างปีฐานกับปัจจุบัน , 0 = ปีฐาน

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนเกษตร

จากการศึกษาพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนเกษตรโดยรวม ของปี 2537-2545 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 4,755 บาท ในปี 2537 เป็น 8,291 บาท ในปี 2545 โดยปี 2545 ซึ่งเป็นปีปัจจุบันที่มีการสำรวจข้อมูล มีสัดส่วนของรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 8.0 ต่อปี เมื่อเทียบกับปี 2543 ยกเว้นในปี 2543 ที่มีรายได้เฉลี่ยลดลงจากปี 2541 คือ จาก 7,721 บาท เป็น 7,102 คิดเป็นร้อยละ 4.1 ต่อปี ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากรายได้จากทรัพย์สินลดลง คิดเป็นร้อยละ 24.2 รองลงมาเกิดจากรายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใช้การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 11.9 (ตารางที่ 18) เมื่อพิจารณาเป็นรายภาค จะเห็นว่า ระหว่างปี 2541-2543 ทุกภาคมีรายได้เฉลี่ยลดลง คิดเป็นร้อยละ 6.5 4.4 5.9 และ 0.8 และ กลับเพิ่มขึ้นในปี 2545 คิดเป็นสัดส่วน เท่ากับ 7.4 8.9 8.4 และ 5.2 ตามลำดับ (ตาราง 19)

เมื่อจำแนกตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน พบว่ารายได้เฉลี่ยของทุกกลุ่มอายุในปี 2545 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 9.4 10.2 2.4 11.2 ยกเว้นกลุ่มอายุน้อยกว่า หรือ เท่ากับ 29 ปี ที่มีสัดส่วนลดลงเท่ากับ 4.7 เมื่อเทียบกับรายได้เฉลี่ยในปี 2543 ส่วนรายได้เฉลี่ยจำแนกตามระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นสูงสุด คือ 10.1 ในปี 2545 เมื่อเทียบกับในปี 2543 (ตาราง 19)

เมื่อพิจารณารายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรตามสถานะทางเศรษฐกิจ โดยภาพรวมแล้ว จะเห็นว่าในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ ปี 2539-2541 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น และกลับมีสัดส่วนลดลงระหว่างปี 2541-2543 ซึ่งเป็นช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ สำหรับครัวเรือนเกษตรที่เป็นเจ้าของที่ดิน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้น จาก 7,715 บาทในปี 2543 เป็น 9,054 บาท ในปี 2545 คิดเป็นร้อยละ 8.3 เช่นเดียวกับครัวเรือนเกษตรที่เช่าที่ดินที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้น จาก 8,187 บาทในปี 2543 เป็น 9,712 บาท ในปี 2545 คิดเป็นร้อยละ 8.9 (ตาราง 19)

สาเหตุของรายได้ส่วนใหญ่ของครัวเรือนเจ้าของที่ดินที่ลดลงในปี 2543 เมื่อเทียบกับปี 2541 เกิดจากการลดลงของรายได้จากทรัพย์สินซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 31.4 รองลงมาคือ รายได้เฉลี่ยจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ ร้อยละ 6.9 สำหรับครัวเรือนเกษตรประเภทเช่าที่ดินทำการเกษตรนั้น รายได้เฉลี่ยส่วนใหญ่ที่ลดลงเกิดจากรายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใช้การเกษตรซึ่งคิดเป็นร้อยละ 26.7 รองลงมาคือ รายได้เฉลี่ยที่เกิดจากค่าแรงและเงินเดือนซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 19.4 ส่วนครัวเรือนคนงานเกษตร รายได้เฉลี่ยส่วนใหญ่ลดลง เกิดจากรายได้เฉลี่ยจากรายได้สุทธิจากการทำ

ธุรกิจที่มีใช้ทางการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 16.3 รองลงมาคือเกิดจากการลดลงของรายได้เฉลี่ยจากทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 14.8 (ตาราง 18)

ตารางที่ 19 รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน ต่อครัวเรือน และอัตราการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนเกษตร
จำแนกตามรายภูมิภาค และสถานะทางเศรษฐกิจ ปี 2537 - 2545

รายการ	หน่วย : บาท				
	ปี				
	2537	2539	2541	2543	2545
เฉลี่ยรวม	4,755	6,778	7,721	7,102	8,291
จำแนกตามภูมิภาค					
กลาง	6,536	9,443	11,841	10,359	11,953
เหนือ	4,163	6,211	6,195	5,665	6,724
ตะวันออกเฉียงเหนือ	3,503	4,648	5,749	5,086	5,977
ใต้	5,585	8,082	9,086	8,942	9,896
จำแนกตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน					
<=29	3,570	4,968	5,548	6,741	6,120
30-39	4,130	6,120	6,790	6,532	7,821
40-49	4,998	7,129	7,671	7,057	8,572
50-59	5,303	7,045	9,006	8,290	8,696
>=60	4,941	7,223	7,875	6,698	8,275
จำแนกตามการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน					
ไม่มีการศึกษา	3,723	5,027	5,092	6,043	5,319
ประถมศึกษา	4,680	6,707	7,595	6,692	8,109
มัธยมศึกษา	7,095	10,121	10,515	10,243	11,835
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	22,497	43,542	56,868	40,216	38,911
อาชีวศึกษา	17,813	15,330	26,300	19,978	15,898
จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจ					
เจ้าของที่ดิน	4,928	7,192	8,196	7,715	9,054
<05 ไร่	4,235	5,275	5,900	6,028	7,711
05-19 ไร่	4,014	5,433	6,095	5,567	6,730
=>20 ไร่	6,381	9,045	9,822	9,543	11,090
ผู้เช่าที่ดิน	5,724	7,059	8,949	8,187	9,712
<05 ไร่	5,146	4,990	6,373	5,842	6,297
05-19 ไร่	4,778	4,975	6,050	5,725	6,453
=>20 ไร่	6,131	9,134	10,617	9,474	11,029
คนงานเกษตร	3,685	5,061	5,343	5,053	5,751

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 19 (ต่อ)

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ปี			
	2537-2539	2539-2541	2541-2543	2543-2545
เฉลี่ยรวม	19.4	6.7	-4.1	8.0
จำแนกตามภูมิภาค				
กลาง	20.2	12.0	-6.5	7.4
เหนือ	22.1	-0.1	-4.4	8.9
ตะวันออกเฉียงเหนือ	15.2	11.2	-5.9	8.4
ใต้	20.3	6.0	-0.8	5.2
จำแนกตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน				
<=29	18.0	5.7	10.2	-4.7
30-39	21.7	5.3	-1.9	9.4
40-49	19.4	3.7	-4.1	10.2
50-59	15.3	13.1	-4.1	2.4
>=60	20.9	4.4	-7.8	11.2
จำแนกตามการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน				
ไม่มีการศึกษา	16.2	0.6	8.9	-6.2
ประถมศึกษา	19.7	6.4	-6.1	10.1
มัธยมศึกษา	19.4	1.9	-1.3	7.5
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	39.1	14.3	-15.9	-1.6
อาชีวศึกษา	-7.2	31.0	-12.8	-10.8
จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคม				
เจ้าของที่ดิน	20.8	6.8	-3.0	8.3
<05 ไร่	11.6	5.8	1.1	13.1
05-19 ไร่	16.3	5.9	-4.4	7.0
=>20 ไร่	19.1	4.2	-1.4	7.8
ผู้เช่าที่ดิน	11.1	12.6	-4.3	8.9
<05 ไร่	-1.5	13.0	-4.3	3.8
05-19 ไร่	2.0	10.3	-2.7	6.2
=>20 ไร่	22.1	7.8	-5.5	3.8
คนงานเกษตร	17.2	2.7	-2.8	6.7

ที่มา : จากการคำนวณ

สูตร $\left(\left(\frac{\text{รายได้เฉลี่ย ณ ปีปัจจุบัน}}{\text{รายได้เฉลี่ย ณ ปีที่ 0}} \right)^{1/n} - 1 \right) * 100$

n = จำนวนปีระหว่างปีฐานกับปีปัจจุบัน , 0 = ปีฐาน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์

ในบทนี้แบ่งการอธิบายเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก อธิบายถึงความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรระหว่างกลุ่มรายได้ ตามรายปีที่ศึกษา ส่วนที่สองอธิบายถึงการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร โดยรวม จำแนกตามภูมิภาค และสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ได้แก่ สถานภาพของครัวเรือนที่มีลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของที่ดิน เช่าที่ดิน และครัวเรือนคนงานเกษตร เป็นรายปีที่ศึกษา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2537-2545 โดยวิธีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์จินี และ ส่วนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ความเป็นอิสระระหว่างปัจจัยทาง ภูมิภาค ลักษณะการถือครองที่ดิน ขนาดการถือครองที่ดิน กับ รายได้ของครัวเรือนเกษตร โดยวิธีการทดสอบทางสถิติ Chi-Square

ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มรายได้

ปี 2537

ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตร ออกเป็น 5 กลุ่ม ตั้งแต่ กลุ่มเฉลี่ยต่ำสุด 20% แรก ถึง กลุ่มเฉลี่ยสูงสุด 20% สุดท้าย จากตารางที่ 20 พบว่าโดยรวมทุกภาคแล้ว 20% แรกของครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดมีรายได้ 1,502 บาทต่อครัวเรือน และการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยรวมต่อครัวเรือนของลำดับรายได้ 20% ที่สี่ ไปยังรายได้เฉลี่ยรวมต่อครัวเรือนของลำดับรายได้ 20% ที่ห้า พบว่าเพิ่มขึ้นสูงมากกว่า 2 เท่า คือ เพิ่มจาก 4,846 บาทต่อครัวเรือน เป็น 11,542 บาทต่อครัวเรือน และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนในกลุ่ม 20% แรก ที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด และครัวเรือนในกลุ่ม 20% สุดท้ายที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด พบว่ามีความแตกต่างกันของรายได้ประมาณ 7.7 เท่า และมีรายได้เฉลี่ยรวมทุกภาคเท่ากับ 4,755 บาท นอกจากนี้ หากพิจารณาเป็นภาค ระหว่างกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด กับ กลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย น้อยกว่าภาคอื่น ๆ คือประมาณ 5.2 เท่า ส่วนภาคกลางจะมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่ำสุด กับ กลุ่มรายได้เฉลี่ยสูงสุด สูงกว่าภาคอื่น ๆ ประมาณ 9.5 เท่า หากพิจารณาความแตกต่างรายได้เฉลี่ยตามสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ได้แก่ สถานภาพเจ้าของที่ดิน ผู้เช่าที่ดิน และคนงานเกษตร จะเห็นว่า ครัวเรือนเกษตรที่เป็นผู้เช่าที่ดินทำการเกษตรมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดกับกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 10.3 เท่า ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรที่เป็นเจ้าของที่ดินมี

ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 7.8 เท่า และคนงานเกษตร มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย เท่ากับ 5.4 เท่า

ปี 2539

ในการศึกษาข้อมูลรายได้ปี 2539 จากตารางที่ 21 จะเห็นว่าโดยรวมทุกภาคแล้ว 20% แรกของครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดมีรายได้ 1,959 บาทต่อครัวเรือน และการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของลำดับรายได้ 20% ที่สี่ ไปยังรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของลำดับรายได้ 20% ที่ห้า พบว่าเพิ่มขึ้นสูงมากกว่า 2.5 เท่า คือ เพิ่มจาก 6,568 บาทต่อครัวเรือน เป็น 17,567 บาทต่อครัวเรือน และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนในกลุ่ม 20% แรก ที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด และครัวเรือนในกลุ่ม 20% สุดท้ายที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด พบว่ามีความแตกต่างกันของรายได้ประมาณ 8.9 เท่า และมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนรวมทุกภาค เท่ากับ 6,778 บาท นอกจากนี้ หากพิจารณาเป็นภาค ระหว่างกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด กับ กลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย น้อยกว่าภาคอื่น ๆ คือประมาณ 5.7 เท่า ส่วนภาคกลางจะมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่ำสุด กับ กลุ่มรายได้เฉลี่ยสูงสุด สูงกว่าภาคอื่น ๆ ประมาณ 11 เท่าตัว หากพิจารณาความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยตามสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนเกษตร จะเห็นว่า ครัวเรือนเกษตรที่เป็นเจ้าของที่ดิน และเช่าที่ดินทำการเกษตร มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดกับกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน คือ 9.7 เท่า ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรประเภทคนงานเกษตรมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 5.5 เท่า

ปี 2541

การศึกษาข้อมูลในปี 2541 จากตาราง 22 พบว่า โดยรวมทุกภาค 20% แรกของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุดมีรายได้ 2,348 บาทต่อครัวเรือน และการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของลำดับรายได้ 20% ที่สี่ ไปยังรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของลำดับรายได้ 20% ที่ห้า พบว่าเพิ่มขึ้นสูงประมาณ 2.6 เท่า คือ เพิ่มจาก 7,521 บาทต่อครัวเรือน เป็น 19,622 บาทต่อครัวเรือน และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนในกลุ่ม 20% แรก ที่มีรายได้ต่ำสุด และครัวเรือนในกลุ่ม 20% สุดท้ายที่มีรายได้สูงสุด พบว่ามีความแตกต่างกันของรายได้ประมาณ 8.4 เท่า และมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนรวมทุกภาคเท่ากับ 7,721 บาท นอกจากนี้หากพิจารณาเป็นภาค ระหว่างกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด กับกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความแตกต่าง

ต่างของรายได้เฉลี่ยน้อยกว่าภาคอื่น ๆ คือประมาณ 4.8 เท่า ส่วนภาคกลางจะมีความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มรายได้ต่ำสุด กับกลุ่มรายได้สูงสุด สูงกว่าภาคอื่น ๆ ประมาณ 13.3 เท่าตัว

เมื่อพิจารณาความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยตามสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนเกษตรที่เป็นผู้เช่าที่ดินทำการเกษตรมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดกับกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 9.8 เท่า ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรที่เป็นเจ้าของที่ดินมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 8.5 เท่า และคนงานเกษตร มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 5.6 เท่า

ปี 2543

เมื่อพิจารณาจากตาราง 23 ซึ่งเป็นข้อมูลปี 2543 พบว่า โดยรวมทุกภาค 20% แรกของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุดมีรายได้ 2,121 บาทต่อครัวเรือน และการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของลำดับรายได้ 20% ที่สี่ ไปยังรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของลำดับรายได้ 20% ที่ห้า พบว่าเพิ่มขึ้นสูงเกือบ 3 เท่า (2.8) คือ เพิ่มจาก 6,658 บาทต่อครัวเรือน เป็น 18,676 บาทต่อครัวเรือน และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนในกลุ่ม 20% แรก ที่มีรายได้ต่ำสุด และครัวเรือนในกลุ่ม 20% สุดท้ายที่มีรายได้สูงสุด พบว่ามีความแตกต่างกันของรายได้ประมาณ 8.8 เท่า และมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนรวมทุกภาคเท่ากับ 7,102 บาท นอกจากนี้หากพิจารณาเป็นภาคระหว่างกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด กับกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยน้อยกว่าภาคอื่น ๆ คือ 5.9 เท่า ส่วนภาคกลางมีความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มรายได้ต่ำสุดกับกลุ่มรายได้สูงสุด สูงกว่าภาคอื่น ๆ ประมาณ 10.9 เท่า เมื่อพิจารณาความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยตามสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนเกษตร จะเห็นว่า ครัวเรือนเกษตรที่เป็นผู้เช่าที่ดินทำการเกษตร มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด กับ กลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 11.6 เท่า ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรที่เป็นเจ้าของที่ดินมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 9.4 เท่า และคนงานเกษตร มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 5.2 เท่า

ปี 2545

ในการศึกษาข้อมูลรายได้ปี 2545 ซึ่งเป็นข้อมูลล่าสุดที่มีอยู่ในปัจจุบัน ตามที่แสดงในตารางที่ 24 พบว่า โดยรวมทุกภาค ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุด 20 % มีรายได้เฉลี่ย 2,428 บาทต่อครัวเรือน และการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนระหว่างลำดับรายได้ 20% ที่สี่ และลำดับรายได้ 20% ที่ห้า พบว่าเพิ่มขึ้นสูงมากกว่า 2 เท่า คือ เพิ่มจาก 8,125 บาทต่อครัวเรือน เป็น 21,280 บาทต่อครัวเรือน และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนในกลุ่ม 20% แรก ที่มีรายได้ต่ำสุด และครัวเรือนในกลุ่ม 20% สุดท้ายที่มีรายได้สูงสุด พบว่ามีความแตกต่างกันของรายได้ประมาณ 8.7 เท่า และมีรายได้เฉลี่ยรวมทุกภาค เท่ากับ 8,291 บาท นอกจากนี้หากพิจารณาเป็นภาคระหว่างกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด กับกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด พบว่า ภาคตะวันออกเฉยงเหนือ มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยน้อยกว่าภาคอื่น ๆ คือ 5.9 เท่า ส่วนภาคกลางจะมีความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มรายได้ต่ำสุด กับกลุ่มรายได้สูงสุด สูงกว่าภาคอื่น ๆ เท่ากับ 10.2 เท่า หากพิจารณาความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยตามสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน จะเห็นว่า ครัวเรือนเกษตรที่เป็นผู้เช่าที่ดินทำการเกษตร มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดกับกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 10.4 เท่า รองลงมาคือครัวเรือนเกษตรที่เป็นเจ้าของที่ดินมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 9.6 เท่า และคนงานเกษตร มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย เท่ากับ 5.1 เท่า

โดยสรุป ในช่วงปี 2537-2545 ครัวเรือนเกษตร ร้อยละ 20 ที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด หรือ Quintile 5 มีส่วนแบ่งรายได้ร้อยละ 48.55 ในปี 2537 และส่วนแบ่งนี้ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 51.32 ในปี 2545 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ครัวเรือนเกษตรเพียงหนึ่งในห้ามีรายได้รวมกันเกินกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้ของครัวเรือนเกษตรทั้งประเทศ ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรร้อยละ 20 มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด หรือ Quintile 1 มีส่วนแบ่งรายได้ร้อยละ 6.32 ในปี 2537 และส่วนแบ่งนี้ได้ลดลงเป็นร้อยละ 5.86 ในปี 2545 ซึ่งหมายความว่าครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด มีรายได้ลดลง แต่กลุ่มที่มีรายได้สูงสุดกลับได้รับรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดช่องว่างในรายได้ที่มากขึ้นตลอดช่วงปี 2537-2545

ตารางที่ 20 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามรายภูมิภาค และ สถานะทางเศรษฐกิจสังคม
ปี 2537

ลำดับรายได้เฉลี่ย จากต่ำสุดไปสูงสุด	ภาค				รวม
	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	ทุกภาค
20% ที่หนึ่ง(รายได้เฉลี่ยต่ำสุด)	1,807	1,475	1,385	1,532	1,502
20% ที่สอง	3,031	2,438	2,168	2,802	2,471
20% ที่สาม	4,307	3,278	2,866	4,028	3,414
20% ที่สี่	6,376	4,421	3,853	5,999	4,846
20% ที่ห้า (รายได้เฉลี่ยสูงสุด)	17,179	9,210	7,253	13,568	11,542
เฉลี่ยรวม	6,536	4,163	3,503	5,585	4,755
ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย ต่ำสุดและสูงสุด	9.5	6.2	5.2	8.9	7.7
รวมรายได้เฉลี่ย	32,700	20,822	17,525	27,929	23,775
สัดส่วน 20% ที่หนึ่ง	5.53	7.08	7.90	5.49	6.32
สัดส่วน 20% ที่สอง	9.27	11.71	12.37	10.03	10.39
สัดส่วน 20% ที่สาม	13.17	15.74	16.35	14.42	14.36
สัดส่วน 20% ที่สี่	19.50	21.23	21.99	21.48	20.38
สัดส่วน 20% ที่ห้า	52.54	44.23	41.39	48.58	48.55

ลำดับรายได้เฉลี่ย จากต่ำสุดไปสูงสุด	สถานะทางเศรษฐกิจสังคม			รวมทุกลักษณะ
	เจ้าของที่ดิน	ผู้เช่าที่ดิน	คนงานเกษตร	การถือครอง
20% ที่หนึ่ง	1,539	1,538	1,379	1,502
20% ที่สอง	2,531	2,589	2,242	2,472
20% ที่สาม	3,493	3,565	3,087	3,415
20% ที่สี่	5,023	5,158	4,245	4,846
20% ที่ห้า	12,054	15,793	7,474	11,542
เฉลี่ยรวม	4,928	5,724	3,685	4,755
ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย ต่ำสุดและสูงสุด	7.8	10.3	5.4	7.7
รวมรายได้เฉลี่ย	24,641	28,642	18,427	23,776
สัดส่วน 20% ที่หนึ่ง	6.25	5.37	7.48	6.32
สัดส่วน 20% ที่สอง	10.27	9.04	12.17	10.40
สัดส่วน 20% ที่สาม	14.18	12.45	16.75	14.36
สัดส่วน 20% ที่สี่	20.39	18.01	23.04	20.38
สัดส่วน 20% ที่ห้า	48.92	55.14	40.56	48.55

ที่มา : จากการคำนวณ

ตัวเลขเอน หมายถึง สัดส่วนรายได้เฉลี่ยของกลุ่มเทียบกับรายได้เฉลี่ยรวม

ตารางที่ 21 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามรายภูมิภาค และ สถานะทางเศรษฐกิจสังคม
ปี 2539

ลำดับรายได้เฉลี่ย จากต่ำสุดไปสูงสุด	ภาค				รวม ทุกภาค
	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	
20% ที่หนึ่ง (รายได้เฉลี่ยต่ำสุด)	2,371	2,022	1,763	2,061	1,959
20% ที่สอง	3,979	3,249	2,757	3,887	3,264
20% ที่สาม	5,806	4,377	3,723	5,707	4,536
20% ที่สี่	8,736	6,108	4,934	8,478	6,568
20% ที่ห้า (รายได้เฉลี่ยสูงสุด)	26,323	15,318	10,064	20,291	17,567
เฉลี่ยรวม	9,443	6,211	4,648	8,082	6,778
ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย ต่ำสุดและสูงสุด	11.1	7.6	5.7	9.8	8.9
รวมรายได้เฉลี่ย	47,215	31,074	23,241	40,424	33,894
สัดส่วน 20% ที่หนึ่ง	5.02	6.51	7.59	5.10	5.78
สัดส่วน 20% ที่สอง	8.43	10.46	11.86	9.62	9.63
สัดส่วน 20% ที่สาม	12.30	14.09	16.02	14.12	13.38
สัดส่วน 20% ที่สี่	18.50	19.66	21.23	20.97	19.38
สัดส่วน 20% ที่ห้า	55.75	49.30	43.30	50.20	51.83

ลำดับรายได้เฉลี่ย จากต่ำสุดไปสูงสุด	สถานะทางเศรษฐกิจสังคม			รวมทุกลักษณะ การถือครอง
	เจ้าของที่ดิน	ผู้เช่าที่ดิน	คนงานเกษตร	
20% ที่หนึ่ง	1,985	1,956	1,873	1,959
20% ที่สอง	3,319	3,232	3,088	3,264
20% ที่สาม	4,631	4,571	4,213	4,536
20% ที่สี่	6,850	6,622	5,779	6,568
20% ที่ห้า	19,176	19,000	10,364	17,567
เฉลี่ยรวม	7,192	7,059	5,061	6,778
ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย ต่ำสุดและสูงสุด	9.7	9.7	5.5	9.0
รวมรายได้เฉลี่ย	35,961	35,382	25,316	33,894
สัดส่วน 20% ที่หนึ่ง	5.52	5.53	7.40	5.78
สัดส่วน 20% ที่สอง	9.23	9.13	12.20	9.63
สัดส่วน 20% ที่สาม	12.88	12.92	16.64	13.38
สัดส่วน 20% ที่สี่	19.05	18.72	22.83	19.38
สัดส่วน 20% ที่ห้า	53.32	53.70	40.94	51.83

ที่มา : จากการคำนวณ

ตัวเลขเอน หมายถึง สัดส่วนรายได้เฉลี่ยของกลุ่มเทียบกับรายได้เฉลี่ยรวม

ตารางที่ 22 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามรายภูมิภาค และ สถานะทางเศรษฐกิจสังคม
ปี 2541

ลำดับรายได้เฉลี่ย จากต่ำสุดไปสูงสุด	หน่วย : บาท : เดือน				รวม ทุกภาค
	ภาค			ได้	
	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ		
20% ที่หนึ่ง (รายได้เฉลี่ยต่ำสุด)	2,561	2,204	2,404	2,272	2,348
20% ที่สอง	4,602	3,593	3,621	4,115	3,818
20% ที่สาม	6,945	4,879	4,795	6,009	5,299
20% ที่สี่	10,955	6,754	6,389	8,636	7,521
20% ที่ห้า (รายได้เฉลี่ยสูงสุด)	34,177	13,569	11,550	24,434	19,622
เฉลี่ยรวม	11,841	6,195	5,749	9,086	7,721
ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย ต่ำสุดและสูงสุด	13.3	6.2	4.8	10.8	8.4
รวมรายได้เฉลี่ย	59,240	30,999	28,759	45,466	38,608
สัดส่วน 20% ที่หนึ่ง	4.32	7.11	8.36	5.00	6.08
สัดส่วน 20% ที่สอง	7.77	11.59	12.59	9.05	9.89
สัดส่วน 20% ที่สาม	11.72	15.74	16.67	13.22	13.73
สัดส่วน 20% ที่สี่	18.49	21.79	22.22	18.99	19.48
สัดส่วน 20% ที่ห้า	57.69	43.77	40.16	53.74	50.82

ลำดับรายได้เฉลี่ย จากต่ำสุดไปสูงสุด	หน่วย : บาท : เดือน			รวมทุกลักษณะ การถือครอง
	สถานะทางเศรษฐกิจสังคม			
	เจ้าของที่ดิน	ผู้เช่าที่ดิน	คนงานเกษตร	
20% ที่หนึ่ง	2,495	2,401	1,972	2,348
20% ที่สอง	3,977	4,070	3,242	3,818
20% ที่สาม	5,502	5,946	4,443	5,299
20% ที่สี่	7,764	8,805	6,090	7,521
20% ที่ห้า	21,250	23,573	10,992	19,622
เฉลี่ยรวม	8,196	8,949	5,343	7,721
ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย ต่ำสุดและสูงสุด	8.5	9.8	5.6	8.4
รวมรายได้เฉลี่ย	40,988	44,795	26,739	38,608
สัดส่วน 20% ที่หนึ่ง	6.09	5.36	7.38	6.08
สัดส่วน 20% ที่สอง	9.70	9.09	12.12	9.89
สัดส่วน 20% ที่สาม	13.42	13.27	16.62	13.73
สัดส่วน 20% ที่สี่	18.94	19.66	22.77	19.48
สัดส่วน 20% ที่ห้า	51.84	52.62	41.11	50.82

ที่มา : จากการคำนวณ

ตัวเลขเอน หมายถึง สัดส่วนรายได้เฉลี่ยของกลุ่มเทียบกับรายได้เฉลี่ยรวม

ตารางที่ 23 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามรายภูมิภาค และ สถานะทางเศรษฐกิจสังคม
ปี 2543

ลำดับรายได้เฉลี่ย จากต่ำสุดไปสูงสุด	ภาค				รวม
	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	ทุกภาค
20% ที่หนึ่ง (รายได้เฉลี่ยต่ำสุด)	2,662	2,011	1,921	2,475	2,121
20% ที่สอง	4,458	3,055	2,965	4,232	3,380
20% ที่สาม	6,358	4,087	3,908	5,869	4,678
20% ที่สี่	9,413	5,626	5,249	8,213	6,658
20% ที่ห้า (รายได้เฉลี่ยสูงสุด)	28,937	13,554	11,391	23,934	18,676
เฉลี่ยรวม	10,359	5,665	5,086	8,942	7,102
ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย ต่ำสุดและสูงสุด	10.9	6.7	5.9	9.7	8.8
รวมรายได้เฉลี่ย	51,828	28,333	25,434	44,723	35,513
สัดส่วน 20% ที่หนึ่ง	5.14	7.10	7.55	5.53	5.97
สัดส่วน 20% ที่สอง	8.60	10.78	11.66	9.46	9.52
สัดส่วน 20% ที่สาม	12.27	14.42	15.37	13.12	13.17
สัดส่วน 20% ที่สี่	18.16	19.86	20.64	18.36	18.75
สัดส่วน 20% ที่ห้า	55.83	47.84	44.79	53.52	52.59

ลำดับรายได้เฉลี่ย จากต่ำสุดไปสูงสุด	สถานะทางเศรษฐกิจสังคม			รวมทุกลักษณะ
	เจ้าของที่ดิน	ผู้เช่าที่ดิน	คนงานเกษตร	การถือครอง
20% ที่หนึ่ง	2,220	2,050	1,963	2,121
20% ที่สอง	3,538	3,264	3,104	3,380
20% ที่สาม	4,910	4,571	4,216	4,678
20% ที่สี่	6,992	7,270	5,801	6,658
20% ที่ห้า	20,939	23,780	10,182	18,676
เฉลี่ยรวม	7,715	8,187	5,053	7,102
ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย ต่ำสุดและสูงสุด	9.4	11.6	5.2	8.8
รวมรายได้เฉลี่ย	38,600	40,935	25,265	35,513
สัดส่วน 20% ที่หนึ่ง	5.75	5.01	7.77	5.97
สัดส่วน 20% ที่สอง	9.17	7.97	12.28	9.52
สัดส่วน 20% ที่สาม	12.72	11.17	16.69	13.17
สัดส่วน 20% ที่สี่	18.11	17.76	22.96	18.75
สัดส่วน 20% ที่ห้า	54.25	58.09	40.30	52.59

ที่มา : จากการคำนวณ

ตัวเลขเอน หมายถึง สัดส่วนรายได้เฉลี่ยของกลุ่มเทียบกับรายได้เฉลี่ยรวม

ตารางที่ 24 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามรายภูมิภาค และ สถานะทางเศรษฐกิจสังคม
ปี 2545

ลำดับรายได้เฉลี่ย จากต่ำสุดไปสูงสุด	ภาค				รวม ทุกภาค
	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	
20% ที่หนึ่ง (รายได้เฉลี่ยต่ำสุด)	3,153	2,169	2,204	2,963	2,428
20% ที่สอง	5,352	3,511	3,494	4,960	4,011
20% ที่สาม	7,613	4,777	4,695	6,860	5,619
20% ที่สี่	11,332	6,882	6,396	9,922	8,125
20% ที่ห้า (รายได้เฉลี่ยสูงสุด)	32,329	16,291	13,101	24,787	21,280
เฉลี่ยรวม	11,953	6,724	5,977	9,896	8,291
ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย ต่ำสุดและสูงสุด	10.2	7.5	5.9	8.4	8.7
รวมรายได้เฉลี่ย	59,779	33,630	29,890	49,492	41,463
สัดส่วน 20% ที่หนึ่ง	5.27	6.45	7.37	5.99	5.86
สัดส่วน 20% ที่สอง	8.95	10.44	11.69	10.02	9.67
สัดส่วน 20% ที่สาม	12.74	14.20	15.71	13.86	13.55
สัดส่วน 20% ที่สี่	18.96	20.46	21.40	20.05	19.60
สัดส่วน 20% ที่ห้า	54.08	48.44	43.83	50.08	51.32

ลำดับรายได้เฉลี่ย จากต่ำสุดไปสูงสุด	สถานะทางเศรษฐกิจสังคม			รวมทุกลักษณะ การถือครอง
	เจ้าของที่ดิน	ผู้เช่าที่ดิน	คนงานเกษตร	
20% ที่หนึ่ง	2,497	2,486	2,263	2,428
20% ที่สอง	4,188	4,143	3,645	4,011
20% ที่สาม	5,934	6,248	4,880	5,619
20% ที่สี่	8,692	9,750	6,555	8,125
20% ที่ห้า	23,962	25,935	11,432	21,280
เฉลี่ยรวม	9,054	9,712	5,751	8,291
ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ย ต่ำสุดและสูงสุด	9.6	10.4	5.1	8.8
รวมรายได้เฉลี่ย	45,273	48,561	28,775	41,463
สัดส่วน 20% ที่หนึ่ง	5.52	5.12	7.86	5.86
สัดส่วน 20% ที่สอง	9.25	8.53	12.67	9.67
สัดส่วน 20% ที่สาม	13.11	12.87	16.96	13.55
สัดส่วน 20% ที่สี่	19.20	20.08	22.78	19.60
สัดส่วน 20% ที่ห้า	52.93	53.41	39.73	51.32

ที่มา : จากการคำนวณ

ตัวเลขเอน หมายถึง สัดส่วนรายได้เฉลี่ยของกลุ่มเทียบกับรายได้เฉลี่ยรวม

ดัชนีการกระจายรายได้

ปี 2537

ผลการศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร ปี2537 ที่แสดงในตารางที่ 25 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จินีการกระจายรายได้ทั้งประเทศ จำนวนได้เท่ากับ 0.378 เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคแล้ว ภาคกลางมีการกระจายรายได้ต่ำกว่าทุกภาค คือ มีความไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จินีเท่ากับ 0.417 และ ภาคที่มีความไม่เท่าเทียมกันน้อยที่สุดคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์จินีเท่ากับ 0.306 แสดงว่า ครัวเรือนเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาความเหลื่อมล้ำในรายได้ไม่รุนแรงเท่ากับครัวเรือนเกษตรในภูมิภาคอื่น ๆ

หากพิจารณาโดยภาพรวมของลักษณะการถือครองที่ดินแล้ว จะเห็นว่า ครัวเรือนที่เป็นเจ้าของที่ดินมีค่าสัมประสิทธิ์จินี 0.382 ผู้เช่าที่ดินมีค่าสัมประสิทธิ์จินี 0.434 แสดงว่า ครัวเรือนผู้เช่าที่ดินมีการกระจายรายได้น้อยกว่าครัวเรือนที่มีลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของที่ดิน ในขณะที่คนงานเกษตร ซึ่งไม่มีเนื้อที่ถือครองมีค่าสัมประสิทธิ์จินีเท่ากับ 0.308 และเมื่อพิจารณาเป็นรายภูมิภาค จะเห็นว่าลักษณะการถือครองที่ดินทั้ง 3 ลักษณะ ของครัวเรือนในภาคเหนือ กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการกระจายรายได้ดีกว่าภาคอื่น และพบว่าครัวเรือนที่เป็นผู้เช่าที่ดินทำการเกษตรในภาคใต้มีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้มากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จินี เท่ากับ 0.659

ตารางที่ 25 ค่าสัมประสิทธิ์จินี จำแนกตามรายภูมิภาค และลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง ปี 2537

ลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง	รวมทุกภาค	ภาค			
		กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้
รวม	0.378	0.417	0.335	0.306	0.391
เจ้าของที่ดิน	0.382	0.436	0.338	0.303	0.380
<05 ไร่	0.451	0.456	0.381	0.326	0.512
05-19 ไร่	0.344	0.436	0.296	0.263	0.326
=>20 ไร่	0.358	0.420	0.332	0.296	0.354
ผู้เช่าที่ดิน	0.434	0.440	0.353	0.300	0.659
<05 ไร่	0.530	0.487	0.429	-	-
05-19 ไร่	0.447	0.452	0.351	0.260	0.700
=>20 ไร่	0.380	0.426	0.286	0.281	-
คนงานเกษตร (ไม่มีเนื้อที่ถือครอง)	0.308	0.276	0.288	0.335	0.324

ที่มา : จากการศึกษาคำนวณ

- หมายถึง ข้อมูลไม่เพียงพอ

ปี 2539

จากตารางที่ 26 แสดงการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร ปี 2539 จำแนกตามรายภูมิภาค และลักษณะการถือครอง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของครัวเรือนเกษตรทั้งประเทศคำนวณได้เท่ากับ 0.407 เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคจะเห็นว่า ภาคกลางมีความไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด คือ 0.446 และภาคที่มีการกระจายได้มากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ 0.323 แสดงว่า ครัวเรือนในภาคกลางมีปัญหาความเหลื่อมล้ำในรายได้มากกว่าครัวเรือนเกษตรในภูมิภาคอื่น ๆ

หากพิจารณาโดยภาพรวมของลักษณะการถือครองที่ดินแล้ว จะเห็นว่า ครัวเรือนที่เป็นเจ้าของที่ดิน และ ผู้เช่าที่ดิน มีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ใกล้เคียงกันคือ 0.422 0.424 ในขณะที่คนงานเกษตร ซึ่งไม่มีเนื้อที่ถือครองมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.311 และเมื่อพิจารณาเป็นรายภาค จะพบว่าครัวเรือนที่มีลักษณะการถือครองเช่าที่ดินทำการเกษตรของภาคใต้มีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้มากที่สุด คือ มีค่าสัมประสิทธิ์จีนิเท่ากับ 0.534 รองลงมาคือครัวเรือนที่มีลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของที่ดินในภาคกลางมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิเท่ากับ 0.480 สำหรับครัวเรือนคนงานเกษตรในภาคเหนือมีการกระจายรายได้ดีกว่าทุกภาคโดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิเท่ากับ 0.285

ตารางที่ 26 ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ จำแนกตามรายภูมิภาค และ ลักษณะการถือครอง/เนื้อที่ถือครอง
ปี 2539

ลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง	รวม ทุกภาค	ภาค			
		กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้
รวม	0.407	0.446	0.379	0.323	0.406
เจ้าของที่ดิน	0.422	0.480	0.387	0.318	0.407
<05 ไร่	0.492	0.487	0.354	0.440	0.567
05-19 ไร่	0.363	0.494	0.361	0.275	0.332
=>20 ไร่	0.391	0.507	0.376	0.297	0.364
ผู้เช่าที่ดิน	0.424	0.428	0.387	0.396	0.534
<05 ไร่	0.419	0.473	0.416	-	-
05-19 ไร่	0.355	0.370	0.281	0.231	0.617
=>20 ไร่	0.425	0.431	0.393	0.447	-
คนงานเกษตร (ไม่มีเนื้อที่ถือครอง)	0.311	0.287	0.285	0.311	0.324

ที่มา : จากการคำนวณ

- หมายถึง ข้อมูลไม่เพียงพอ

ปี 2541

จากตารางที่ 27 พบว่า ในภาพรวม แล้วมีค่าสัมประสิทธิ์จินีเท่ากับ 0.396 เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคจะเห็นว่า ภาคกลางมีความเหลื่อมล้ำในรายได้มากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ เท่ากับ 0.470 และภาคที่มีความเหลื่อมล้ำในรายได้น้อย หรือมีการกระจายรายได้สูง คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าสัมประสิทธิ์จินีคำนวณได้เท่ากับ 0.293

หากพิจารณาโดยภาพรวมของลักษณะการถือครองแล้ว จะเห็นว่า ครั้วเรือนที่มีลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของที่ดิน มีการกระจายรายได้ดีกว่า ครั้วเรือนที่มีลักษณะการถือครองเป็นผู้เช่าที่ดินเล็กน้อยโดยมีค่าสัมประสิทธิ์จินีที่ระดับ 0.403 0.420 ตามลำดับ ในขณะที่คนงานเกษตร ซึ่งไม่มีเนื้อที่ถือครองมีค่าสัมประสิทธิ์จินี เท่ากับ 0.312 และเมื่อพิจารณาเป็นรายภาค จะพบว่าครั้วเรือนที่มีลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของที่ดินทำการเกษตรในภาคกลาง มีการกระจายรายได้ต่ำกว่าทุก ๆ ภาค คือ มีค่าสัมประสิทธิ์จินี 0.506 รองลงมาคือครั้วเรือนที่มีลักษณะการถือครองเป็นผู้เช่าที่ดินในภาคใต้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จินี 0.501 และครั้วเรือนคนงานเกษตรของภาคเหนือมีความเท่าเทียมกันมากกว่าทุกภาค คือมีค่าสัมประสิทธิ์จินี เท่ากับ 0.278

ตารางที่ 27 ค่าสัมประสิทธิ์จินี จำแนกตามรายภูมิภาค และ ลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง
ปี 2541

ลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง	รวม ทุกภาค	ภาค			
		กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้
รวม	0.396	0.470	0.334	0.293	0.430
เจ้าของที่ดิน	0.403	0.506	0.344	0.289	0.447
<05 ไร่	0.475	0.445	0.347	0.244	0.615
05-19 ไร่	0.356	0.555	0.296	0.243	0.353
=>20 ไร่	0.385	0.470	0.323	0.272	0.439
ผู้เช่าที่ดิน	0.420	0.422	0.309	0.300	0.501
<05 ไร่	0.433	0.451	0.240	0.197	-
05-19 ไร่	0.350	0.369	0.276	0.278	0.553
=>20 ไร่	0.409	0.403	0.300	0.305	-
คนงานเกษตร (ไม่มีเนื้อที่ถือครอง)	0.312	0.295	0.278	0.301	0.327

ที่มา : จากการคำนวณ

- หมายถึง ข้อมูลไม่เพียงพอ

ปี 2543

ผลการศึกษาระยะการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร ปี 2543 ที่แสดงในตารางที่ 28 พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์จินีการกระจายรายได้ทั้งประเทศ คำนวณได้เท่ากับ 0.410 เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคจะเห็นว่า ภาคที่มีความเท่าเทียมกันมากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จินีเท่ากับ 0.334 ส่วนภาคกลางมีการกระจายรายได้ต่ำ หรือมีความไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด คือ มีค่าสัมประสิทธิ์จินีเท่ากับ 0.444

หากพิจารณาโดยภาพรวมของลักษณะการถือครองแล้ว จะเห็นว่า ครัวเรือนที่มีลักษณะการถือครองเป็นผู้เช่าที่ดิน มีการกระจายรายได้น้อยกว่า ครัวเรือนที่มีลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของที่ดินอย่างเห็นได้ชัด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จินีเท่ากับ 0.464 และ 0.424 ในขณะที่ครัวเรือนของคณงานเกษตร ซึ่งไม่มีเนื้อที่ถือครองมีการกระจายรายได้ดีที่สุด มีค่าสัมประสิทธิ์จินีเท่ากับ 0.303 และเมื่อพิจารณาเป็นรายภาค จะพบว่า ครัวเรือนที่มีลักษณะการถือครองเช่าที่ดินทำการเกษตรของภาคใต้มีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้มากที่สุด มีค่าสัมประสิทธิ์จินีสูงค่อนข้างมากคือ 0.608 และครัวเรือนคณงานเกษตรในภาคเหนือมีการกระจายรายได้ดีที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จินี เท่ากับ 0.262

ตารางที่ 28 ค่าสัมประสิทธิ์จินี จำแนกตามรายภูมิภาค และ ลักษณะการถือครอง/เนื้อที่ถือครอง ปี 2543

ลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง	รวมทุกภาค	ภาค			
		กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้
รวม	0.410	0.444	0.362	0.334	0.419
เจ้าของที่ดิน	0.424	0.485	0.392	0.312	0.431
<05 ไร่	0.503	0.430	0.318	0.481	0.622
05-19 ไร่	0.340	0.416	0.350	0.251	0.310
=>20 ไร่	0.435	0.517	0.391	0.287	0.452
ผู้เช่าที่ดิน	0.464	0.445	0.347	0.492	0.608
<05 ไร่	0.464	0.348	0.280	-	-
05-19 ไร่	0.386	0.499	0.258	0.276	0.463
=>20 ไร่	0.469	0.422	0.370	0.557	-
คณงานเกษตร (ไม่มีเนื้อที่ถือครอง)	0.303	0.274	0.262	0.307	0.308

ที่มา : จากการคำนวณ

- หมายถึง ข้อมูลไม่เพียงพอ

ปี 2545

เมื่อศึกษาการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร ปี 2545 จากตารางที่ 29 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จีไนทั้งประเทศมีค่าเท่ากับ 0.403 และเมื่อพิจารณาเป็นรายภูมิภาค จะเห็นว่าภาคกลางมีความไม่เท่าเทียมกันในรายได้มากที่สุด เห็นได้จากค่าสัมประสิทธิ์จีไนคำนวณได้เท่ากับ 0.430 และภาคที่มีการกระจายรายได้ดี มีความเสมอภาคกันในรายได้มากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าสัมประสิทธิ์จีไนเท่ากับ 0.330 แสดงว่า ครัวเรือนเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเหลื่อมล้ำในรายได้ไม่รุนแรงเท่ากับครัวเรือนเกษตรในภาคอื่น ๆ

หากพิจารณาโดยภาพรวมของลักษณะการถือครองแล้ว จะเห็นว่า ครัวเรือนที่มีลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของที่ดิน มีการกระจายรายได้ดีกว่า ครัวเรือนที่มีลักษณะการถือครองที่เป็นผู้เช่าที่ดินเล็กน้อย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีไน 0.419 และ 0.432 ในขณะที่คนงานเกษตร ซึ่งไม่มีเนื้อที่ถือครอง มีการกระจายรายได้สูงที่สุด คือ มีค่าสัมประสิทธิ์จีไน 0.295 และเมื่อพิจารณาเป็นรายภาค จะพบว่าครัวเรือนที่มีลักษณะการถือครองเช่าที่ดินทำการเกษตรของภาคใต้ มีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้มากที่สุด คือ มีค่าสัมประสิทธิ์จีไนค่อนข้างมากเท่ากับ 0.549 ครัวเรือนที่มีลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของที่ดินของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการกระจายรายได้สูงกว่าภาคอื่น ๆ ที่มีลักษณะการถือครองแบบเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีไนเท่ากับ 0.324 สำหรับครัวเรือนคนงานเกษตรในภาคเหนือมีการกระจายรายได้ดีที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.251

ตารางที่ 29 ค่าสัมประสิทธิ์จีไน จำแนกตามรายภูมิภาค และ ลักษณะการถือครอง/เนื้อที่ถือครอง
ปี 2545

ลักษณะการถือครอง / เนื้อที่ถือครอง	รวม ทุกภาค	ภาค			
		กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้
รวม	0.403	0.430	0.376	0.330	0.393
เจ้าของที่ดิน	0.419	0.471	0.396	0.324	0.398
<05 ไร่	0.509	0.474	0.506	0.351	0.544
05-19 ไร่	0.366	0.430	0.337	0.293	0.351
=>20 ไร่	0.406	0.460	0.359	0.310	0.351
ผู้เช่าที่ดิน	0.432	0.388	0.373	0.431	0.549
<05 ไร่	0.510	0.359	0.393	0.471	0.578
05-19 ไร่	0.352	0.377	0.253	0.364	-
=>20 ไร่	0.424	0.381	0.382	0.466	0.629
คนงานเกษตร (ไม่มีเนื้อที่ถือครอง)	0.295	0.265	0.251	0.282	0.303

ที่มา : จากการคำนวณ

- หมายถึง ข้อมูลไม่เพียงพอ

ลักษณะการกระจายรายได้ตามภูมิภาค

การวิเคราะห์การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรทั่วประเทศในช่วงปี 2337-2545 คำนวณได้ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) เท่ากับ 0.378 ในปี 2537 และ เพิ่มขึ้นเป็น 0.403 ในปี 2545 (ภาพที่ 10)

ภาคกลาง

จากค่าสัมประสิทธิ์จีนิที่คำนวณได้ (ตารางที่ 30) พบว่า ตลอดช่วงปี พ.ศ. 2537-2545 ภาคที่มีการกระจุกตัวสูงของรายได้ของครัวเรือนเกษตร คือ ภาคกลาง ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิเท่ากับ 0.417 ในปี 2537 และเพิ่มขึ้นเป็น 0.470 ในปี 2543 และกลับลดลงเล็กน้อยเป็น 0.430 ในปี 2545 (ภาพที่ 11) และขณะเดียวกันระดับรายได้เฉลี่ยของกลุ่มรายได้ 20 % สูงสุด กับ รายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มรายได้ 20 % ต่ำสุด ก็แตกต่างกันอย่างมากคือเฉลี่ยประมาณ 11.0 เท่า ซึ่งเป็นความแตกต่างที่สูงที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนเกษตรในภูมิภาคอื่น สะท้อนให้เห็นว่า ภาคกลางมีครัวเรือนเกษตรโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 21.6 เป็นภาคที่มีโอกาสการสร้างรายได้ที่แตกต่างกันมาก เนื่องจากเป็นที่มีความอุดมสมบูรณ์ ด้านดิน และ น้ำ รวมทั้งโอกาสการผลิตและการจ้างงานที่มีหลากหลายทั้งในภาคการเกษตร และ นอกภาคการเกษตร จากซึ่งเกษตรกรที่มีฐานะและรายได้สูง มีโอกาสสร้างรายได้ ได้มากกว่าเกษตรกรที่มีฐานะยากจนหรือรายได้ต่ำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีการกระจายรายได้ดีกว่าทุกภาค เห็นได้จากค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.306 ในปี 2537 และ เพิ่มขึ้นเป็น 0.330 ในปี 2545 (ภาพที่ 11) และมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มรายได้ 20 % ต่ำสุด กับ กลุ่มรายได้ 20 % สูงสุด น้อยที่สุดคือเฉลี่ยประมาณ 5.5 เท่า ภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่มีครัวเรือนทำการเกษตรมากที่สุด โดยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 33.8 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ มีสภาพดินไม่สมบูรณ์ การทำการเกษตรต้องพึ่งพาน้ำเป็นส่วนใหญ่ และมีขนาดไร่นาอยู่ระดับเฉลี่ยของประเทศ ทำให้โอกาสในการสร้างรายได้ของภูมิภาคนี้ไม่แตกต่างกันมาก แหล่งรายได้หลักมาจากทำการเกษตร รองลงมาคือรายได้จากนอกภาคเกษตร ซึ่งโดยสภาพสังคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่แล้วเมื่อไม่ใช่อุตสาหกรรมจะเดินทางไปหางานทำที่อื่น และเมื่อถึงฤดูกาลเกษตรก็จะกลับมาทำการเกษตรใน

ภูมิลำเนา ดังนั้นครัวเรือนจะมีจากเงินที่บุตรหลานที่ไปทำงานในภาคอื่น ๆ ในช่วงนอกฤดูกาล ส่งมาให้มากกว่าภูมิภาคอื่น

ภาคเหนือ

ภาคเหนือเป็นภาคที่มีการกระจายรายได้ดีกระจุกตัวมากกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เห็นได้จาก ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.335 ในปี 2537 และ เพิ่มขึ้น 0.378 ในปี 2545 (ภาพที่ 11) และมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มรายได้ 20 % ต่ำสุด กับ กลุ่มรายได้ 20 % สูงสุด ประมาณ 6.8 เท่า ภาคเหนือส่วนที่ติดที่เป็นภูเขา ขนาดของไร่นามีขนาดเล็กกว่าภาคอื่น ทำการเกษตรบริเวณที่ราบเชิงเขา แหล่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากทำการเกษตร และรายได้จากนอกภาคเกษตร เช่น อุตสาหกรรมในครัวเรือน การท่องเที่ยว

ภาคใต้

ภาคใต้ และ มีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.391 ในปี 2537 และเพิ่มขึ้น 0.393 ในปี 2545 (ภาพที่ 11) และมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มรายได้ 20 % ต่ำสุด กับ กลุ่มรายได้ 20 % สูงสุด ประมาณ 9.5 เท่า รองจากภาคกลาง สะท้อนให้เห็นว่า ภาคใต้ซึ่งมีครัวเรือนเกษตรโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 19.9 เป็นภาคที่มีโอกาสการสร้างรายได้ที่แตกต่างกันมาก เนื่องจากลักษณะทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้ ที่ดิน แม่น้ำ ป่าชายเลน อำนวยให้มีการขยายการผลิตในการเกษตรทุกสาขา ทั้งในภาคการเกษตร และ นอกภาคการเกษตร และโดยสภาพของพื้นที่ภาคใต้การเกษตรในพื้นที่ขนาดใหญ่ ทำไร่นาสวนผสม ซึ่งเกษตรกรที่มีฐานะและรายได้สูง มีโอกาสสร้างรายได้ ได้มากกว่าเกษตรกรที่มีฐานะยากจนหรือรายได้ต่ำเช่นเดียวกับภาคกลาง

ลักษณะการกระจายรายได้ตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคม

ลักษณะการถือครองที่ดิน

การศึกษาครั้งนี้ ครอบคลุมสถานะทางเศรษฐกิจสังคม 3 ด้าน คือ ความเป็นเจ้าของที่ดิน ผู้เช่าที่ดิน และ คนงานเกษตร ในช่วงปี 2537 – 2545 ครัวเรือนเจ้าของที่ดิน มีค่าสัมประสิทธิ์จีนิของเจ้าของที่ดินคำนวณได้ เท่ากับ 0.382 ในปี 2537 และเพิ่มเป็น 0.419 ในปี 2545 มีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มรายได้ 20 %ต่ำสุด กับ กลุ่มรายได้ 20 % สูงสุด คือประมาณ 9.0 เท่า ในขณะที่ครัวเรือนเช่าที่ดินมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.434 ในปี 2537 และลดลงเล็กน้อยเป็น 0.432 ในปี 2545 โดยมีความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยระหว่างกลุ่มรายได้ 20 %ต่ำสุด กับ กลุ่มรายได้ 20 % สูงสุด เฉลี่ยประมาณ 10.3 เท่า หมายความว่า ลักษณะการเป็นเจ้าของที่ดินทำให้มีโอกาสในการสร้างรายได้หลากหลายมากกว่าครัวเรือนที่มีสถานภาพเป็นผู้เช่าที่ดิน ด้วยเหตุว่า การมีที่ดินเป็นของตนเอง ทำให้เกิดผลดีหลายประการเช่น การตัดสินใจ ในการดูแล บำรุงรักษาที่ดิน ที่ดีกว่า และ อีสระกว่าในการเพิ่มประสิทธิภาพในที่ดิน ที่จะเป็นการเพิ่มพูนรายได้ของครัวเรือน กล่าวคือ ในการทำเกษตรในที่ดินของตนเองนั้น จะเป็นแรงจูงใจ ในการทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ เพื่อให้ได้ผลผลิตมากที่สุด ซึ่งจะส่งผลต่อรายได้ของครัวเรือนด้วย ในขณะที่เกษตรกรที่เช่าที่ทำเกษตร ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขการเช่า และขาดแรงจูงใจที่จะทุ่มเทพัฒนาที่ดินเพื่อเพิ่มผลผลิต และรายได้ ดังนั้น โอกาสการสร้างรายได้ของครัวเรือนที่เป็นผู้เช่าที่ดินจึงมีจำกัดกว่า และกระจุกตัวในกลุ่มผู้มีรายได้สูงมากกว่าครัวเรือนที่มีที่ดินเป็นของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามการกระจุกตัวของรายได้ของครัวเรือนทั้งสองกลุ่มนี้มีค่าใกล้เคียงกันมากในปี 2545 เมื่อเทียบกับปี 2537 (ภาพที่ 12)

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนที่มีสถานภาพเป็นเจ้าของที่ดิน กับครัวเรือนผู้เช่าที่ดิน พบว่า รายได้ของครัวเรือนทั้งสองประเภทไม่แตกต่างกันมากนัก คือ ประมาณ 7,417 บาทต่อเดือน และ 7,926 บาทต่อเดือน ในขณะที่ การกระจายรายได้ของครัวเรือนเจ้าของที่ดิน มีความเท่าเทียมกันมากกว่าครัวเรือนผู้เช่าที่ดินทำการเกษตร แสดงว่า การเป็นเจ้าของที่ดินมีโอกาสในการสร้างรายได้ได้มากกว่าผู้เช่าที่ดินตามเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น (ภาพที่ 12)

ขนาดเนื้อที่ถือครอง

หากพิจารณาเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์จีนิของเนื้อที่ถือครอง หรือ ขนาดถือครองที่ดินของครัวเรือนที่มีสถานภาพเป็นเจ้าของที่ดิน (ภาพที่ 13) โดยรวมระหว่างปี 2537 – 2545 พบว่า เนื้อที่ถือครองของครัวเรือนเกษตรที่มีการกระจายรายได้เท่าเทียมกัน หรือการกระจุกตัวน้อย จะอยู่ที่ขนาดเนื้อที่ถือครอง 5-19 ไร่ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิเท่ากับ 0.344 ในปี 2537 และเพิ่มขึ้นเป็น 0.366 ในปี 2545 (ตารางที่ 30 และภาพที่ 13) ในขณะที่ขนาดเนื้อที่ถือครองที่เป็นของตนเอง ขนาดน้อยกว่า 5 ไร่ และ มากกว่า 19 ไร่ มีความเหลื่อมล้ำของรายได้สูง หรือกระจุกตัวมากกว่า

สำหรับครัวเรือนเกษตรที่มีสถานภาพเป็นผู้เช่าที่ดินทำการเกษตร (ภาพที่ 14) นั้น จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่มีขนาดที่ดินถือครองขนาด 5-19 ไร่ มีการกระจายรายได้ดี เช่นเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิเท่ากับ 0.447 ในปี 2537 ลดลงเป็น 0.352 ในปี 2545 ส่วนครัวเรือนเกษตรที่มีขนาดเนื้อที่ถือครองขนาด น้อยกว่า 5 ไร่ และ มากกว่า 19 ไร่ มีความไม่เท่าเทียมกันในรายได้มากกว่าครัวเรือนที่มีขนาดที่ดิน 5-19 ไร่ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิเท่ากับ 0.434 ในปี 2537 ลดลงเล็กน้อยเป็น 0.432 ในปี 2545 และ 0.380 ในปี 2537 และเพิ่มขึ้นเป็น 0.424 ในปี 2545 ตามลำดับ

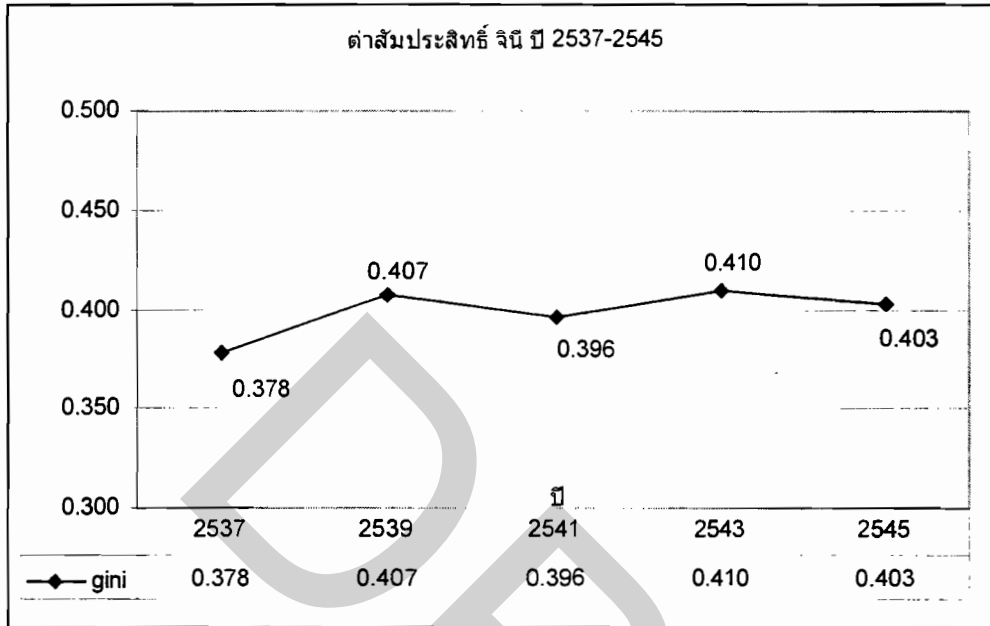
ตารางที่ 30 สรุปค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini) ของครัวเรือนเกษตร จำแนกตามภูมิภาค /

สถานะทางเศรษฐกิจ/ขนาดที่ดินถือครอง ปี 2537 – 2545

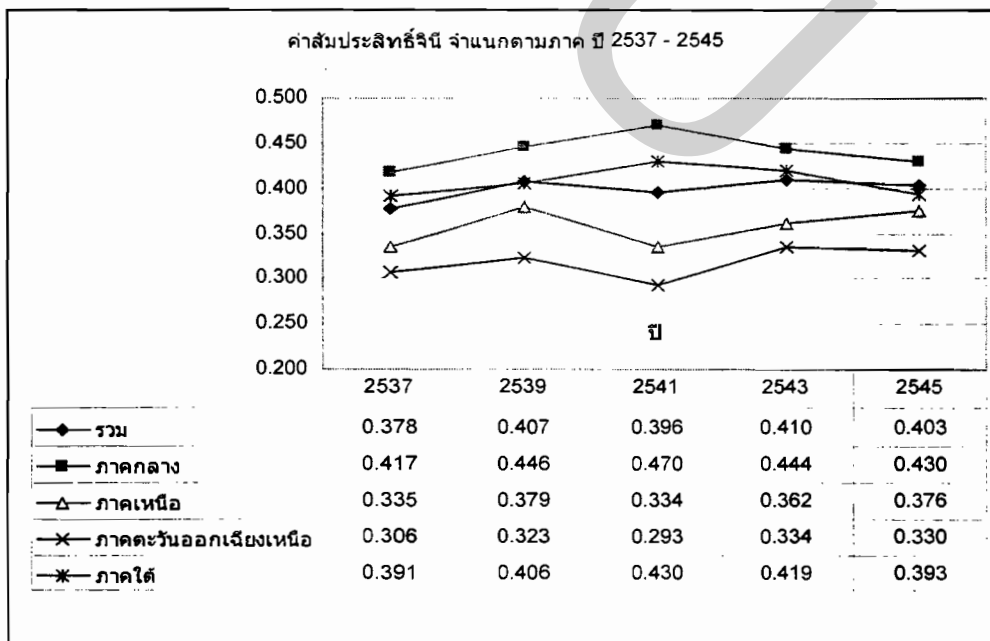
รายการ	ปี				
	2537	2539	2541	2543	2545
รวม	0.378	0.407	0.396	0.410	0.403
ภาค					
กลาง	0.417	0.446	0.470	0.444	0.430
เหนือ	0.335	0.379	0.334	0.362	0.376
ตะวันออกเฉียงเหนือ	0.306	0.323	0.293	0.334	0.330
ใต้	0.391	0.406	0.430	0.419	0.393
สถานะทางเศรษฐกิจ					
เจ้าของที่ดิน					
<05 ไร่	0.382	0.422	0.403	0.424	0.419
05-19 ไร่	0.451	0.492	0.475	0.503	0.509
05-19 ไร่	0.344	0.363	0.356	0.340	0.366
>=20 ไร่	0.358	0.391	0.385	0.435	0.406
เช่าที่ดิน					
<05 ไร่	0.434	0.424	0.420	0.464	0.432
<05 ไร่	0.530	0.419	0.433	0.464	0.510
05-19 ไร่	0.447	0.355	0.350	0.386	0.352
>=20 ไร่	0.380	0.425	0.409	0.469	0.424
คนงานเกษตร	0.308	0.311	0.312	0.303	0.295

ที่มา : จากการคำนวณ

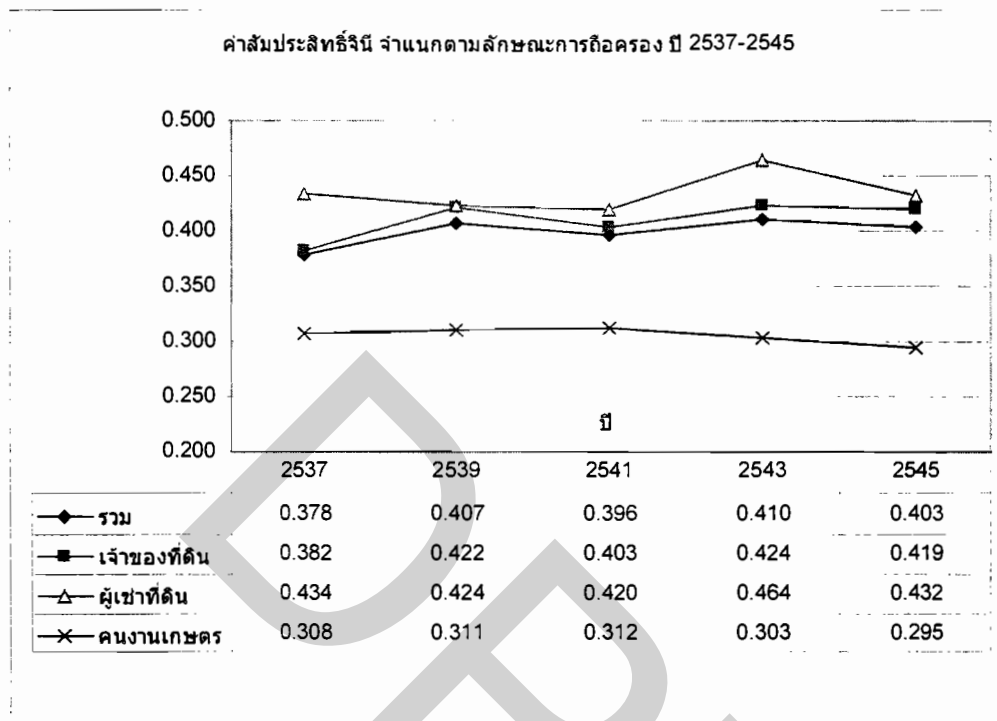
ภาพที่ 10 แสดงค่าสัมประสิทธิ์จินี ปี 2537 - 2545

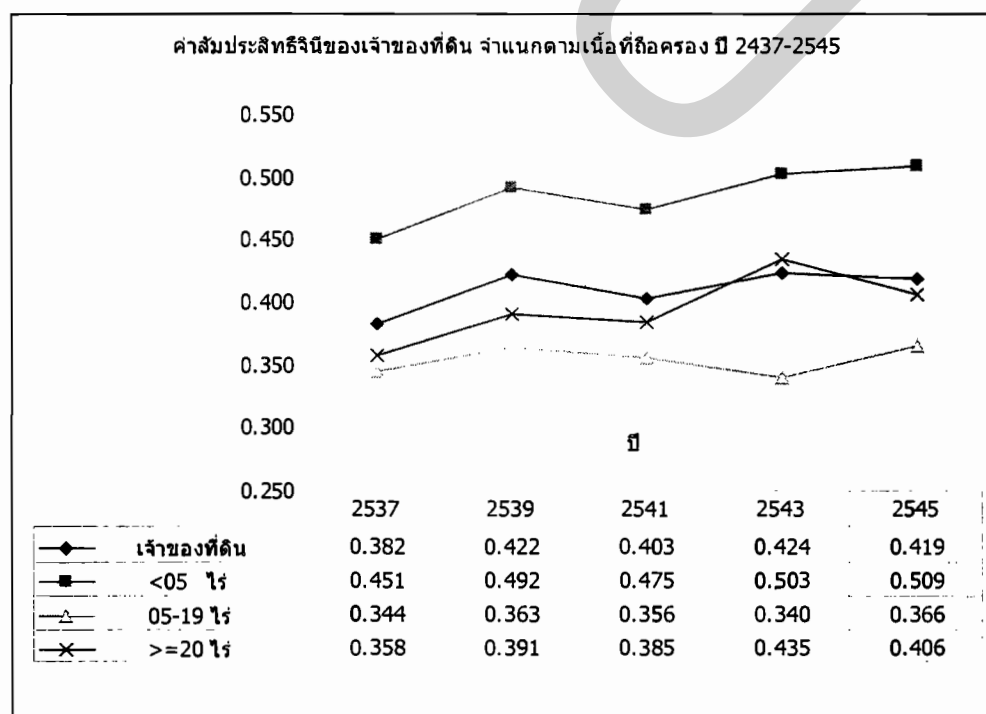
ภาพที่ 11 แสดงค่าสัมประสิทธิ์จินี จำแนกตาม ภาค ปี 2537 - 2545

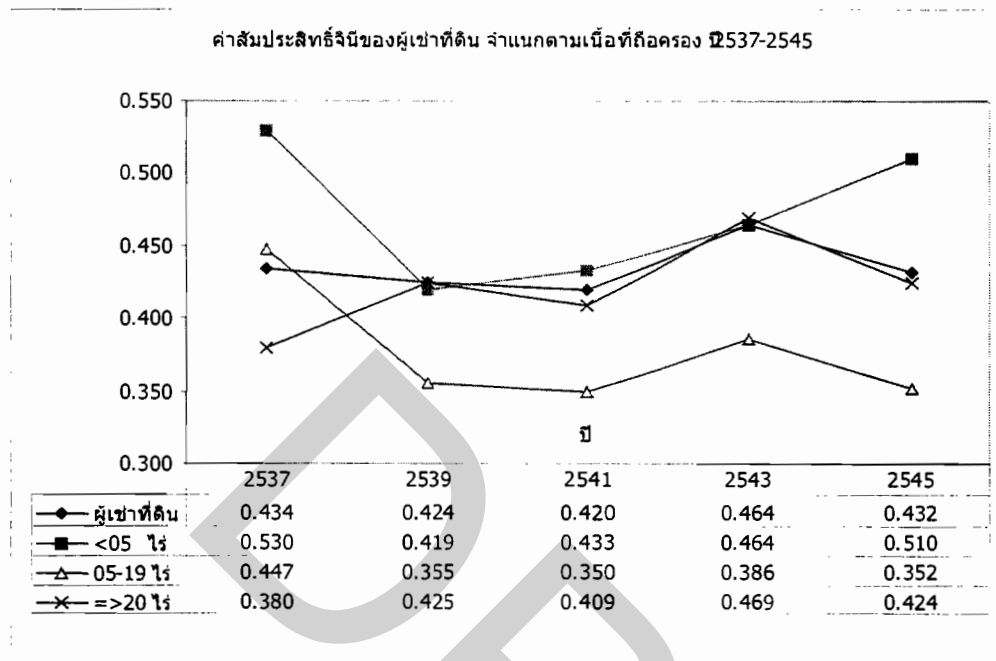
ภาพที่ 12 แสดงค่าสัมประสิทธิ์จินี จำแนกตาม ลักษณะการถือครอง ปี 2537 – 2545

ภาพที่ 13 แสดงค่าสัมประสิทธิ์จินี จำแนกตาม เนื้อที่ถือครองของเจ้าของที่ดิน ปี 2537 – 2545

ภาพที่ 14 แสดงค่าสัมประสิทธิ์จินี จำแนกตาม เนื้อที่ถือครองของผู้เช่าที่ดิน ปี 2537 - 2545

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างค่าสัมประสิทธิ์จีนิ กับ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตร

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ กับรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตร โดยใช้ข้อมูลเป็นรายภูมิภาค ในช่วงปี 2537-2545 ด้วยสมการถดถอย พบว่า รายได้เฉลี่ยมีความสัมพันธ์กันกับค่าสัมประสิทธิ์จีนิในทิศทางเดียวกัน หมายความว่า หากรายได้ของครัวเรือนเกษตรเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น จะทำให้เกิดการกระจุกตัวของรายได้เพิ่มมากขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การที่ครัวเรือนมีรายได้สูงขึ้นนั้น ได้ทำให้เกิดการกระจุกตัวของรายได้มากขึ้น นั่นคือ ครัวเรือนที่มีรายได้สูงที่มีอยู่เป็นส่วนน้อย จะครอบครองสัดส่วนรายได้ในภาคเกษตรสูงขึ้น (ตารางที่ 31)

ตารางที่ 31 ผลของสมการถดถอย ปี 2537 - 2545

Model Summary

Year	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
2537	.997(a)	.993	.990	.005188
2539	.986(a)	.972	.958	.010539
2541	.970(a)	.940	.910	.024607
2543	.991(a)	.981	.972	.008439
2545	.930(a)	.865	.798	.018646

a Predictors: (Constant), INCOME

Coefficients

year	variable	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
		B	Std. Error			
2537	(Constant)	179.612	11.120		16.151	.004
	INCOME	.037	.002	.997	16.889	.003
2539	(Constant)	216.696	21.205		10.219	.009
	INCOME	.024	.003	.986	8.364	.014
2541	(Constant)	150.483	43.015		3.498	.073
	INCOME	.028	.005	.970	5.611	.030
2543	(Constant)	241.871	14.984		16.142	.004
	INCOME	.020	.002	.991	10.286	.009
2545	(Constant)	262.663	34.632		7.584	.017
	INCOME	.014	.004	.930	3.585	.070

a Dependent Variable: GINI

equation : $GINI = a + by$; $y =$ average income

source : calculated by SPSS

ผลการทดสอบความเป็นอิสระกันระหว่างความแตกต่างในรายได้ กับความแตกต่างในลักษณะการถือครองที่ดิน ในระดับประเทศ และระดับภูมิภาค

การศึกษานี้ ได้แบ่งการทดสอบความสัมพันธ์เป็น 2 ลักษณะ คือ การทดสอบความสัมพันธ์ในระดับประเทศ และระดับภูมิภาค โดยใช้ค่าทางสถิติ Chi-squares เพื่อทดสอบความเป็นอิสระระหว่างปัจจัยสองปัจจัย ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ประกอบด้วย

1. ลักษณะหรือสถานภาพการถือครองที่ดิน ได้แก่ ความเป็นเจ้าของที่ดิน ผู้เช่าที่ดิน และคนงานเกษตร
2. ขนาดถือครองที่ดินของครัวเรือนที่เป็นเจ้าของที่ดิน ได้แก่ ขนาดที่ดินน้อยกว่า 5 ไร่ 5-19 ไร่ และ มากกว่า 19 ไร่
3. ขนาดถือครองที่ดินของครัวเรือนที่เป็นผู้เช่าที่ดิน ได้แก่ ขนาดที่ดินน้อยกว่า 5 ไร่ 5-19 ไร่ และ มากกว่า 19 ไร่

ปัจจัยที่ 2 คือ รายได้ของครัวเรือนเกษตร

1. การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรและสภาพการถือครองที่ดินในระดับประเทศ

- 1.1 การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตร กับ ลักษณะการถือครอง

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรมีความอิสระกับลักษณะการถือครองที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรไม่มีความอิสระกับลักษณะการถือครองที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของปี 2537-2545 พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 32) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ลักษณะการถือครอง ได้แก่ ความเป็นเจ้าของ ผู้เช่า และคนงานเกษตร มีความสัมพันธ์กับความแตกต่างในรายได้ของครัวเรือนเกษตร เนื่องจากความเป็นเจ้าของที่ดินลักษณะพิเศษในเชิงเศรษฐกิจ กล่าวคือ ที่ดินใช้เป็นหลักประกันในการเข้าถึงสินเชื่อของสถาบันการเงิน ซึ่งมีบทบาทมากในการลงทุนเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของที่ดินเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในที่ดินของตนเองมากกว่าครัวเรือนผู้เช่าที่ดิน และคนงานเกษตร ที่ไม่มีโอกาสในสร้างรายได้เท่าเทียมกับเจ้าของที่ดิน

ตารางที่ 32 ค่า Chi-Square ระหว่าง ลักษณะการถือครอง กับ รายได้ ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 99 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	66.477	20.1	8	.000
2539	55.362	20.1	8	.000
2541	152.041	20.1	8	.000
2543	99.875	20.1	8	.000
2545	212.528	20.1	8	.000
ที่มา : จากการคำนวณ				

1.2 การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับขนาดถือครองที่ดินของเจ้าของที่ดิน

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรมีความอิสระกับขนาดถือครองที่ดินของเจ้าของที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรไม่มีความอิสระกับขนาดถือครองที่ดินของเจ้าของที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของปี 2537-2545 พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 33) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ขนาดการถือครองที่ดินของเจ้าของที่ดินที่ไม่เท่ากัน มีผลให้โอกาสในการสร้างรายได้ไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจาก ที่ดินขนาดเล็กมักได้ผล

ผลิตต่อไร่ต่ำกว่าที่ดินขนาดใหญ่ คราวเรือนที่มีที่ดินขนาดเล็กอาจมีการบริหารจัดการที่ดีกว่า แต่ผลตอบแทนสุทธิที่ได้รับไม่เพียงพอที่จะนำไปลงทุนเพื่อขยายที่ดินได้ นอกจากนี้ที่ดินขนาดเล็กยังเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ยาก ไม่วงเงินกู้ที่ได้รับมักไม่เพียงพอต่อการลงทุนในขนาดที่จะทำให้ได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่ากับการชำระหนี้ได้

ตารางที่ 33 ค่า Chi-Square ระหว่างขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน กับ รายได้
ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 99 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	608.130	20.1	8	.000
2539	607.896	20.1	8	.000
2541	794.250	20.1	8	.000
2543	594.801	20.1	8	.000
2545	764.839	20.1	8	.000
ที่มา : จากการคำนวณ				

1.3 การทดสอบความเป็นอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับขนาดถือครอง ของผู้เช่าที่ดิน

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรมีความอิสระกับขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรไม่มีความอิสระกับขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของปี 2537-2545 พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 34) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ความแตกต่างของขนาดการถือครองของผู้เช่าที่ดินที่ไม่เท่ากัน มีผลทำให้โอกาสในการสร้างรายได้ไม่เท่าเทียมกัน

ตารางที่ 34 ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน กับ รายได้
ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 99%	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	66.980	20.1	8	.000
2539	95.814	20.1	8	.000
2541	113.559	20.1	8	.000
2543	106.480	20.1	8	.000
2545	125.984	20.1	8	.000

ที่มา : จากการคำนวณ

2. การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรและสภาพการถือครองที่ดิน ในระดับภูมิภาค

2.1 ภาคกลาง

2.1.1 การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับลักษณะการถือครอง

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคกลางมีความอิสระกับลักษณะการถือครองที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคกลางไม่มีความอิสระกับลักษณะการถือครองที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของภาคกลาง พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 35) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ลักษณะการถือครองที่แตกต่างกัน ซึ่ง ได้แก่ ความเป็นเจ้าของ ผู้เช่า และคนงานเกษตรในภาคกลาง มีสัมพันธ์กับความแตกต่างในรายได้ และมีโอกาสในการสร้างรายได้ไม่เท่าเทียมกัน สถานะภาพของการเป็นเจ้าของที่ดิน มีโอกาสการสร้างรายได้และการกระจายรายได้ที่ดีกว่าผู้เช่า ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้วในการวิเคราะห์ในระดับประเทศ

ตารางที่ 35 ค่า Chi-Square ระหว่าง ลักษณะการถือครอง กับ รายได้
ของภาคกลางปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 99 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	83.356	20.1	8	.000
2539	64.080	20.1	8	.000
2541	106.917	20.1	8	.000
2543	74.653	20.1	8	.000
2545	160.545	20.1	8	.000
ที่มา : จากการคำนวณ				

2.1.2 การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับขนาดถือครอง ของเจ้าของที่ดิน

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคกลางมีความอิสระกับขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคกลางไม่มีความอิสระกับขนาดถือครอง
ของเจ้าของที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของภาคกลาง พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณ
ได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 36) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นจึง
ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ขนาดการถือครองของเจ้าของที่ดินที่
ไม่เท่ากันในภาคกลาง มีผลให้โอกาสในการสร้างรายได้ที่ไม่เท่ากัน ด้วยเหตุว่าขนาดการถือครอง
สะท้อนขนาดของการประกอบการในการผลิต และกิจกรรมการผลิตที่แตกต่างกัน ทำให้มีรายได้ที่
ไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะภาคกลางซึ่งมีสภาพภูมิศาสตร์ใกล้แหล่งความเจริญ ที่มีโอกาสสร้างราย
ได้จากแหล่งอื่น ๆ นอกภาคเกษตรอีกด้วย

ตารางที่ 36 ค่า Chi-Square ระหว่างขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน กับ รายได้
ของภาคกลาง ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 99 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	40.941	20.1	8	.000
2539	27.866	20.1	8	.001
2541	55.591	20.1	8	.000
2543	23.637	20.1	8	.003
2545	93.389	20.1	8	.000

ที่มา : จากการคำนวณ

2.1.3 การทดสอบความเป็นอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับขนาดถือครอง ของผู้เช่าที่ดิน

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคกลางมีความอิสระกับขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคกลางไม่มีความอิสระกับขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของภาคกลาง พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณ
ได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 37) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ดังนั้นจึง
ปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ขนาดการถือครองของผู้เช่าที่ดินใน
ภาคกลางที่ไม่เท่ากัน มีผลให้โอกาสในการสร้างรายได้ไม่เท่าเทียมกัน

ตารางที่ 37 ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน กับ รายได้
ของภาคกลาง ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 95 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	27.436	15.5	8	.001
2539	22.801	15.5	8	.004
2541	38.396	15.5	8	.000
2543	22.862	15.5	8	.004
2545	17.962	15.5	8	.022

ที่มา : จากการคำนวณ

2.2 ภาคเหนือ

2.2.1 การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับลักษณะการถือครอง

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคเหนือมีความอิสระกับลักษณะการถือครองที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคเหนือไม่มีความอิสระกับลักษณะการถือครองที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของภาคเหนือ พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 38) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ลักษณะการถือครองที่แตกต่างกันภาคเหนือ ทำให้ครัวเรือนเกษตรมีโอกาสในการสร้างรายได้ไม่เท่าเทียมกัน

ตารางที่ 38 ค่า Chi-Square ระหว่าง ลักษณะการถือครอง กับ รายได้ของภาคเหนือปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 99 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	42.489	20.1	8	.000
2539	43.762	20.1	8	.000
2541	75.048	20.1	8	.000
2543	72.231	20.1	8	.000
2545	157.502	20.1	8	.000
ที่มา : จากการคำนวณ				

2.2.2 การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคเหนือมีความอิสระกับขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคเหนือไม่มีความอิสระกับขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ภาคเหนือ พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 39) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ขนาดการถือครองของเจ้าของที่ดินของภาคเหนือไม่เท่ากันมีผลให้โอกาสในการสร้างรายได้ไม่เท่าเทียมกัน

ตารางที่ 39 ค่า Chi-Square ระหว่างขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน กับ รายได้ของภาคเหนือ ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 99 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	113.099	20.1	8	.000
2539	139.134	20.1	8	.000
2541	106.011	20.1	8	.000
2543	170.179	20.1	8	.000
2545	169.481	20.1	8	.000
ที่มา : จากการคำนวณ				

2.2.3 การทดสอบความเป็นอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคเหนือมีความอิสระกับขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคเหนือไม่มีความอิสระกับขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของภาคเหนือ พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 40) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ขนาดการถือครองของผู้เช่าที่ดินที่ไม่เท่ากันมีผลให้โอกาสในการสร้างรายได้ไม่เท่าเทียมกัน

ตารางที่ 40 ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน กับ รายได้
ของภาคเหนือ ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 99 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	25.803	20.1	8	.001
2539	53.117	20.1	8	.000
2541	48.666	20.1	8	.000
2543	67.092	20.1	8	.000
2545	71.097	20.1	8	.000
ที่มา : จากการคำนวณ				

2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3.1 การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรกับลักษณะการถือครอง

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความอิสระกับลักษณะการถือครองที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มีความอิสระกับลักษณะการถือครองที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 41) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ลักษณะการถือครอง ได้แก่ ความเป็นเจ้าของ ผู้เช่า และคนงานเกษตร ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีโอกาสในการสร้างรายได้ไม่เท่าเทียมกัน

ตารางที่ 41 ค่า Chi-Square ระหว่าง ลักษณะการถือครอง กับ รายได้
ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 95 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	17.192	15.5	8	.028
2539	15.653	15.5	8	.035
2541	53.326	15.5	8	.000
2543	16.898	15.5	8	.031
2545	38.987	15.5	8	.000
ที่มา : จากการคำนวณ				

2.3.2 การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับขนาดถือครอง
ของเจ้าของที่ดิน

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความอิสระ
กับขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มีความอิสระ
กับขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 42) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ขนาดการถือครองของเจ้าของที่ดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสัมพันธ์กับความแตกต่างในรายได้ของครัวเรือนเกษตร

ตารางที่ 42 ค่า Chi-Square ระหว่างขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน กับ รายได้
ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 99 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	301.823	20.1	8	.000
2539	362.262	20.1	8	.000
2541	447.200	20.1	8	.000
2543	289.473	20.1	8	.000
2545	253.561	20.1	8	.000
ที่มา : จากการคำนวณ				

2.3.3 การทดสอบความเป็นอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับขนาดถือครอง ของผู้เช่าที่ดิน

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความอิสระ
กับขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มีความอิสระ
กับขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 43) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ขนาดการถือครองของผู้เช่าที่ดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสัมพันธ์กับความแตกต่างในรายได้ของครัวเรือนเกษตร

ตารางที่ 43 ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน กับ รายได้
ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 95 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	26.858	15.5	8	.000
2539	27.831	15.5	8	.001
2541	16.021	15.5	8	.000
2543	35.350	15.5	8	.000
2545	27.317	15.5	8	.001
ที่มา : จากการคำนวณ				

2.4 ภาคใต้

2.4.1 การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับลักษณะการถือครอง

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคใต้มีความเป็นอิสระกับลักษณะการถือครองที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคใต้ไม่มีความอิสระกับลักษณะการถือครองที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของภาคใต้ พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้ มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 44) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ลักษณะการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรมีความสัมพันธ์กับความแตกต่างในรายได้ในครัวเรือนเกษตร โดยเฉพาะภาคใต้ ซึ่งมีความเป็นเจ้าของที่ดินมากกว่าผู้เช่าที่ดิน สถานะภาพของการเป็นเจ้าของที่ดิน มีโอกาสในการสร้างรายได้ และการกระจายรายได้ที่ดีกว่าผู้เช่า ด้วยเหตุที่สามารถเข้าถึงแหล่งสถาบันการเงินได้ดีกว่าผู้เช่า ด้วยมีที่ดินเป็นหลักประกัน

ตารางที่ 44 ค่า Chi-Square ระหว่าง ลักษณะการถือครอง กับ รายได้ของภาคใต้ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 99 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	48.732	20.1	8	.000
2539	91.563	20.1	8	.000
2541	68.133	20.1	8	.000
2543	45.438	20.1	8	.000
2545	75.412	20.1	8	.000
ที่มา : จากการคำนวณ				

2.4.2 การทดสอบความอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคใต้มีความอิสระกับขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคใต้ไม่มีความอิสระกับขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของภาคใต้ พบว่า ค่า Chi-Square ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าค่า Chi-Square ในตาราง (ตารางที่ 45) ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 และยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ขนาดการถือครองของเจ้าของที่ดินในภาคใต้มีความสัมพันธ์กับความแตกต่างในรายได้ของครัวเรือนเกษตร เนื่องจาก ขนาดถือครองที่ดินที่ไม่เท่ากัน ทำให้ได้ผลผลิตทางเกษตรที่ไม่เท่ากัน มีผลต่อการสร้างรายได้ไม่เท่ากันเช่นเดียวกัน และขนาดการถือครองยังสะท้อนขนาดของการประกอบการในการผลิต และกิจกรรมการผลิตที่แตกต่างกัน ทำให้รายได้ที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน

ตารางที่ 45 ค่า Chi-Square ระหว่างขนาดถือครองของเจ้าของที่ดิน กับ รายได้ของภาคใต้ ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 99 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)
2537	129.397	20.1	8	.000
2539	227.588	20.1	8	.000
2541	141.302	20.1	8	.000
2543	102.484	20.1	8	.000
2545	152.360	20.1	8	.000
ที่มา : จากการคำนวณ				

2.4.3 การทดสอบความเป็นอิสระของรายได้ของครัวเรือนเกษตรกับขนาดถือครอง ของผู้เช่าที่ดิน

สมมติฐาน

H_0 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคใต้มีความอิสระกับขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน

H_1 : รายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคใต้ไม่มีความอิสระกับขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน

ผลการทดสอบค่าทางสถิติ Chi-Square ของภาคใต้ พบว่า จำนวนตัวอย่างเรื่องขนาด
ถือครองที่ดินของผู้เช่า มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอที่จะอธิบายผลได้ (ตารางที่ 46)

ตารางที่ 46 ค่า Chi-Square ระหว่าง ขนาดถือครองของผู้เช่าที่ดิน กับ รายได้
ของภาคใต้ ปี 2537-2545

Year	Chi-Square คำนวณ	χ^2 95 %	df	Asymp. Sig. (2-sided)	จำนวน ตัวอย่าง @
2537	6.785	15.5	8	.560(15)	25
2539	18.145	15.5	8	.020(15)	31
2541	8.186	15.5	8	.416(15)	28
2543	9.520	15.5	8	.300(11)	34
2545	14.077	15.5	8	.080(11)	54
ที่มา : จากการคำนวณ					

15 cells (100.0%) have expected count less than 5.

11 cells (100.0%) have expected count less than 5.

@ จำนวนตัวอย่างน้อย

บทที่ 5

สรุปผลของการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษากระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร ระหว่างปี 2537-2545 นี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งผลจากการศึกษามีข้อสรุป ดังนี้

1. ครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภาคที่มีการทำการเกษตรในสัดส่วนสูงกว่าภาคอื่น ๆ และ พบว่า มี 2 ภาค คือ ภาคกลาง และภาคเหนือ มีครัวเรือนเกษตรในสัดส่วนสูงขึ้น จากร้อยละ 22.7 และ 24.0 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 23.2 และ 28.1 ในปี 2545 ในขณะที่ภาคใต้ และ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 19.5 และ 33.8 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 18.3 และ 30.4 ในปี 2545 ตามลำดับ

2. หัวหน้าครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 48-50 ปี โดยหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ 40-49 ปี มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 25.3 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 28.1 ในปี 2545 ขณะเดียวกัน อายุของหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 6.9 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 3.5 ในปี 2545 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครัวเรือนเกษตรที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มลดลง ในด้านการศึกษา นั่น หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา แต่ก็มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 84.1 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 82.7 ในปี 2545 อย่างไรก็ตาม หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ปริญญาตรี และอาชีวศึกษา มีสัดส่วนสูงขึ้น โดยเฉพาะระดับอาชีวศึกษา เพิ่มขึ้นถึง 2 เท่าในปี 2545 เมื่อเทียบกับปี 2537 ซึ่งแสดงว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แม้ว่าจะยังมีอยู่จำนวนน้อยคือ ไม่ถึงร้อยละ 1.5 ของครัวเรือนเกษตรทั้งประเทศก็ตาม นอกจากนั้นแล้วหัวหน้าครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่ยังเป็นเพศชาย แต่ก็มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 83.6 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 80.4 ในปี 2545 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16.4 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 19.6 ในปี 2545

3. ลักษณะการถือครองที่ดิน ในปี 2537 ครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่คือร้อยละ 70.2 มีที่ดินเป็นของตนเอง แต่มีแนวโน้มลดลงเหลือเพียงร้อยละ 61.3 ในปี 2545 โดยมีขนาดเนื้อที่

ถือครองส่วนใหญ่ อยู่ในช่วง 5-19 ไร่ ส่วนครัวเรือนที่เป็นผู้เช่าที่ดินมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 13.0 และมีขนาดถือครองส่วนใหญ่ที่ระดับ 5-19 ไร่ ในปี 2545 ส่วนที่เช่าที่ดินที่มีขนาดที่ดินมากกว่า 19 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.7 ในปี 2537 และเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 6.6 ในปี 2545 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มที่จะเช่าที่ดินมากขึ้น ทั้งในด้านจำนวนครัวเรือน และขนาดที่ดินเช่า

4. แหล่งที่มาของรายได้ในครัวเรือนเกษตร มีสัดส่วนดังนี้ คือในปี 2537 มีรายได้จากการทำการเกษตรเท่ากับร้อยละ 40.0 รายได้นอกภาคเกษตรร้อยละ 33.3 และรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ อาหารที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง คิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ 26.7 และในปี 2545 มีรายได้จากการทำเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 44.1 รายได้นอกภาคเกษตรเท่ากับร้อยละ 33.9 และรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ลดลงเป็นร้อยละ 22.2

การเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนเกษตรโดยรวม มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 4,755 บาทในปี 2537 เป็น 8,291 บาท ในปี 2545 โดยปี 2545 มีสัดส่วนของรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น เท่ากับ 8.0 ต่อปี เมื่อเทียบกับปี 2543 ยกเว้นในปี 2543 ที่มีรายได้เฉลี่ยลดลงจากปี 2541 คือ จาก 7,721 บาท เป็น 7,102 คิดเป็นร้อยละ 4.1 ต่อปี ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากรายได้จากทรัพย์สินลดลง คิดเป็นร้อยละ 24.2 รองลงมาเกิดจากรายได้สุทธิจากการทำธุรกิจที่มีใช้การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 11.9

5. ผลการวิเคราะห์การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร ในช่วงปี 2537-2545 พบว่า การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรมีความไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค เพิ่มขึ้นจาก 0.378 ในปี 2537 เป็น 0.403 ในปี 2545 แสดงให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรทั้งประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาตามรายภูมิภาค พบว่า ภาคกลาง ซึ่งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเศรษฐกิจ และ เทคโนโลยี และการลงทุน โครงสร้างพื้นฐาน มีการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด เมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.417 ในปี 2537 และมีแนวโน้มกระจุกตัวมากขึ้น เป็น 0.430 ในปี 2545 ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีรายได้ต่ำกว่า แต่มีความเหลื่อมล้ำกันน้อย หรือมีการกระจายรายได้สม่ำเสมอเท่าเทียมกันมากกว่าภาคอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดในด้านโอกาสการสร้างรายได้ของครัวเรือนเกษตรในภาคนี้ที่ไม่แตกต่างกันมาก ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มียาไรได้ต่ำ หรือผู้ที่มียาไรได้สูง

สำหรับการกระจายรายได้ของครัวเรือนตามลักษณะการถือครองที่ดินโดยรวม พบว่า ครัวเรือนเกษตรที่มีที่ดินเป็นของตนเองมีความเหลื่อมล้ำมากขึ้น คือ มีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เพิ่มขึ้นจาก

0.382 ในปี 2537 เป็น 0.419 ในปี 2545 ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่เป็นผู้เช่าที่ดินมีการกระจายรายได้กระจุกตัวมากกว่าครัวเรือนเจ้าของที่ดินแต่ก็ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ก็อยู่ในระดับ 0.434 ในปี 2537 และ 0.432 ในปี 2545 และเมื่อพิจารณาถึงการกระจายรายได้ตามขนาดการถือครอง พบว่าขนาดการถือครอง 5-19 ไร่ มีการกระจายรายได้ดีที่สุดทั้งในกลุ่มที่เป็นเจ้าของที่ดิน และ ผู้เช่าที่ดิน

6. จากทิศทางและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในรายได้ โดยเปรียบเทียบตามระยะเวลา และระหว่างภูมิภาค ระหว่างลักษณะการถือครองที่ดิน และขนาดที่ดินถือครองนั้น สรุปได้ว่ายิ่งครัวเรือนมีรายได้สูงขึ้น ยิ่งทำให้เกิดการกระจุกตัวของรายได้ระหว่างครัวเรือนมากขึ้น

7. ผลจากการทดสอบความเป็นอิสระระหว่างรายได้ในครัวเรือนเกษตร กับ ลักษณะการถือครองที่ดิน ขนาดที่ดินถือครองทั้งของเจ้าของที่ดิน และ ผู้เช่าที่ดิน ทั้งในระดับประเทศ และระดับภูมิภาค พบว่า ลักษณะการถือครองที่ดิน และ ขนาดที่ดินถือครอง มีความสัมพันธ์กับรายได้ของครัวเรือนเกษตร ทั้งในระดับประเทศ และภูมิภาค ในช่วงปี 2537-2545 หมายความว่า ความแตกต่างของลักษณะการถือครองที่ดิน ขนาดที่ดินถือครอง ทำให้โอกาสในการสร้างรายได้ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งในระดับประเทศ และภูมิภาค

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาเรื่องการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร ระหว่างปี 2537-2545 มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. จากความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างภูมิภาค ที่กระจุกตัวอยู่ที่ภาคกลาง ซึ่งใกล้กับกรุงเทพ ฯ นั้น แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา กระจุกตัวอยู่ในภาคกลางที่มีเขตติดต่อกับกรุงเทพ ฯ ที่มีความเจริญสูง มีกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย มีการจ้างงานที่ก่อให้เกิดรายได้ที่แตกต่างกันมากกว่าภาคอื่น ๆ ดังนั้นในการดำเนินนโยบายต่อไปในภายหน้า ควรจะกระจายความเจริญไปสู่ทุกภูมิภาคให้มากขึ้น โดยพัฒนาด้านปัจจัยพื้นฐานของประเทศ เช่น การขนส่ง คมนาคม และ สาธารณูปโภคอื่น ๆ ที่สำคัญ ให้กับทุกภูมิภาคให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ระหว่างภูมิภาคมากขึ้น

2. ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะการถือครองที่ดิน และขนาดเนื้อที่ถือครอง เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความแตกต่างในรายได้ของครัวเรือนเกษตร ระหว่างปี 2537-2545 อย่างต่อ

เนื่อง และพบว่าขนาดเนื้อที่ถือครอง 5-19 ไร่ เป็นขนาดที่ครัวเรือนมีการกระจายรายได้ที่เสมอภาคมากที่สุด ดังนั้น นโยบายการจัดสรรที่ทำกินให้เกษตรกรที่เหมาะสม ก็คือการจัดสรรที่ดินขนาด 5-19 ไร่ ต่อครัวเรือน ขณะเดียวกันก็ควรเร่งดำเนินการปฏิรูปที่ดิน ให้เกษตรกรมีที่ดินเป็นของตนเองมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะการมีสิทธิเป็นเจ้าของที่ดิน มีผลต่ออำนาจการตัดสินใจการเพิ่มหรือลดการผลิต การเพิ่มหรือลดการลงทุน เพื่อเพิ่มผลผลิตในครัวเรือน และเพิ่มความมั่นคงขั้นพื้นฐานของครัวเรือนเกษตร

3. ด้วยเหตุที่ครัวเรือนเกษตรมีรายได้จากนอกภาคเกษตรด้วย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ค่าจ้างแรงงานและเงินเดือน เป็นแหล่งที่มาของรายได้นอกการเกษตรของครัวเรือนเกษตร รองจากรายได้จากการทำเกษตร โดยมีสัดส่วนร้อยละ 27.0 ดังนั้น ควรมีนโยบายส่งเสริมการสร้างงานในชนบท ที่เกี่ยวกับการผลิตที่ใช้วัตถุดิบทางการเกษตรในภูมิภาคนั้น เพื่อให้เกิดการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และ ภาคการบริการ ซึ่งจะส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการใช้แรงงานนอกภาคเกษตรอีกทางหนึ่งที่จะเป็นการเสริมรายได้นอกเหนือจากรายได้จากเกษตรโดยตรงมากขึ้น

ข้อจำกัดของข้อมูล

1. ข้อมูลของสำนักงานสถิติที่นำมาใช้ในครั้งนี้เป็นข้อมูลจากการสำรวจที่อาจจะมีความคลาดเคลื่อนบางประการ เช่น ข้อมูลด้านรายได้ ครัวเรือนตัวอย่างมักจะรายงานข้อมูลให้ต่ำกว่าเป็นจริง มากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของรายได้ โดยเฉพาะข้อมูลแหล่งรายได้เกี่ยวกับการทำธุรกิจ มักจะได้ข้อมูลต่ำกว่าเป็นจริง มากกว่า ข้อมูลแหล่งรายได้จากเงินเดือน ค่าจ้าง ซึ่งจะใกล้เคียงความจริงมากกว่าและอาจจะมียางรายการที่ผู้ตอบสัมภาษณ์ หรือไม่เต็มใจให้คำตอบบ้าง สำหรับข้อมูลเรื่องมูลค่าสินค้าที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคในครัวเรือน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ครัวเรือนนั้นเป็นค่าประมาณการ โดยครัวเรือนที่ตอบสัมภาษณ์ประมาณตามราคาขายปลีกในท้องถิ่นนั้น

2. ตัวแปรการศึกษา และขนาดเนื้อที่ถือครอง ไม่ใช่ตัวแปรเชิงปริมาณ แต่เป็นข้อมูลเชิงกลุ่มกำหนดเป็นรหัส ตัวอย่าง เช่น รหัส 00 หมายถึง ไม่มีการศึกษา รหัส 12 หมายถึง ขนาดเนื้อที่ถือครอง 5-19 ไร่ ของครัวเรือนประเภทผู้เช่าที่ดินทำการเกษตร เป็นต้น โดยเฉพาะตัวแปรเรื่องการศึกษาในแต่ละปี จะมีความแตกต่างกัน ผู้ศึกษาได้พยายามจัดกลุ่มการศึกษาที่เหมือนกันอยู่ในกลุ่มเดียวกันเพื่อให้เหมาะสมมากที่สุด และด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรรวบรวมข้อมูลที่เป็นตัวแปรเชิงปริมาณ เช่น จำนวนปีที่สำเร็จการศึกษา จำนวนไร่ของขนาดเนื้อที่ถือครองที่ดิน

3. ตัวแปรอายุ และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้สะท้อนถึงผู้ที่มีอำนาจการตัดสินใจสูงสุดของครัวเรือน เนื่องด้วยนิยามของหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพียงบุคคลใดก็ได้ที่ได้รับความยอมรับนับถือของสมาชิกในครัวเรือน อาจจะเป็นผู้รับผิดชอบทางการเงิน หรือไม่ก็ตาม และโดยสังคมไทยส่วนใหญ่จะยินยอมให้ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ หรือ แม่ เป็นหัวหน้าครัวเรือน ทั้งๆ ที่บุตรชาย หรือหญิง ในครัวเรือนมีอำนาจในการตัดสินใจสูงสุดในครัวเรือน ในการศึกษาครั้งต่อไปควรจะใช้ตัวแปรอายุ และระดับการศึกษาของผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจสูงสุดในครัวเรือน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช . **ทฤษฎีและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ หน่วยที่ 1-8.** กรุงเทพฯ : 2518
- รัตนา สายคณิต. **มหเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช , 2537
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2537 .**
กรุงเทพฯ : เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น, 2538
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2537 .**
กรุงเทพฯ : เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น, 2539
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2541 .**
กรุงเทพฯ : เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น, 2542
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2543 .**
กรุงเทพฯ : เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น, 2534
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2545 .**
กรุงเทพฯ : เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น, 2546
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **รายได้ประชาชาติของประเทศไทย ฉบับ พ.ศ. 2544 .** กรุงเทพฯ : 2546
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549**
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **สถานการณ์ความยากจนและการกระจายรายได้ของประเทศไทย ปี 2545**
- อัญชนา แก้วเฉย. **การวิเคราะห์การกระจายรายได้ และภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรภาคใต้ปีเพาะปลูก 2541/42.** กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2543

วารสาร

- ปราณี ทินกร. “ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในช่วงสี่ทศวรรษของการพัฒนาประเทศ : 2504-2544” วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์. 20 , 2-3 มิถุนายน-กันยายน 2545
- เมธี ครองแก้ว และปราณี ทินกร. “สถานะความยากจนและการกระจายรายได้ในประเทศไทย 2518/19 และ 2524” วารสารธรรมศาสตร์ . 4 , 2 ธันวาคม 2528
- สมพร อิศวิลานนท์. “ การวิเคราะห์การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร” วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ . 5 , 1 มกราคม-มิถุนายน. 2541
- สมพร อิศวิลานนท์. “ ความแตกต่างของรายได้และการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันของครัวเรือนเกษตร” วารสารเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ . 8 , 1 มกราคม-มิถุนายน. 2544
- สุกัญญา หุตะเสรณี. “วิธีการวัดความยากจนและการกระจายรายได้” วารสารเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์. 4 , 2 สิงหาคม 2535

วิทยานิพนธ์

- วีณา เทพช่วยสุข. “การกระจายรายได้ของครัวเรือนในประเทศไทย ในช่วง พ.ศ.2529-2535” วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2539
- สุรเดช ตระกูลคูศรี. “การวิเคราะห์การกระจายรายได้และสถานะความยากจนของครัวเรือนเกษตร” วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541
- อังคณา ชนะแพสย์. “การวิเคราะห์โครงสร้างรายได้และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนเกษตรระดับจังหวัดในประเทศไทย” วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538
- อินทนน เบญจกุล. “การกระจายรายได้ของครัวเรือนเขตชนบทในจังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541

ภาษาอังกฤษ

Books

Cowell , Frank A. . **Measuring Inequality** . 2nd . Ed., T.J. Press (Padstow) Ltd., 1995.

Fei , John C. H. , Gustav Ranis, and Shirley W. Y. Kuo. **Growth with Equity : The Taiwan Case**. New York : Oxford University Press., 1979.

Todaro , Michail P. **Economic Development** . 7th.Ed., n.d.

Website

URL: <http://www.bot.or.th> 14 มกราคม 2547

URL: <http://www.fpo.go.th> 19 มกราคม 2547

URL: <http://www.nesdb.go.th> 27 มกราคม 2547

URL: <http://www.nso.go.th> 4 กุมภาพันธ์ 2547

URL: <http://www.oae.go.th> 9 กุมภาพันธ์ 2547

URL: <http://www.thaigov.go.th> 10 มีนาคม 2547

Draft

ภาคผนวก

ภาคผนวก

Authors : John C. H. Fei, Gustav Ranis , Shirley W. Y. Kuo ,1979 : p 328-334

Definition of the Gini Coefficient

Suppose there are n families with income Y_i ($i=1, 2, \dots, n$) and compute the income fractions y_i :

$$(1.a) \quad Y = (Y_1, Y_2, \dots, Y_n) \geq 0,$$

$$(1.b) \quad S_y = Y_1 + Y_2 + \dots + Y_n > 0, \text{ and}$$

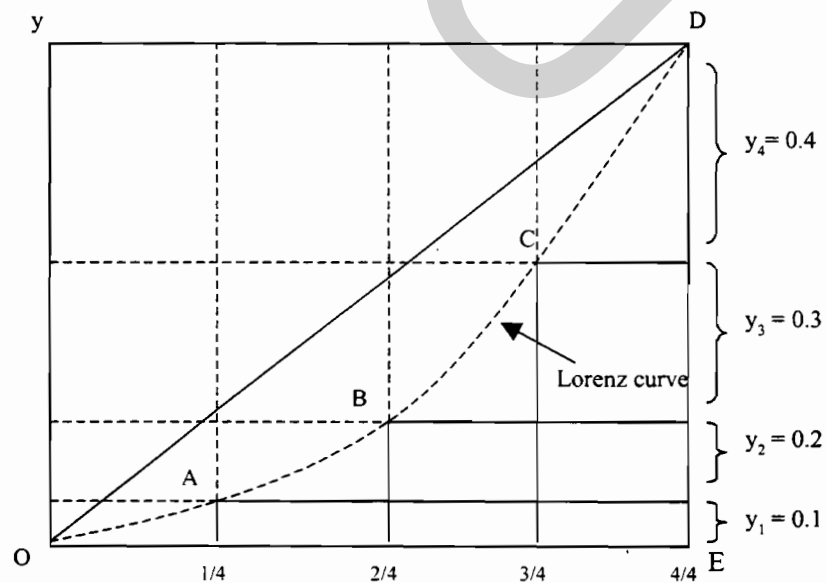
$$(1.c) \quad y = (y_1, y_2, \dots, y_n) = (Y_1/S_y, Y_2/S_y, \dots, Y_n/S_y), \text{ where}$$

$$(1.d) \quad y_1 + y_2 + \dots + y_n = 1 \text{ and}$$

$$(1.e) \quad Y_1 \leq Y_2 \leq \dots \leq Y_n$$

In equation (1.b) S_y is the sum of incomes for all families ; in equation (1.c) the income fractions $[y_i]$ form a system of weights.

Figure 1 The Lorenz Curve

Source: Constructed by the authors.

Notice that family incomes are arranged in a monotonically non-decreasing order, such that the first family is poorest and the last family is wealthiest.

The Lorenz curve is a real-valued function defined on $(1/n, 2/n, \dots, n/n)$:

$$(2.a) \quad L_y(j/n) = y_1 + y_2 + \dots + y_j \quad (j = 1, 2, \dots, n)$$

For example, when n equals 4 :

$$(2.b) \quad Y = (y_1, y_2, y_3, y_4) = (0.1, 0.2, 0.3, 0.4)$$

If B denotes the area under the Lorenz curve of the unit squares of figure 1,

The Gini Coefficient is defined as :

$$(3) \quad G_y = (1/2 - B) / (1/2) \\ = 1 - 2B$$

In words, G_y is the area above the Lorenz curve inside the triangle OED , expressed as a fraction of that triangle's area, which is $1/2$. For the numerical example in equation (2.b) the Gini coefficient is 0.25. The Gini coefficient, according to its definition in equation (3), is a nonnegative fraction. It takes on extreme values of 1 to represent extreme inequality and zero to represent extreme equality. For these extremes :

$$(4.a) \quad y_1 = y_2 = \dots = y_n, \text{ which implies that } G_y = 0, \text{ (perfect equality) and}$$

$$(4.b) \quad y_1 = y_2 = \dots = y_{n-1} = 0, \text{ which implies that } G_y = 1, \text{ (perfect inequality)}$$

When equality is perfect, the Lorenz curve coincides with the diagonal OD in figure 1. When inequality is perfect and n is large, the Lorenz curve coincides with the unit square's edge OED .

Because the Gini coefficient of Y_i is defined in relation to income fractions $[y_i]$, the following result is elementary :

$$(5.a) \quad \text{If:} \quad Z = (kY_1, kY_2, \dots, kY_n),$$

$$(5.b) \quad \text{then:} \quad G_z = G_y$$

In words, if the incomes of all families change by a common multiple, the Gini coefficient will not change.

The Gini Coefficient as Related to the Rank Index of Y

The intuitive explanation of the geometrically defined Gini coefficient as a measure of income inequality can be seen from two alternative definitions, the first of which is presented in this section.

Theorem 1 The Gini Coefficient of Y, as defined in equation (3), is :

$$\begin{aligned}
 G_y &= \alpha u_y - \beta, \quad \text{where} & (A) \\
 (a) \quad \alpha &= 2/n, \\
 (b) \quad \beta &= (n+1)/n. \quad \text{and} \\
 (c) \quad u_y &= \lambda_1 y_1 + \lambda_2 y_2 + \dots + \lambda_n y_n, \quad \text{where} \\
 (d) & y_1 \leq y_2 \leq \dots \leq y_n \quad \text{and} \\
 (e) & \lambda_1 = 1, \lambda_2 = 2, \dots, \lambda_n = n.
 \end{aligned}$$

In this theorem λ_i is the income rank of the ith family. The term u_y is the weighted average of income ranks and will be referred to as the rank index of Y. Theorem 1 states that the Gini coefficient is a linear transformation of the rank index of Y. Using the figures from the numerical example in equation (2.b) gives:

$$\begin{aligned}
 (6.a) \quad u_y &= 1(0.1) + 2(0.2) + 3(0.3) + 4(0.4) \\
 &= 3 & \text{and} \\
 (6.b) \quad G_y &= (2/4)(3) - 5/4 & \text{by equation (A)} \\
 &= 0.25
 \end{aligned}$$

To prove theorem 1 observe that the area above the Lorenz curve is :

$$\begin{aligned}
 1 - B &= (1/n)(y_1/2 + y_2 + \dots + y_n) + \\
 & (1/n)(y_2/2 + y_3 + \dots + y_n) + \dots + (1/n)(y_n) \\
 &= (1/n)u_y - (1/n)(y_1 + y_2 + \dots + y_n)/2 \quad \text{by theorem 1 (c)}
 \end{aligned}$$

$$1 - B = (1/n) (u_y - 1/2) \quad \text{by equation (1.d)}$$

$$B = 1 - (1/n) (u_y - 1/2)$$

Thus :

$$G_y = 1 - 2B \quad \text{by equation (3)}$$

$$= 1 - 2 [1 - (1/n) (u_y - 1/2)]$$

$$= 1 - 2 [1 - u_y/n + 1/2n]$$

$$= 1 - 2 + 2 u_y/n - 2/2n$$

$$= -1 + 2 u_y/n - 1/n$$

$$= (2 u_y/n) - (1 + 1/n)$$

$$= (2 u_y/n) - (n + 1) / n$$

Using the numerical example in equation (6.a) gives : $u_y = 3$, $n = 4$

$$\begin{aligned} \text{Thus : } G_y &= 2(3)/4 - (4+1)/4 \\ &= (3/2) - (5/4) \\ &= 0.25 \end{aligned}$$

This proves theorem 1 and provides the first alternative definition of the Gini coefficient.

The Gini Coefficient as the Average Fractional Gap

Consider the following numerical example of a pattern of monotonically ranked income fractions, as defined in equation (1.c) :

$$(7.a) \quad y = (y_1, y_2, y_3, y_4, y_5) = (0.05, 0.10, 0.15, 0.30, 0.40),$$

$$(7.b) \quad 0 \leq Y_1 \leq Y_2 \leq Y_3 \leq Y_4 \leq Y_5, \text{ and}$$

$$(7.c) \quad 1 = y_1 + y_2 + y_3 + y_4 + y_5$$

Now define the following fractional gaps :

$$(8) \quad \begin{pmatrix} y_1 - y_1 & y_2 - y_1 & y_3 - y_1 & y_4 - y_1 & y_5 - y_1 \\ 0 & y_2 - y_2 & y_3 - y_2 & y_4 - y_2 & y_5 - y_2 \\ 0 & 0 & y_3 - y_3 & y_4 - y_3 & y_5 - y_3 \\ 0 & 0 & 0 & y_4 - y_4 & y_5 - y_4 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & y_5 - y_5 \end{pmatrix}$$

$$= \begin{pmatrix} 0 & 0.05 & 0.10 & 0.25 & 0.35 \\ 0 & 0 & 0.05 & 0.20 & 0.30 \\ 0 & 0 & 0 & 0.15 & 0.25 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0.10 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}$$

Because the value of y_i are monotonically ranked according to expression (7.b) , the elements of this matrix indicate all the nonnegative income gaps between all possible pairs of families. Denote the sum of all these numbers by S_y , which in the general case of n families is defined as:

$$(9.a) \quad S_y = \sum (y_i - y_j) \text{ for all } i \geq j.$$

Using the figures from the numerical example in equation (8) gives :

$$(9.b) \quad S_y = 0.05 + 0.10 + 0.25 + 0.35 + 0.05 + \\ 0.20 + 0.30 + 0.15 + 0.25 + 0.10 \\ = 1.8$$

A term such as $y_4 - y_2 = 0.20$ indicates the gap of income fractions between a wealthy family (the fourth) and a poor family (the second) and measures the extent or degree of inequality between them. In equation (9a) the sum of all fractional gaps is S_y . The average fractional gap for n families is S_y / n . When equality is perfect , as in equation (4.a) , the average fractional

gap $[S_y / n]$ obviously is equal to zero. The following theorem states that the Gini coefficient is precisely the average fractional gap :

Theorem 2 $G_y = S_y / n$, where S_y is defined as in equation (9.a).

Proof : Take the sum of positive and negative entries of the matrix on page e of equation (8) separately, which gives :

$$\begin{aligned}
 S_y &= u_y - [ny_1 + (n-1)y_2 + \dots + 1y_n] && \text{by theorem 1(c)} \\
 &= u_y - [ny_1 + ny_2 + \dots + ny_n] \\
 &\quad + [0y_1 + 1y_2 + 2y_3 + \dots + (n-1)y_n] \\
 &= u_y - n + [0y_1 + 1y_2 + 2y_3 + \dots + (n-1)y_n] && \text{by equation (1.d)} \\
 &= u_y - n - 1 + (y_1 + y_2 + \dots + y_n) \\
 &\quad + [0y_1 + 1y_2 + 2y_3 + \dots + (n-1)y_n] \\
 &= u_y - n - 1 + u_y && \text{by theorem 1(c)} \\
 &= 2u_y - (n+1) \\
 &= n[(2/n)u_y - (n+1)/n] \\
 &= nG_y && \text{by theorem 1}
 \end{aligned}$$

This completes the proof.

The numerical example in equation (7) can verify theorems 1 and 2, which posit that the Gini coefficient can be calculated as the average fractional gap :

$$\begin{aligned}
 G_y &= S_y / n \\
 &= 1.8 / 5 \\
 &= 0.36 ,
 \end{aligned}$$

or as a linear function of the rank index of Y :

$$\begin{aligned}
 G_y &= (2u_y/n) - (n+1)/n \\
 u_y &= 1(0.05) + 2(0.10) + 3(0.15) + 4(0.30) + 5(0.40) \\
 &= 3.9
 \end{aligned}$$

$$\text{thus : } G_y = (2/5)(3.9) - 6/5 = 0.36$$